ÁZSIA ÉS AFRIKA XX. SZÁZADI TÖRTÉNELME

FOGALOM- ÉS SZEMÉLYNÉVTÁR

Készítette:

Kosztur András

Ungvár – 2018

TARTALOM

Előszó	**3**
Ázsia és Afrika XX. századi történetének legfontosabb alakjai	**4**
Ázsia és Afrika XX. századi történetének legfontosabb fogalmai	**52**
Bibliográfia	**93**

ELŐSZÓ

Ázsia és Afrika XX. századi történelme. Fogalom-és személynévtár című adattár célja, hogy elősegítse a kárpátaljai magyar felsőoktatási intézmények diákjainak gyors tájékozódását Ázsia és Afrika közelmúltbeli történelmével kapcsolatban. Az adattár elsősorban a történelem, ill. nemzetközi kapcsolatok szakos hallgatók számára jelenthet majd segítséget. A segédanyag összeállításánál elsősorban azon országok történelmi személyeire, illetve fogalmaira koncentráltam, amelyek az egyetemi tananyag részét képezik, viszont a kevésbé ismertebb államok vagy régiók történelmét is igyekeztem kellő súllyal szerepeltetni, már csak azért is – mivel a közismertség hiánya okán – ezek esetében gyakrabban lehet szükség egy fogalomtár használatára.

Az anyag strukturálisan két részre oszlik: az első rész a XX. századi ázsiai és afrikai történelem legfontosabb alakjainak rövid életrajzait tartalmazza, míg a második rész a két kontinens közelmúltbeli történelméhez kapcsolódó fogalmaiba nyújt betekintést.

Félkövérrel jelöltem a szócikkeken belül azokat a kifejezéseket, melyek szerepelnek a szakszótárban, *dőlt betűvel* pedig egyes kifejezések és nevek eredeti nyelvű változatát (amennyiben latin betűs nyelven írott névről van szó, eredeti formájában meghagyva őket), az idegen nevek magyar fordítását, a szövegben szereplő fontosabb, de önálló szócikkel nem rendelkező fogalmakat, valamint az adott cikkben tárgyalt párt névváltoztatásai során felmerült megnevezéseit. A cikkeken belül a vizsgált kifejezést ~ szimbólummal jelöltem.

Kosztur András,

2018 szeptembere

ÁZSIA ÉS AFRIKA XX. SZÁZADI TÖRTÉNETÉNEK LEGFONTOSABB ALAKJAI

A

Abadi, Haider Dzsavad Kadim el- (szül. 1952. ápr. 25.) Iraki politikus. 1967-től az **Iszlám Dava Párt** tagja. **Szaddam Husszein** elnöksége idején Nagy-Britanniában élt. 2003-ban tért haza. 2014 óta miniszterelnök, a fő kihívást az **Iszlám Állam** nevű terrorszervezet terjeszkedése és a kurd függetlenségi törekvések jelentik számára.

Abdelaziz, Mohammed (1946. aug. 17. – 2016. máj. 31.) Nyugat-szaharai politikus, a **Polisario Front** vezetője és a *Szaharai Arab Demokratikus Köztársaság* elnöke 1976-tól haláláig.

Abdul-Aziz Ibn Szaud (1875. jan. 15. – 1953. nov. 9.) Arab uralkodó, katonai vezető. 1902-ben elfoglalta Rijádot, ezzel egy harmincéves terjeszkedési időszakot nyitva meg, amely során uralma alá hajtotta az Arab-félsziget nagy részét. 1902-21 között Nedzsd és Hasza emírje, 1921-27 között Nedzsd szultánja, 1926-32 között Nedzs és Hidzsáz királya, 1932-53 között Szaúd-Arábia első királya. Uralkodása idején fedezték fel az ország olajkészleteit.

Abdullah ibn Abdul-Aziz (1924. aug. 1. – 2015. jan. 23.) Szaúdi uralkodó, politikus. 1961-ben Mekka polgármestere, 1962-től haláláig a Nemzeti Gárda parancsnoka, 1982-től koronaherceg, 1996-tól régens, 2005-15 között Szaúd-Arábia királya.

Advani, Lal Krisna (szül. 1927. nov. 8.) Indiai politikus, az **Indiai Néppárt** egyik alapítója, 1986-91, 1993-98, ill. 2004-2005 között a párt elnöke. **Atal Bihari Vadzspaji** miniszterelnöksége idején miniszterelnök-helyettes, több miniszteri tárca viselője.

Aflaq, Michel (1910. jan. 9. – 1989. jún. 29.) Szír filozófus, szociológus, arab nacionalista politikus, a **baászizmus** kidolgozója. A **Baász Párt** szakadását követően az iraki csoportot támogatta, annak főtitkára volt egészen 1989-ig, valós hatalom nélkül.

Afwerki, Isaias (szül. 1946. febr. 2.) Eritreai politikus, 1978-94 között az *Eritreai Népi Felszabadítási Front* vezetője, 1993 óta a független Eritrea elnöke.

Ahidjo, Ahmadou Babatoure (1924. aug. 24. – 1989. nov. 30.) Kameruni politikus, 1960-ban miniszterelnök, 1960-82 között az ország első elnöke.

Ahmadinezsád, Mahmud (szül. *Mahmud Szabagjan*, 1956. okt. 28.) Iráni politikus, 2003-2005 között Teherán polgármestere, 2005-2013 között Irán elnöke. Markáns külpolitikai véleménynyilvánításai tették nemzetközileg ismertté. Belpolitikájában konzervatív nézeteket képviselt, ennek ellenére elnöksége végére mind a reformistákkal, mind a konzervatívokkal összekülönbözött. 2012-13 között az **El Nem Kötelezettek Mozgalmá**nak főtitkára volt.

Ajub Khan, Mohammed (1907. máj. 14. – 1974. ápr. 19.) Pakisztáni katonatiszt. A második világháború alatt a brit gyarmati hadseregben szolgált. 1951-58 között a pakisztáni hadsereg főparancsnoka. 1958-ban államcsínnyel került hatalomra. 1960-ban felvette a köztársasági elnöki címet. Nyugatbarát politikát folytatott, csatlakozott a bagdadi egyezményhez, a **CENTO**-hoz és a **SEATO**-hoz. 1968-ban súlyosan megbetegedett, 1969-ben lemondásra kényszerült.

Akihito, Heiszei császár (szül. 1933. dec. 23.) Japán 125. császára 1990-től. Hároméves korától szüleitől elválasztva nevelték. Az amerikai megszállás alatt angol nevelőnő foglalkozott vele. Az egyetemen politikai tudományokat tanult, de érdeklődése a halbiológia irányába terelte, kutatási eredményeit közzé is tette. 1951-től hivatalosan trónörökös. 1959-ben – először a császári ház történetében – polgári származású nőt vett feleségül. Apja, **Hirohito** császár halála után 1990-ben császárrá avatták.

Ali Mahir pasa (1882 – 1960. aug. 25.) Egyiptomi politikus. Több alkalommal miniszterelnök, külügyminiszter. Tengely-párti politikája miatt a britek elérték lemondatását a háború idején, egy időre házi őrizet alá került. 1952-ben tért vissza a politikába, rövid időre ismét miniszterelnök lett, **Nasszer** felemelkedésével párhuzamosan azonban háttérbe szorult.

Amin Dada, Idi (1928 – 2003. aug. 16.) Ugandai tábornok, politikus. 1946-ban a brit gyarmati hadsereghez csatlakozott. A hadsereg parancsnokaként megdöntötte **Milton Obote** hatalmát, és diktatúrát vezetett be. 1971-1979 között Uganda elnöke. Brutális uralma általános ellenkezést váltott ki, ennek ellenére ~ az Afrikai Egységszervezet élére, Uganda pedig az ENSZ emberi jogi bizottságába kerülhetett. 1979-ben tanzániai katonai segítséggel buktatták meg. Líbiába, majd Szaúd-Arábiába menekült.

Amin, Hafizullah (1929. aug. 1. – 1979. dec. 27) Afgán politikus, 1966-tól az **ANDP** tagja, a *Khalk* frakció támogatója. 1979-ben megdöntötte párttársa, **Taraki** uralmát, nem sokkal később azonban egy újabb államcsíny során szovjet támogatással őt is meggyilkolták.

Aquino III, Benigno Simeon "Noynoy" Cojuangco (szül. 1960. febr. 8.) Fülöp-szigeteki politikus, **Ninoy** és **Corazon Aquino** fia, 2010-2016 között a Fülöp-szigetek elnöke.

Aquino, Benigno Simeon „Igno", id. (1894. szept. 3. – 1947. dec. 20) Fülöp-szigeteki politikus, 1943-44 között, a japán megszállás alatt a képviselőház elnöke, 1942-43 között a **KALIBAPI** vezetője, 1943-45 között alelnök. **Ninoy Aquino** apja.

Aquino, Benigno Simeon „Ninoy", ifj. (1932. nov. 27. – 1983. aug. 21.) Fülöp-szigeteki politikus, előbb helyi szinten politizált, majd 1967-72 között a szenátus tagjaként a **Marcos**-rezsim legélesebb kritikusai közé tartozott. A rendkívüli állapot bevezetését követően letartóztatták, 1980-ban szívrohama után az USA-ba távozhatott. 1983-ban visszatért az országba, a repülőtéren meggyilkolták.

Aquino, Corazon (1933. jan. 25. – 2009. aug. 1.) Fülöp-szigeteki politikus, **Ninoy Aquino** felesége. 1983-ban férje meggyilkolása után lett az ellenzék vezéralakja. A **Marcos**-rezsim bukása után az ország elnöke lett (1986-92). Új alkotmányt fogadtatott el, demokratizálta az országot.

Arafat, Jasszer (1929. aug. 24. – 2004. nov. 11.) Palesztin politikus. 1956-ban a Fatah alapító tagja, 1968-tól végrehajtó bizottságának elnöke. 1969-től a Palesztin Felszabadítási Szervezet elnöke. Az 1973-as jom kippuri háborút követően a PFSZ-t mérsékelt irányba terelte. Az 1988-ban kikiáltott Palesztina Álla elnöke. 1993-ban **Jichak Rabin** izraeli miniszterelnökkel aláírta a palesztin autonómiáról szóló egyezményt, amiért közösen Nobel-békedíjat kaptak.

Aref, Abdul Szalam Muhammed (1921 – 1966. ápr. 13.) Iraki katonatiszt, politikus. 1958-ban részt vett a **július 14-i forradalom**ban, egy ideig **Kaszim** segítője, majd riválisa. 1963-tól, Kaszim bukását követően Irak elnöke. 1966-ban repülőgépbalesetben hunyt el.

Aszad, Bassar Hafez el- (szül. 1965. szept. 11.) Szír politikus, 2000 óta a Szíriai Arab Köztársaság elnöke és a **Baász Párt** helyi szárnyának vezetője. 2011-ben tüntetések kezdődtek ~ rendszere ellen, amelyek fokozatosan külföldi hatalmak beavatkozásával súlyosbított polgárháborúvá terebélyesedtek. Orosz és iráni támogatással küzd a nyugati és térségbeli hatalmak által támogatott felkelők és iszlamista terroristák ellen. Az ország jelentős részén sikerült helyreállítania a damaszkuszi kormány hatalmát, a harcok azonban még ma is zajlanak.

Aszad, Hafez el- (1930. okt. 6. – 2000. jún. 10.) Szír politikus és katonatiszt. 1963-ban részt vett a **Baász Párt** szíriai csoportjának hatalomátvételében. 1966-ban Szalah Dzsadidot segítette a Baász Párt alapítóinak megbuktatása során. 1970-ben eltávolította a hatalomból Dzsadidot, és előbb miniszterelnökként, majd 1971-től haláláig elnökként állt az ország élén, egypárti uralmat építve ki. Külpolitikájában elsősorban a Szovjetunióra és 1979 után Iránra támaszkodott. Utódja fia, **Bassar el-Aszad** lett.

Aszanuma, Inedzsiró (1898. dec. 27. – 1960. okt. 12.) Japán szocialista politikus. Fiatalon a mezőgazdasági dlgozók szakszervezeti mozgalmában vállalt szerepet, több paraszt- és munkáspártot is szervezett. 1933-tól a Tokiói Fővárosi Közgyálés tagja, 1936-1942 között parlamenti képviselő a Japán Munkás-Paraszt Párt színeiben. 1945-ben részt vett a Japán Szocialista Párt újjászervezésében, 1946-tól haláláig ismét parlamenti képviselő. 1950-től a párt főtitkára, 1960-ben a japán-amerikai biztonsági szerződés elleni küzdelem vezető személyisége. Egy szélsőjobboldali aktivista halálosan megsebesítette.

Aung Szan (1915. febr. 13. – 1947. júl. 19.) Burmai politikus, a brit gyarmati időktől a függetlenség támogatója. 1939-ben részt vett a kommunista párt megalapításában, 1943-45 között a japánbarát **Ba Mo** kormányában védelmi miniszter. 1944-től ezzel párhuzamosan az **Antifasiszta Népi Szabadság Liga** támogatója, 1945-ben nyílt harcot kezdett a japánok ellen. A háború után a brit gyarmati uralom ellen is fellépett, az ideiglenes kormányzat vezetője lett. 1947-ben meggyilkolták. Lánya, **Aung Szan Szu Kji** a burmai demokratikus ellenzék vezéralakjaként lett ismert. ~ a legtöbb politikai párt számára mai napig hivatkozási alapként szolgál.

Aung Szan Szu Kji (szül. 1945. jún. 19.) Myanmari/burmai politikus, a demokratikus ellenzék legendás alakja, 1991-ben Nobel Béke-díjat kapott, **Aung Szan** lánya. Az 1960-as évektől külföldön élt és folytatta tanulmányait. 1988-ban tért haza, ahol hamar a demokratikus tüntetések élére állt, ezért az újabb katonai diktatúra idején többször is házi őrizetbe került. A 2010-es években megkezdődött demokratikus átalakulás során pártja, a *Nemzeti Liga a Demokráciáért* került többségbe a törvényhozásban, ~ pedig államtanácsosi pozícióban kormányfő lett. A 2016-17-es **rohingya**-krízist követően nemzetközi megítélése romlott.

B

Ba Mo (1893. febr. 8. – 1977. máj. 29.) Burmai politikus. 1943-45 között a japánbarát **Burmai Állam** vezetője. A háború idején egy ideig amerikai fogságban volt, később

visszatért Burmába és megpróbált részt venni az ország politikai életében. **U Ne Vin** rezsimje alatt egy időre börtönbe került, többé nem sikerült vezető pozíciókat betöltenie az országban.

Bagdadi, Abu Bakr al- (szül. 1971) Iraki terrorista. 2010-ben vette át az akkor még Iraki **Iszlám Állam** nevet viselő és az **al-Kaida** kötelékébe tartozó terrorszervezet vezetését. 2013-14 során nagy szabású hadműveleteket kezdett Irak és Szíria területén, az uralma alatt álló területeken megteremtve az Iszlám Állam nevű formációt, önmagát kalifává választatta.

Bagdas, Haled (1912 – 1995. júl. 24.) Szír politikus, 1936-tól haláláig a **Szíriai Kommunista Párt** vezetője, 1954-ben az arab világ első kommunista parlamenti képviselője lett. **Nasszer** éles kritikusaként 1958-ban, az **Egyesült Arab Köztársaság** létrejöttekor a Szovjetunióba emigrált. 1966-ban tért vissza Szíriába, 1972-től vehetett részt az ország politikai életében a *Nemzeti Haladó Front* keretein belül.

Bakr, Hasszán Ahmed al- (1914. júl. 1. – 1982. okt. 4.) Iraki politikus, a **Baász Párt** tagja. 1963-ban a **Kaszim**-rezsim megdöntése után rövid ideig miniszterelnök, a pánarab nacionalista táboron belüli konfliktusok miatt azonban le kellett mondania. 1968-ban ismét a baászisták vették át a hatalmat, 1979-ig elnökként és miniszterelnökként vezette Irakot. 1979-ben lemondott, utódja **Szaddám Husszein** lett.

Banda, Hastings Kamuzu (1898. febr. 15. – 1997. nov. 25.) Malawi politikus, 1964-66 között miniszterelnök, 1966-1994 között az ország elnöke. A *Malawi Kongresszus Párt* élén egypártrendszerben kormányozta országát, a nyugati hatalmak támogatásával.

Banna, Hasszan Ahmed Abdel Rahman Mohammed al- (1906. okt. 14. – 1949. febr. 12.) Egyiptomi politikus, vallási vezető, a **Muszlim (Muzulmán) Testvériség** alapítója, 1928-49 között annak vezetője. 1949-ben az egyiptomi titkosszolgálatok gyilkolták meg.

Bảo-đại đế (1913. okt. 22. – 1997. júl. 30.) Az utolsó vietnami császár (1925-45), a *Nguyễn*-dinasztia tagja. 1945-ben a japánbarát **Vietnami Birodalom**, 1949-55 között a francia támogatottságú **Vietnami Állam** vezetője, reális hatalom nélkül. Az 1950-es évektől franciaországi emigrációban élt.

Barak, Ehud (szül. 1942. febr. 12.) Izraeli politikus és katonatiszt. 1991-95 között vezérkari főnök. 1999-2001 között miniszterelnök, 2007-2013 között védelmi miniszter. Az **Izraeli Munkapárt t**agja volt, 2011-től a jobboldali *Függetlenség* nevű párt alapító-vezetője.

Basir, Omar Hasszan Ahmed al- (szül. 1944. jan. 1.) Szudáni politikus, 1989 óta az ország elnöke. A polgárháború során elkövetett atrocitások miatt emberiesség elleni bűnökkel vádolják.

Batmönk, Dzsambin (1926. márc. 10. – 1997. máj. 14.) Mongol politikus, 1974-84 között miniszterelnök, 1984-90 között államfő, a **Mongol Népi Forradalmi Párt** főtitkára. Az 1990-es demokratikus átalakulás során elzárkózott az erőszak alkalmazásától, és békésen átadta a hatalmat.

Begin, Menahém (szül. *Mieczysław Wołfowicz Biegun*, 1913. aug. 16. – 1992. márc. 9.) Izraeli politikus, 1948-tól a jobboldali ellenzék egyik vezető alakja a Herut, majd a **Likud** párt vezetőjeként, 1977-83 között az ország első jobboldali miniszterelnöke. 1979-ben az egyesült államokbeli Camp Davidben különbékét kötött Egyiptommal, normalizálva ezzel az egyiptomi-izraeli kapcsolatokat. 1978-ban Nobel Béke-díjat kapott.

Ben Ali, Zín el-Abidín (szül. 1936. szept. 3.) Tunéziai politikus, katonatiszt, diplomata, 1987 októberében miniszterelnök, 1987-2011 között elnök. Elnökségét autoriter kormányzás, gazdasági fellendülés és kiegyensúlyozott diplomáciai kapcsolatok jellemezték. 2011-ben az arab tavasz kezdetén távozásra kényszerült, Szaúd-Arábiába menekült. Távollétében életfogytiglani börtönre ítélték.

Ben Bella, Ahmed (1916. dec. 25. – 2012. ápr. 11.) Algériai államférfi. A második világháború utáni nemzeti felszabadító mozgalom aktív résztvevője. Az 1954. novemberi fegyveres felkelés egyik szervezője, az FLN (**Nemzeti Felszabadítási Front**) és az ALIN (Nemzeti Felszabadító Hadsereg) megalakítója. 1956-1962 között francia fogságban volt. 1962-ben miniszterelnök, 1963-ban az FLN PB-jének főtitkára, majd köztársasági elnök, miniszterelnök, a fegyveres erők főparancsnoka. 1965-ben **Bumedien** ezredes vezette puccs után leváltották és letartóztatták. 1979-ig háziőrizetben, 1981-1990 között franciaországi számüzetésben volt.

Ben Gurion, David (1886. okt. 16. – 1973. dec. 1.) Cionista politikus. 1948. máj. 14-én ő jelentette be Izrael Állam függetlenségét. Izrael első és harmadik miniszterelnöke (1948-1953, ill. 1955-63), 1948-54, illetve 1955-63 között védelmi miniszter.

Berdimuhamedow, Gurbanguly Mälikgulyýewiç (szül. 1957. jún. 29.) Türkmén politikus, 2001-2007 között alelnök, 2007 óta az ország elnöke.

Bhutto, Benazir (1953. jún. 21 – 2007. dec. 27.) Pakisztáni politikus, **Zulfikar Bhutto** lánya. 1982-től haláláig a **Pakisztáni Néppárt** elnöke, 1988-90 és 1993-1996 között miniszterelnök. Liberális és szekuláris nézeteket képviselt. 2007-ben merénylet áldozata lett.

Bhutto, Zulfikar Ali Khan (1928. jan. 5. – 1979. ápr. 4.) Pakisztáni polgári politikus, jogász. 1963-66 között külügyminiszter. 1967-ben megalapította a **Pakisztáni Néppárt**ot, amelynek haláláig vezetője maradt. 1971-73-ban köztársasági elnök, 1973-77 között miniszterelnök, 1971-77 között külügyminiszter. Elnöksége idejére esett Kelet-Pakisztán (Banglades) elszakadása. Célja egyfajta *iszlám szocializmus* kialakítása volt, amelynek érdekében széleskörű államosításokba kezdett. Módosította az ország egyoldalú Amerika-barát külpolitikáját, kilépett a **SEATO**-ból. 1977-ben eltávolították a hatalomból, majd 1979-ben kivégezték.

Biko, Stephen Bantu „Steve” (1946. dec. 18. – 1977. szept. 12.) Dél-afrikai jogvédő, az **apartheid** elleni küzdelem egyik kiemelkedő alakja. 1977-ben terrorizmus vádjával letartóztatták és halálra kínozták.

Biya, Paul (szül. 1933. febr. 13.) Kameruni politikus, 1975-82 között miniszterelnök, 1982 óta elnök. 1983-84 során megszabadult politikai ellenfeleitől, egypártrendszerben irányította az országot. Az 1990-es évek elején ismét bevezette a többpártrendszert.

Bokassa, Jean-Bedel, vagy **I. Bokassa** (1921. febr. 22. – 1996. nov. 3.) Közép-afrikai politikus, 1966-76 között a Közép-afrikai Köztársaság elnöke, 1976-79 között a Közép-afrikai Birodalom császára. Az egyik legexcentrikusabb afrikai diktátor. 1979-ben francia közreműködéssel buktatták meg. Előbb Elefántcsontpartra, majd Franciaországba költözött, 1986-ban a rá kiszabott halálbüntetés ellenére hazatért. Letartóztatták, ismét halálra ítélték, de később kegyelmet kapott, és 1993-ban kiszabadult.

Bongo, Omar (1936. dec. 30. – 2009. jún. 8.) Gaboni politikus. 1966-tól alelnök, 1967-től haláláig elnök. 1990-ig a Gaboni Demokrata Párt élén egypártrendszerben kormányozta az országot.

Bosze, Netadzsi Szubhasz Csandra (1897. jan. 23. - 1945. aug. 18.) Indiai politikus, a függetlenség híve. 1938-39-ben az **Indiai Nemzeti Kongresszus** elnöke. A második világháború során a tengelyhatalmakat támogatta, a japánbarát **Azad Hind** vezetője volt. 1945-ben egy repülőszerencsétlenségben halt meg.

Botha, Louis (1862. szept. 27. – 1919. aug. 27.) Dél-afrikai tábornok és államférfi. A búr háborúban a transvaali csapatok főparancsnoka, majd az angolokkal való megegyezés híve. 1907-10 között Transvaal, 1910-től haláláig a Dél-afrikai Unió első miniszterelnöke. 1915-ben elfoglalta Német Délnyugat-Afrikát.

Botha, Pieter Wilhelm (1916. jan. 12. – 2006. okt. 31.) Dél-afrikai politikus, 1978-89 között a **Nemzeti Párt** vezetője, 1978-84 között miniszterelnök, 1984-89 között államelnök. Elnöki rendszert vezetett be, kiszélesített elnöki jogkörökkel, enyhített az **apartheid** politikáján, az alapjait azonban érintetlenül hagyta.

Bumedien, Huari (1927. aug. 23. – 1978. dec. 27.) Algériai katonatiszt és politikus. 1959-ben a Nemzeti Felszabadító Hadsereg főparancsnokságának tagja. 1962-ben az **FLN** kormányában honvédelmi miniszter, 1963-ban a miniszterelnök első helyettese. 1965-ben eltávolította **Ben Bellá**t a tisztségéből, és előbb a Forradalmi Tanács elnökeként, majd 1976-tól elnökként maga lépett a helyébe. 1973-76 között az **El Nem Kötelezettek Mozgalmá**nak főtitkára volt.

Burgiba, Habib (1903. aug. 3. – 2000. ápr. 6.) Tunéziai politikus, 1956-57 között miniszterelnök, külügy és védelmi miniszter, 1957-87 között az ország elnöke. Nagy szerepe volt a függetlenség kivívásában és a köztársaság kikiáltásában. Elnöksége végére az ország egyre mélyülő válságba került, megromlott egészségi állapotát kihasználva pedig **Ben Ali** vette át a hatalmat. Haláláig házi őrizetben volt.

Buteflika, Abdelaziz (szül. 1937. márc. 2.) Algériai politikus, 1963-79 között külügyminiszter, 1999 óta elnök, 2003 óta védelmi miniszter. Sikerült lezárnia az algériai polgárháborút, rendkívüli állapotot vezetett be, amelyet csak 2011-ben tüntetések hatására szüntetett meg.

Butrosz Gáli, Butrosz (1922. nov. 14 – 2016. febr. 16.) Egyiptomi kopt politikus. 1974-77 között az **Arab Szocialista Unió** Központ Bizottságának tagja. 1977-ben, ill. 1978-79 között külügyminiszter, majd 1992-96 között az ENSZ 6. főtitkára.

C

Cedenbal, Jumzsagijn (1916. szept. 17. – 1991. ápr. 20.) Mongol politikus. 1940-54, ill. 1958-84 között a **Mongol Népi Forradalmi Párt** főtitkára, 1952-74 között miniszterelnök,

1974-84 között államfő. Szovjetbarát politikát folytatott a kínai-szovjet konfliktus éveiben, **Csojbalszan** halálát követően eltávolította a politikai ellenfeleit a hatalomból.

Césaire, Aimé Fernand David (1913. jún. 26. – 2008. ápr. 17.) Martinique-i író, politikus, a gyarmatosítás elleni küzdelem és a pánafrikanizmus egyik kiemelkedő alakja, a **négritude** képviselője, a **Présence Africaine** egyik szerkesztője. 1946-2001 között Fort-de-France polgármestere.

Chamoun, Camille (1900. ápr. 3. – 1987. aug. 7.) Libanoni politikus, maronita keresztény. 1952-58 között az ország elnöke. 1958-ban baloldali erők fegyveres felkelést robbantottak ki ellene, amelyet amerikai segítséggel vert le. A helyzet elsimítása érdekében lemondott, megalapította a *Nemzeti Liberális Pártot*, amelynek 1985-ig a vezetője maradt. Pártja a maronita arisztokrácia érdekeit képviselte, a polgárháború idején a **Libanoni Front**hoz csatlakozott, amelyet muszlim- és baloldalellenes keresztény harcnak tekintett.

CS

Csang Csinghui (1871-1959. nov. 1.) Kínai politikus, hadúr, 1926-27 között hadügyminiszter, 1932-35 között **Mandzsu-kuo** védelmi minisztere, 1935-45 között Mandzsu-kuo miniszterelnöke. 1945-ben szovjet fogságba került, 1950-ben kiadták Kínának, a háborús bűnösöknek fenntartott börtönben halt meg.

Csang Csun-csiao (1917. febr. – 2005. ápr. 21.) Kínai politikus, 1938-tól a **Kínai Kommunista Párt** tagja, Sanghaj polgármestere, a **kulturális forradalom** egyik irányítója, a **négyek bandájá**nak tagja. 1981-ben ellenforradalmi tevékenység vádjával halálra ítélték, 1983-ban az ítéletet életfogytiglani börtönbüntetésre, majd 1997-ben 18 évi börtönre enyhítették. 1998-ban rossz egészségi állapota okán szabadult.

Csang Kaj-sek (1888. okt. 31. – 1975. ápr. 5.) Kínai katonatiszt. Az 1920-as évek közepétől a **Kuomintang** vezetője, az uralma alatt álló területeken konzervatív nacionalista rendszert alakított ki. 1931-1949 között Kína államfője. A japánokkal folytatott háború éveiben együttműködött a kommunistákkal, 1945-ben azonban kiújult a polgárháború. 1949-ben a kommunista hatalomátvétel után **Tajvan**ra menekült, ahol formálisan továbbra is a teljes Kínai Köztársaság elnökeként gyakorolta a hatalmat 1975-ös haláláig.

Csao Ce-jang (1919. okt. 17. – 2005. jan. 17.) Kínai politikus. 1980-87 között miniszterelnök, 1987-89 között a **Kínai Kommunista Párt** főtitkára. A reformok egyik fő irányítója, 1989-ben a Tienanmen téri tüntetők támogatása miatt fosztották meg tisztségétől, élete hátralévő részében házi őrizetben volt.

Csea Szim (1932.nov.15.-2015.jún.8.) Kambodzsai politikus. A **Vörös Khmer** egyik prominens alakja, később a vietnamiak által támogatott, a **Demokratikus Kambodzsa** rezsimje ellen harcoló erők egyik alapítója. 1979-81 között belügyminiszter. 1981-98 között a nemzetgyűlés, 1992-93 között az Államtanács, 1999-2015 között a szenátus elnöke. 1991-2015 között a **Kambodzsai Néppárt** elnöke.

Csiang Cö-min (szül. 1926. aug. 17.) Kínai politikus. 1946-tól a **Kínai Kommunista Párt** tagja. Felemelkedése 1976-tól kezdődik. Az 1980-as években előbb miniszter, majd Sanghaj polgármestere, 1989-2002 között a párt főtitkára, 1993-2003 között köztársasági elnök, 1989-2004 között a párt, 1990-2005 között a népköztársaság Haditanácsának elnöke. Folytatta a **Teng Hsziao-ping** által megkezdett reformokat, amelyek a kínai gazdaság modernizációjára és liberalizációjára irányultak.

Csiang Csing (1914. márc. 14. – 1991. máj. 14.) Kínai színésznő, 1938-tól **Mao Ce-tung** felesége, ezáltal az ország politikai vezetésének egyik meghatározó tagja. A **kulturális forradalom** egyik kezdeményezője és irányítója, az ún. **négyek bandájá**nak tagjaként 1976-ban letartóztatták, 1981-ben halálra ítélték. Büntetését 1983-ban életfogytiglani börtönre módosították. 1991-ben egészségügyi okokból kiengedték, röviddel ezután öngyilkos lett.

Csojbalszan, Horlógín (1895. febr. 8. – 1952. jan. 26.) Mongol politikus, a **Mongol Népi Forradalmi Párt** egyik alapítója, az 1930-as évektől Mongólia egyszemélyi ura, sztálini típusú diktatúrát alakított ki. 1939-52 között miniszterelnök. Sikerült növelnie országa nemzetközi elismertségét és megóvnia függetlenségét.

Csombe, Moise Kapenda (1919. nov. 10. – 1969. jún. 29.) Kongói politikus. 1960-1963-ban az ENSZ erőkkel szembeszállva a kongói Katanga tartomány vezetője, majd 1964-ben Kongó miniszterelnöke. Nyugat-barát, antikommunista nézeteket képviselt. Bukását követően Spanyolországba menekült, távollétében halálra ítélték, később algériai fogságban halt meg.

Cson Duhvan (szül. 1931. jan. 16.) Dél-koreai katonatiszt, politikus. 1979-ben nem sokkal Pak Csong Hi halála után katonai puccsot hajtott végre, 1980-tól a Koreai Köztársaság elnöke

lett. Az 1980-as évek végén a reformkövetelések hatására visszavonult a hatalomból. Az 1990-es években őt, és utódját, **No Theu**t korrupciós vádakkal bíróság elé állították. Halálra ítélték, az ítéletet azonban rövidesen életfogytiglani börtönbüntetésre mérsékelték, végül pedig amnesztiában részesült.

Csou En-laj (1898. márc. 5. – 1976. jan. 6.) Kínai kommunista vezető. 1920-tól Európában élt, a Kínai Kommunista Párt európai szárnyát szervezte. 1924-ben hazatért, az együttműködés éveiben ő felelt a **Kuomintang**gal való kapcsolatokért. 1949-től haláláig a Kínai Népköztársaság első miniszterelnöke, 1949-1958 között külügyminiszter. Külügyminiszterként arra törekedett, hogy csökkentse a kínai külpolitika ideológiai elfogultságát. 1954-ben **Nehru**val közösen dolgozta ki a Pancsa Silát, a békés egymás mellett élés alapelveit.

Csu Te (1886. dec. 1. – 1976. júl. 6.) Kínai politikus, katonai vezető, a polgárháború idején a kommunista erők egyik vezetője, **Mao Ce-tung** közeli munkatársa. A **nagy ugrás**t követően eltávolodott Mao politikájától. A **kulturális forradalom** szembekerült **Lin Piao**val, majd a **négyek bandájá**val is. Jelenleg a kínai kommunista mozgalom nagy alakjai között tartják számon.

D

Dalai láma l. **Tendzin Gyaco**

Damas, Léon-Gontran (1912. márc. 28. – 1978. jan. 22.) Francia író, a négritude egyik képviselője, a **Présence Africaine** egyik szerkesztője. Francia Guyana képviselője a francia parlamentben. 1970-től egyetemi oktató Washingtonban.

Daud, Mohammed (1909. júl. 18. – 1978. ápr. 28.) Afgán politikus, a királyi család tagja, 1953-63 között miniszterelnök, 1973-ban megdöntötte a királyságot, és kikiáltotta az *Afganisztáni Köztársaság*ot, amelynek államfője, majd 1977-ben első és egyetlen elnöke lett. ~ autoriter rezsimet alakított ki, feloszlatta a parlamentet és betiltotta a pártokat, állami beavatkozással kívánta elősegíteni az ország gazdasági és társadalmi modernizációját. Diktatúrája mind konzervatív-iszlamista, mind kommunista körökben elégedetlenséget okozott, az **áprilisi forradalom** során meggyilkolták, az *Afganisztáni Köztársaság* helyett pedig kikiáltották az **Afganisztáni Demokratikus Köztársaság**ot.

Déby Itno, Idriss (szül. 1952. jún. 18.) Csádi politikus, 1990 óta az ország elnöke.

Deszai, Morardzsi Rancshodzsi (1896. febr. 29. – 1995. ápr. 10.) Indiai politikus. 1930-ban csatlakozott a függetlenségi mozgalomhoz, majd közel 10 évre börtönbe került. **Nehru**, majd **Indira Gandhi** miniszterelnöksége idején pénzügyminiszter volt, 1969-ben ellenzékbe vonul, megalapítva a **Dzsanata Párt**ot. 1977-79 között az ország első nem az **Indiai Nemzeti Kongresszus**t képviselő miniszterelnöke lett. A kormánykoalíciója összeomlását követően nem sokkal visszavonult a politizálástól.

Diouf, Abdou (szül. 1935. szept. 7.) Szenegáli politikus, 1970-80 között az ország miniszterelnöke, 1981-2000 között elnök. 1981-89 között a rövid életű Szenegambia Konföderáció elnöke.

Dương Văn Minh (1916. febr. 16. – 2001. aug. 5.) Vietnami katonatiszt, politikus. 1963-ban egy puccs során megdöntötte **Ngô Đình Diệm** uralmát, egy rövid ideig ő lett az ország vezetője, **Nguyễn Khánh** azonban rövidesen kiszorította a hatalomból. 1975-ben pár napig ismét az ország elnöke lett, ő jelentette be a dél-vietnami csapatok megadását. 1983-ban Franciaországba emigrált, később az USA-ba költözött és ott is hunyt el.

Duterte, Rodrigo Roa (szül. 1945. márc. 28.) Fülöp-szigeteki politikus, Davao City polgármestereként a drogterjesztők elleni brutális fellépése tette ismerté, 2016-ban elnökké választották, és országos szinten is folytatta a törvénytelen módszereket sem nélkülöző hadjáratát a kábítószerek ellen.

DZS

Dzsafari, Ibrahim el- (szül. 1947. márc. 25.) Iraki politikus. 1968-tól az **Iszlám Dava Párt** tagja. 1980-ban emigrált, előbb Iránban, majd Nagy-Britanniában élt. A 2003-as amerikai inváziót követően hazatért. 2005-2006 között miniszterelnök. 2008-ban szakította a Dava Párttal. 2014 óta külügyminiszter.

Dzsemajel, Amin (szül. 1942. jan. 22.) Libanoni politikus. Maronita keresztény, a *Kataib Párt* vezetője. Öccse, az elnökké választott Basir Dzsemajel meggyilkolását követően ő veszi át a pozícióját, 1982-88 között Libanon elnöke. Nem tudott hathatós ellenállást kifejteni a szír befolyással szemben. Elnökségét követően emigrált, 2000-ben tért vissza. A szír csapatok kivonulását követően a Kataib Párt élére állt, amely a Szíriával szemben álló **Március 14-e Szövetség** egyik vezető ereje.

Dzsemajel, Pierre (1905. nov. 6. – 1984. aug. 24.) Libanoni politikus, közel fél évszázadon keresztül az ország politikai életének egyik meghatározó alakja pártja, a *Kataib Párt* (*Falangista Párt*) élén. Fő célja Libanon függetlenségének kivívása, majd megóvása, mind a francia gyarmatosítókkal, mind a pánarab nacionalista törekvésekkel szemben. Keresztény, nyugat-orientált politikus volt. A polgárháborúban a **Libanoni Front** támogatójaként szembeszállt a szír beavatkozással.

Dzsinnah, Mohammed Ali (1876. dec. 25. – 1948. szept. 11.) Indiai muszlim politikus, 1913-47 között a **Muszlim Liga** elnöke. Eleinte a hindu-muszlim egység támogatója, később elfordul az **Indiai Nemzeti Kongresszus**tól, a negyvenes években már az önálló muszlim állam eszméjének híve. A független Pakisztán egyik megteremtője. 1947-48 során Pakisztán első főkormányzója, a nemzetgyűlés és az alkotmányozó gyűlés elnöke.

Dzsumblat, Kamal (1917. dec. 6. – 1977. márc. 16.) Libanoni drúz politikus, a Haladó Szocialista Párt alapítója. A baloldali és szír támogatottságú pártokat tömörítő **Libanoni Nemzeti Mozgalom** egyik kezdeményezője és vezetője, a palesztinokkal szövetségben a libanoni polgárháborúban a katonai rendezés és a keresztény milíciákkal való végleges leszámolás híve volt. 1976-ban Szíria és az általa támogatott csoportok megvonták tőle a támogatást, a szír csapatok bevonulását követően pedig rövidesen vereséget szenvedett. Ezt követően a háttérbe vonult, de tovább bírálta Szíria libanoni jelenlétét. 1977-ben meggyilkolták.

Dzsumblat, Valid (szül. 1949. aug. 7.) Libanoni drúz politikus, a *Haladó Szocialista Párt* vezetője. 1983-ban **Szulejman Franzsié**vel és **Rasid Karimi**vel Szíria-párti szövetségre lépett az Izrael és USA által támogatott **Amin Dzsemajel**lel szemben. Jó kapcsolatokat ápolt **Hafez el-Aszad**dal, annak halálát követően azonban bírálta Szíria libanoni jelenlétét, a szír polgárháború idején pedig kifejezetten **Bassar el-Aszad** ellen foglalt állást.

E

Ersad, Husszein Mohammed (szül. 1930. febr. 1.) Bangladesi katonatiszt és politikus, 1978-86 között vezérkari főnök, 1982-ben magához ragadta a hatalmat, 1983-90 között elnökként irányította az országot. Az 1990 óta az ellenzéki **Dzsatija Párt** vezetője volt.

Eskól, Lévi (szül. Lev Joszifovics Skolnyik, 1895. okt. 25. – 1969. febr. 26.) Izraeli politikus, 1952-63 között pénzügyminiszter, 1963-69 között miniszterelnök. Miniszterelnöksége idejére esett a **hatnapos háború**.

Eyadéma, Gnassingbé (1935. dec. 26. – 2005. febr. 5.) Togói katonatiszt, politikus. 1963-ban részt vett a **Sylvanus Olimpió**t megdöntő államcsínyben. 1967-ben egy újabb puccs során megdöntötte az általa hatalomra segített Nicolas Grunitzky elnök hatalmát, és maga ült az elnöki székbe, amelyet haláláig megtartott. Az 1990-es évekig egypártrendszerben irányította az országot a *Togói Népi Tömörülés* élén.

F

Fahd ibn Abdul-Aziz (1921 – 2005. aug. 1.) Szaúdi uralkodó, politikus. 1953-tól oktatási, 1962-75 között belügyminiszter. 1967-75 között második, 1975-82 között első miniszterelnök-helyettes, trónörökös. 1982-ben lépett trónra, egyben miniszterelnök is volt haláláig. 1995-től betegsége következtében öccse, Abdullah vált az ország valódi irányítójává.

Fajszal ibn Abdul-Aziz (1906. ápr. 14. – 1975. márc. 25.) Szaúdi uralkodó, politikus. 1953-tól trónörökös és miniszterelnök, 1964-75 között Szaúd-Arábia királya. Reformpolitikát folytatott, külpolitikája pániszlamista, antikommunista, palesztinbarát volt. 1975-ben merénylet áldozata lett.

Feng Jü-Hsziang (1882. nov. 6. – 1948. szept. 1.) Kínai tábornok és politikus. A kínai polgárháborúban érdekeinek megfelelően váltogatta szövetségeseit. 1928-29 közt hadügyminiszter, 1928-30 között miniszterelnök-helyettes. 1948-ban hajószerencsétlensé áldozata lett.

Franzsié, Szulejman (1910. jún. 15. – 1992. júl. 23.) Libanoni keresztény maronita politikus, az 1960-as években képviselő, majd miniszter, 1970-76 között az ország elnöke. 1976-ban támogatta a szír beavatkozást. 1976-78 között a **Libanoni Front**ot támogatta, később a Szíria-párti muszlim erőkkel lépett szövetségre.

Fumimaro Konoe (1891. okt. 12. – 1945. dec. 16.) Japán politikus. 1937-39, ill. 1940-41 között Japán miniszterelnöke, a **Taiszei Jokuszankai** alapító-vezetője 1940-41 között. Nagy szerepe volt a Kína elleni háború kirobbantásában, Japán tengelyhatalmakhoz való csatlakozásában. 1945-ben háborús bűnösként letartóztatták, a fogságban öngyilkos lett.

G

Gajlani, Rasid Ali al- (1892-1965. aug. 28.) Iraki politikus, háromszor miniszterelnök (1933, 1940-41, 1941). 1941. ápr. 1-jén katonai puccs során átvette a hatalmat az országban. Megpróbálta elérni a brit csapatok távozását az országból, németbarát politikát folytatott. A brit hadsereg bevonulása azonban távozásra kényszerítette. Németországba, majd a háború után Szaúd-Arábiába menekült, a **július 14-i forradalom** után tért vissza. Ismét megpróbálta átvenni a hatalmat, azonban letartóztatták, halálra ítélték, de kegyelmet kapott. Bejrútban halt meg.

Gajum, Maumun Abdul (szül. 1937. dec. 29.) Maldív-szigeteki politikus. 1978-2008 között az ország elnöke, több puccskísérletet is sikerrel elhárított, 2008 óta ellenzékben politizál.

Gandhi, Indira Prijadarsini (1917. nov. 19. – 1984. okt. 31.) Indiai politikus, **Dzsavaharlal Nehru** lánya (nem rokona **Mahatma Gandhi**nak). Apja miniszterelnöksége idején annak segítője, 1964-től haláláig számos miniszteri tárca birtokosa hosszabb-rövidebb ideig, 1966-77, ill. 1980-84 között miniszterelnök. 1959-ben, majd 1978-84 között az **Indiai Nemzeti Kongresszus** elnöke. Miniszterelnökségét a hatalom koncentrációjára irányuló törekvések jellemezték. 1971-ben háborúba keveredett Pakisztánnal, támogatva Kelet-Pakisztán (Banglades) függetlenségi harcát. A háború indiai győzelemmel ért véget, növelve az ország regionális befolyását. Miniszterelnökség alatt, 1974-ben hajtották végre az első indiai kísérleti atomrobbantást. 1984-ben saját testőrei – szikh nacionalisták – gyilkolták meg.

Gandhi, Mohandász Karamcsand (1869. okt. 2. - 1948. jan. 30.) Indiai politikus. Jogásznak tanult Angliában, némi jogi praxis után Dél-Afrikába ment. Két évtizedes ottléte alatt számos kampányt vezetett a faji megkülönböztetés ellen, és kialakította a szatjágrahát, az erőszakmentes ellenállás módszerét. 1915-ben visszatért Indiába és az indiai nemzeti mozgalom vezetőjévé vált. 1920-ban megindította az együtt nem működés mozgalmát, 1930-ban a polgári engedetlenség mozgalmát, 1942-ben a Szabad India mozgalmat. 1920-1929 között az **Indiai Nemzeti Kongresszus** elnöke, 1929-től haláláig az indiai függetlenségi mozgalom szellemi vezetője (*Mahátma*). Nagy szerepe volt a függetlenség 1947-es kivívásában. 1948-ban egy hindu fanatikus meggyilkolta.

Gandhi, Radzsiv Ratna (1944. aug. 20. – 1991. máj. 21.) Indiai politikus, **Indira Gandhi** fia. Sokáig apolitikus volt, öccse, Szandzsaj halálát követően kezdett politizálni. Anyja halálát követően az ország miniszterelnöke (1984-89) és az **Indiai Nemzeti Kongresszus** elnöke

(1984-91) lett. Kormányzása kezdetét krízisek és botrányok jellemezték (szikh-ellenes zavargások, a **bhopáli katasztrófa**, stb.). 1988-ban meghiúsította a tamil szakadárok államcsínykísérletét a Maldív-szigeteken. 1989-ben az INK elvesztette többségét a parlamentben, így kénytelen volt lemondani. 1991-ben tamil fegyveresek a választási kampánya során meggyilkolták.

Gandhi, Szonja (szül. Sonia Maino, 1946. dec. 9.) Olasz származású indiai politikus. 1968-ban férjhez ment **Radzsiv Gandhi**hoz. Sokáig távol maradt a politikától. Férje halálát követően az **Indiai Nemzeti Kongresszus** politikusai többször is megpróbálták rávenni a politikai szerepvállalásra, azonban csak 1997-ben tett eleget kérésüknek. 1998-ban az Indiai Nemzeti Kongresszus élére került, az ellenzék vezető alakjává vált, 2004-ben az INK visszatérhetett a kormányzásba a balközép pártok koalíciójának élén. A 2014-es választásokon a párt történelmi vereséget szenvedett. 2017-ben ~ átadta helyét a párt élén fiának, Rahulnak.

H

Hadi, Abd Rabbuh Manszur (szül. 1945. szept. 1.) Dél-jemeni politikus, az egyesült Jemen megteremtése után **Szaleh** elnök támogatója, 1994-2012 között alelnök, 2012 óta elnök. 2015-ben a **Huszi Mozgalom** fegyveres felkelése lemondásra kényszerítette, szaúdi segítséggel azonban megpróbált visszatérni a hatalomba, ezzel kirobbantva a máig is tartó jemeni polgárháborút.

Hailé Szelasszié (eredetileg *Rasz Tafari Makonnen*, 1892. júl. 23. – 1975. aug. 27.) Etiópia császára 1930-1974 között. 1916-30 között régens, 1927-36 között miniszterelnök. 1936-41 között, Etiópia olasz megszállása idején Nagy-Britanniában élt emigrációban. A pánafrikai törekvések támogatója, két alkalommal az **Afrikai Egységszervezet** elnöke. 1974-ben katonai puccs fosztotta meg trónjától.

Hamenei, Ali (szül. 1939. júl. 17.) Iráni egyházi (*ajatollah*) és politikai vezető. 1981-89 között Irán elnöke, 1981-87 között a kormányzó *Iszlám Köztársasági Párt* főtitkára, 1988-89 között a **Célszerűségi Tanács** elnöke, **Khomeini** ajatollah halála óta (1989) Irán legfőbb vezetője.

Hariri, Rafik (1944. nov. 1. – 2005. febr. 14.) Libanoni politikus. 1992-98 és 2000-2004 között Libanon miniszterelnöke. Szaúd-Arábia felé közeledett, ami kiváltotta a szír kormány nemtetszését. 2005-ben meggyilkolták, halála után robbant ki a **cédrus forradalom**.

Hariri, Szaad El-Din Rafik (szül. 1970. ápr. 18.) Libanoni politikus, apja, **Rafik Hariri** 2005-ös meggyilkolása óta a *Jövő Mozgalom* vezetője, a **Március 14-e Szövetség** vezető alakja. 2009-2011 között és 2016 óta miniszterelnök. 2017-ben szaúdi útja során bejelentette lemondását, amelyet hazatérve visszavont, rejtélyes utazásának körülményei azonban libanoni-szaúdi diplomáciai konfliktushoz vezettek.

Hasimoto Rjútaró (1937. júl. 29. – 2006. júl. 1.) Japán politikus, a **Liberális Demokrata Párt** tagja. 1978-79 között egészségügy-, 1986-87 között közlekedési miniszter, 1989-91 között pénzügyminiszter, 1994-96 között gazdasági, kereskedelmi és ipari miniszter, 1995-96 között miniszterelnök-helyettes. 1996-1998 között miniszterelnök.

Haszina, Sejk (szül. 1947. szept. 28.) Bangladesi politikus, az ország elnökének, **Mudzsibur Rahman**nak a lánya. Az 1975-ös katonai puccs során külföldön tartózkodott, így maradt életben. 1981-től az **Avami Liga** vezetője, az 1980-90-es években az ellenzék vezéralakja, 1996-2001 között, illetve 2009 óta miniszterelnök.

Hatami, Mohammed (szül. 1943. okt. 14.) Iráni politikus, síita teológus. 1982-92 között kulturális miniszter, 1997-2005 között Irán elnöke. Elnöksége idején mérsékelt, reformista politikát folytatott. Később **Ahmadinezsád** elnök hangos kritikusa.

Hatojama Icsiró (1883. jan. 1. – 1959. márc. 7.) Japán liberális politikus. 1915-től a **Rikken Szeijukai** tagjaként parlamenti képviselő, majd több kormányban kultuszminiszter. A negyvenes években háttérbe vonult. 1945-ben létrehozta a Japán Liberális Pártot, de nem vállalhatott közszereplést. 1951-ben ismét bekapcsolódott a politikai életbe. **Josida Sigeru**val szembefordulva kilépett a Liberális Pártból és létrehozta a Japán Demokrata Pártot. Josidát megbuktatva miniszterelnök 1954-1956 között. 1955-ben a két konzervatív párt **Liberális Demokrata Párt** néven egyesült, a párt első elnöke lett. Erőfeszítéseket tett, hogy rendezze Japán kapcsolatait a Szovjetunióval.

Hatta, Mohammad (1902. aug. 12. – 1980. márc. 14.) Indonéz politikus, a hollandellenes polgári ellenállás jobbszárnyának vezető személyisége. 1921-32 között Hollandiában tanult. 1945-1956 között a köztársaság alelnöke, **Szukarno** helyettese. Közben 1948-49-ben

miniszterelnök és hadügyminiszter, 1949-50-ben külügyminiszter. Az 1950-es évek végén visszavonult a nyilvános politikai szerepléstől.

Heiszei császár l. **Akihito**

Hekmatjar, Gülbeddin (szül. 1947. jún. 26.) Pastu származású afgán politikus, katonai vezető. Részt vett az afganisztáni polgárháborúban, az 1990-es években is a hatalmi harcok aktív szereplője volt. Pakisztán támogatottja, a **Talibán** felemelkedésével jelentősége csökkent. A 2001-es megszállást követően amerikai kérésre kizárták a koalíciós kormány megalakításából, terroristának nyilvánították. 2016-ban sikerült egyezségre jutnia a kabuli kormányzattal, pártját, az *Afganisztáni Iszlamista Párt*ot legalizálták.

Heng Szamrin (szül. 1934. máj. 25.) Kambodzsai politikus. A **Vörös Khmer** tagja, majd a vietnami támogatású lázadók egyik vezéralakja. 1979-92 között a Népi Forradalmi Tanács elnökeként tkp. államfő, 1981-91 között a Kambodzsai Népi Forradalmi Párt vezetője, 2006 óta a nemzetgyűlés elnöke.

Hirohito, Sóva császár (1901. ápr. 29. – 1989. jan. 7.) 1926-1989 között Japán császára. 1921-26 között régens. 1945-ben ő jelentette be a japán fegyverletételt. 1946-ban lemondott a hagyomány szerinti isteni mivoltáról.

Hồ Chí Minh (*Ho Si Minh*, 1890. máj. 19. – 1969. szept. 2.) Vietnami kommunista politikus. A japán megszállók elleni háború egyik vezetője, a **Việt Minh** egyik alapítója. 1945. szeptember 2-án kikiáltotta a Vietnami Demokratikus Köztársaságot, amelynek első miniszterelnöke (1945-55) és elnöke (1945-69) lett. 1951-69 között a **Vietnami Dolgozók Pártjának** elnöke, 1956-60 között a párt Központ Bizottságának első titkára. Nagy szerepet játszott a franciák és amerikaiak elleni harcban, valamint az ország déli részén fennálló Vietnami Köztársaság felszámolásában, s így az ország egyesítésében. A déli állam fővárosát, Saigont a tiszteletére *Hồ Chí Minh-város*sá nevezték át.

Hoszokava Morihiro (szül. 1938. jan. 14.) Japán politikus. Politikai pályafutását a **Liberális Demokrata Párt**ban kezdte, 1992-ben a folyamatos korrupciós botrányok miatt kilépett és létrehozta a Japán Új Párt nevű politikai csoportosulást. Rövid miniszterelnöksége (1993-1994) után nem sokkal visszavonult a politikától, 2014-ben a tokiói kormányzóválasztáson tért vissza, azonban a vereséget szenvedett.

Houphouët-Boigny, Felix (1905. okt. 18 – 1993. dec. 7.) Elefántcsontpart meghatározó személyisége a 20. században. 1925-40 között orvosként praktizált, 1940-44 között tartományfőnök, 1946-54 között a francia nemzetgyűlés tagja, 1956-57 között egészségügyi, 1958-59-ben államminiszter Franciaországban. 1959-60 között Elefántcsontpart miniszterelnöke, 1960-tól haláláig elnöke. A frankofón Afrika és a nyugati orientáció híve, antikommunista politikát folytatott.

Hszi Csin-ping (szül. 1953. jún. 15.) Kínai politikus, 2012 óta a **Kínai Kommunista Párt** főtitkára, 2013-tól a Kínai Népköztársaság elnöke. Kína globális befolyásának kiterjesztésére törekszik, az **Egy övezet, egy út** projekt révén.

Hu Dzsintao (szül. 1942. dec. 21.) Kínai politikus, 1964-től a **Kínai Kommunista Párt** tagja. A **kulturális forradalom** idején megfosztják párton belüli tisztségétől, később megindult felemelkedése, bekerült az országos pártelitbe, 2002-12 között a párt főtitkára, 2003-2013 között köztársasági elnök, 2004-2012 között a párt, 2005-13 között a népköztársaság Haditanácsának vezetője.

Hu Jao-pang (1915. nov. 20. – 1989. ápr. 15.) Kínai politikus, a polgárháborút követően a kommunista ifjúsági szövetség vezetője, 1980-87 között pártfőtitkár, 1981-82 között a pár elnöke. Az 1986-os diáktüntetések támogatása miatt eltávolították a párt éléről. 1989-ben egy szívrohamot követően elhunyt, a halálát követő gyász a **Tienanmen tér**i tüntetésekbe torkollott.

Hua Kuo-feng (1921. febr. 16. – 2008. aug. 20.) Kínai politikus. 1976-80 között miniszterelnök, 1976-81 között a párt Haditanácsának elnöke és a Központi Bizottság elnöke. **Mao Ce-tung** feltétlen híve, annak halála után ugyan eltávolította a hatalomból az ún. négyek bandáját, reformokra azonban nem volt hajlandó. Nem sikerült támogatókat szereznie politikájához, így 1978-ra a reformista **Teng Hsziao-ping** kezébe került a tényleges hatalom, 1980-81 során pedig megfosztották tisztségeitől. Ennek ellenére 2002-ig hivatalosan a KB tagja maradt, a politikai élettől azonban távol tartotta magát.

Hun Szen (szül. 1952. aug. 5.) Kambodzsai politikus. Politikai pályáját a **Vörös Khmer** soraiban kezdte. 1977-ben a párton belüli harcokat követően Vietnamba távozott, és a vietnamiak által támogatott lázadók egyik vezetője lett. A **Demokratikus Kambodzsa** bukását követően 1979-86 között külügyminiszter, 1985 óta miniszterelnök, 1987-90 között

ismét külügyminiszter. **Norodom Ranarit** hatalomból való 1997-es kiszorítása óta gyakorlatilag egyszemélyi uralmat vezetett be. 2015 óta a **Kambodzsai Néppárt** elnöke.

Husszein, Szaddám (1937. ápr. 28. – 2006. dec. 30.) Iraki politikus. Részt vett az 1963-as és 1968-as **baászista** hatalomátvételekben, **al-Bakr** elnöksége alatt az ország második embere, a titkosszolgálat feje. 1979-ben átveszi a hatalmat, leszámolt ellenfeleivel. 1980-ban hosszú és sikertelen háborúba kezdett Iránnal, amerikai támogatással. 1990-ben megszállta Kuvaitot, amire válaszképpen egy amerikai vezetésű koalíció támadta meg Irakot. A vereséget követően ~ és Irak ellen szankciókat vezettek be. 2003-ban az amerikaiak és szövetségeseik, azzal vádolva Irakot, hogy tömegpusztító fegyverei vannak és támogatja a terroristákat, lerohanták az országot, megbuktatva ~ rezsimjét. 2006-ban kivégezték.

I

I Mjongbak (szül. 1941. dec. 19.) Dél-koreai politikus, 2002-2006 között Szöul polgármestere, 2008-2013 között az ország elnöke.

Ieng Szári (1925. okt. 24. – 2013. márc. 14.) Kambodzsai politikus, a **Kambodzsai Kommunista Párt** egyik alapító tagja. 1960-tól a Központi Bizottság tagja. „*Hármas számú testvér*”-ként ismerték, **Pol Pot** és **Nuon Csea** mögött a **Demokratikus Kambodzsa** legbefolyásosabb politikusa volt. 1976-79 között miniszterelnök-helyettes és külügyminiszter. 1996-ban ugyan királyi amnesztiában részesült, 2007-ben letartóztatták és bíróság elé állították emberiség ellenes bűnök vádjával. 2013-ban az ítélet előtt meghalt.

Ikeda Hajato (1899. dec. 3. – 1965. aug. 13.) Japán gazdasági szakember, liberális demokrata politikus. A háború előtt a pénzügyminisztériumban dolgozott. 1945-től Josida Sigeru közeli munkatársa, belépett a Liberális Pártba. 1949-től parlamenti képviselő, több kormányban pénzügy-, ipari és kereskedelmi miniszter. 1960-ban a **Liberális Demokrata Párt** elnöke, 1960-64 között miniszterelnök. Hivatali ideje alatt bontakozott ki a gyors gazdasági fellendülés. Meghirdette a „nemzeti jövedelem megkétszerezésének programját”, kereskedelemliberalizációs intézkedéseket hozott és nagy hangsúlyt fektetett az oktatásra, különösen a műszaki-tudományos képzésre.

J

Jammeh, Yahya (szül. 1965. máj. 25.) Gambiai politikus, katonatiszt. 1994-ben megdöntötte **Dawda Jawara** uralmát, és 2017-ig az ország államfője lett.

Jao Ven-jüan (1931. dec. 11. – 2005. dec. 23.) Kínai politikus. 1948-tól a kommunista párt tagja. A **kulturális forradalom** egyik irányítója, a négyek bandájának tagja. 1976-ban letartóztatták, 1981-ben húsz év börtönre ítélték, 1996-ban szabadult.

Jawara, Dawda Kairaba (szül. 1924. máj. 16.) Gambiai politikus, 1962-70 között miniszterelnök, 1970-94 között az ország elnöke. 1981-89 között a rövid életű **Szenegambia Konföderáció** alelnöke. 1994-ben egy államcsíny megdöntötte uralmát, rövid időre emigrációba kényszerült, 2002-ben térhetett haza.

Josida Sigeru (1878. szept. 22. – 1967. okt. 20.) Konzervatív-liberális japán politikus. 1925-től diplomata, az expanzív politika lelkes híve, majd eltávolodik a militarista köröktől. 1939-ben kilépett a külügyminisztériumból. Liberális, Amerika-barát megnyilvánulásai miatt az állambiztonsági szervek 1945-ben letartóztatták. A háború utáni első kormányok külügyminisztere, 1946-ban a Liberális Párt elnöke lett és megalakítja első kormányát. 1947-től átmenetileg ellenzékbe szorult, majd 1954-56 között kormányfő. Lefektette a háború utáni japán konzervatív-liberális politikai kultúra alapjait. Keményen fellépett a baloldali mozgalmak ellen. Elérte Japán teljes körű rehabilitációját, a császár érintetlenül hagyását, aláírta a san franciscó-i békeszerződést és a japán-amerikai biztonsági szerződést.

K

Kadhafi, Moamer el- (1942 – 2011. okt. 20.) Líbiai ezredes, politikus. 1965-től szolgált a hadsereg kötelékében. 1969-ben puccsal megdöntötte a monarchiát, a *Forradalom Testvéri Vezéreként és Útmutatójaként* Líbia államfője lett. 1969-77 között a Forradalmi Parancsnoki Tanács elnöke, 1977-79 között az Össznépi Kongresszus elnöke, 1970-72 között miniszterelnök. 1977-ben kikiáltotta a *Nagy Szocialista Népi Líbiai Arab Dzsamahiriját*. Az államosított olajszektor bevételeire alapozva viszonylagosan gazdag államot irányított, aktív külpolitikát folytatott. 2011-ben az **arab tavasz** során polgárháborús helyzet alakult ki az országban, ~-t pedig meggyilkolták a nyugati támogatottságú felkelők.

Kaifu, Tosiki (szül. 1931. jan. 2.) Japán politikus. 1960-tól a **Liberális Demokrata Párt** alsóházi képviselője. 1967-68 között munkaügyi miniszterhelyettes. 1976-77, illetve 1985-86 között közoktatási miniszter, 1991-ben pénzügyminiszter. 1989-91 között a Liberális Demokrata Párt elnöke, kormányfő, a Nemzetbiztonsági Tanács elnöke. 1994-ben kilépett a pártból. 1994-től az *Új Határ Párt* elnöke. 2003-ban visszatért az LDP-be.

Kaing Guek Eav (szül. 1942. nov. 17.) Kambodzsai politikus. 1967-ben csatlakozott a **Kambodzsai Kommunista Párt**hoz. Rövidesen letartóztatták, 1970-ben szabadult, csatlakozott a kommunista gerillákhoz. A **Khmer Köztársaság** bukását követően a *Tuol Szleng* börtön parancsnoka lett. Phnom Penh eleste után nem játszott politikai szerepet. 2012-ben életfogytiglani börtönre ítélték a börtönparancsnokként elkövetett kegyetlenségei miatt.

Karami, Rasid (1921. dec. 30. – 1987. jún. 1.) Libanoni politikus, 1955-87 között nyolc alkalommal miniszterelnök. Viharos kapcsolatot ápolt az ország – keresztény – elnökeivel, a muszlim lakosság érdekeit képviselte. A polgárháború éveiben a konfliktus elsimítására törekedett, a szíriai beavatkozás támogatója volt. 1987-ben egy bombamerénylet áldozata lett.

Karimov, Islom Abdug'aniyevich (1938. jan. 30. – 2016. szept. 2.) Üzbég politikus, 1989-91 között az Üzbég SZSZK Kommunista Pártjának első titkára, 1990-től az Üzbég SZSZK, 1991-től haláláig a független Üzbegisztán elnöke

Karmal, Babrak (szül. *Szultan Husszein*, 1929. jan. 6. – 1996. dec. 1/3.) Afgán politikus, **Afganisztán Népi Demokratikus Pártjá**nak egyik alapítója, a mérsékelt, városi középosztály által támogatott *Parcsam* (*Jelvény*) frakció vezetője. Az **áprilisi forradalom** után rövid ideig a Forradalmi Tanács elnökhelyettese, rövidesen azonban leváltották, és csehszlovákiai nagykövetté nevezték ki, de nem sokkal később ettől a posztjától is megfosztották államellenes összeesküvés vádjával. Emigrációban maradt, csak a szovjet csapatok bevonulása után tér vissza, és lesz az ország vezetője. 1979-86 között **Afganisztán Népi Demokratikus Pártjának** főtitkára, és a Forradalmi Tanács elnöke, 1979-81 között miniszterelnök. Nem sokkal Gorbacsov hatalomra kerülése után leváltották, Moszkvába emigrált, ott is hunyt el.

Karzai, Hamid (szül. 1957. dec. 24.) Befolyásos nemesi családból származó afgán politikus, a **Daud**, majd az ANDP rezsimek ellenzékéhez tartozott. Csatlakozott **Afganisztán Megmentésének Nemzeti Frontjá**hoz, az 1990-es években a **Talibán**nal került közeli kapcsolatba, később szakított velük, és 2001-ben az amerikai csapatok bevonulását követően előbb ideiglenes, majd 2004-től választott köztársasági elnök lett (2014-ig). Azóta is aktívan politizál, az amerikai befolyás kritikusává vált.

Kaszim, Abd el-Karim (1914. nov. 21. – 1963. febr. 9.) Iraki politikus és katonatiszt. 1958-ban megdöntötte a monarchiát és miniszterelnökként 1963-ig vezette az országot. A Szovjetunió felé közeledett, szakított a britekkel, kilépett az **Arab Föderáció**ból. Eleinte

mérsékelt reformpolitikát folytatott, az ország modernizációjába kezdett, nyitott a kurdok felé, idővel azonban egyre radikálisabb lett. Szembefordult korábbi szövetségeseivel, a kommunistákkal és a baászistákkal. Uralmát utóbbiak döntötték meg 1963-ban.

Katajama Tecu (1887. júl. 28. – 1978. máj. 30.) Japán kereszténységszocialista politikus. 1926-ban a **Szociáldemokrata Párt** főtitkára, 1930-tól parlamenti képviselő. 1940-ben politikusi tevékenysége ellehetetlenült. 1945-ben az újjáalakuló Japán Szocialista Párt főtitkára, majd 1947-48-ban miniszterelnök.

Kenyatta, Mzee Jomo (1897 – 1978. aug. 22.) Kenyai politikus. A **Kenyai Afrikai Nemzeti Unió** vezetőjeként 1963-tól a független Kenya első miniszterelnöke, 1964-78 között államfő. Kapitalista gazdaságpolitikát folytatott, antikommunista és Nyugat-barát külpolitikája volt.

Khieu Szamfan (szül. 1931. júl. 27.) Kambodzsai politikus. 1958-67 között a **Szangkum** tagja. 1967-ben a **Kambodzsai Kommunista Párt**hoz csatlakozott. 1976-79 között a **Demokratikus Kambodzsa** államfője, 1976-ban rövid ideig miniszterelnök. 1998-ban adta meg magát a kambodzsai hatóságoknak. 2014-ben életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték.

Khomeini, Ruhollah Muszavi (1902. szept. 24. – 1989. jún. 3.) Iráni iszlám fundamentalista egyházi vezető (*ajatollah*). 1963-ban a fehér forradalom ellen tiltakozó akciók szervezése miatt letartóztatták, majd emigrációba kényszerült. Előbb Törökországba, majd az iraki Nedzsefbe távozott, 1978-ban Párizsba költözött. Az 1979-es iszlám forradalom politikai vezéralakja lett, elérte az ország iszlám köztársasággá való átalakítását. 1979-89 között **Irán legfőbb vezetője** volt.

Kim Dedzsung (1924. jan. 6. - 2009. aug. 18.) Dél-koreai politikus. A demokratikus ellenzék egyik vezéralakja. 1973-78 között börtönben volt. 1980-ban ismét letartóztatták, halálra ítélték, de rövidesen életfogytiglani börtönre enyhítették az ítéletet. 1982-ben szabadult, az USA-ba távozott. 1985-ben tért haza, 1987-ben **No Theu** és **Kim Jongszam** mögött harmadik helyen végzett az elnökválasztáson, 1993-ban Kim Jongszam mögött lett második. 1997-2003 között a Koreai Köztársaság elnöke. Megkezdte a közeledést Észak-Korea felé, folytatta az ország demokratizálását. 2003-ban Nobel Béke-díjat kapott.

Kim Dzsong Il (1941. febr. 16. – 2011. dec. 17.) Észak-koreai politikus, 1994-2011 között az ország vezetője. 1991-2011 között a Koreai Néphadsereg főparancsnoka, 1993-2011 között a Nemzeti Védelmi Bizottság vezetője, 1997-2011 között a **Koreai Munkáspárt** főtitkára.

Folytatta apja, **Kim Ir Szen** politikáját. Folytatta és fejlesztette az ország nukleáris programját, 2006-ban végrehajtotta az első kísérleti atomrobbantást.

Kim Dzsong Un (szül. 1983. jan. 8.) Észak-koreai politikus, 2011 óta az ország vezetője, a Koreai Néphadsereg főparancsnoka, a Politbüro elnökségének vezetője, a **Koreai Munkáspárt** első titkára (2012-2016), majd elnöke (2016-tól), a Nemzeti Védelmi Bizottság (2016-tól Államügyi Bizottság) és a Központi Katonai Bizottság elnöke. Folytatta apja és nagyapja politikáját, a nukleáris potenciál és rakétaprogram fejlesztésére irányuló törekvéseket. 2018-ban enyhülés állt be politikájában, találkozott a dél-koreai és az amerikai elnökkel is.

Kim Ir Szen (1912. ápr. 15. – 1994. júl. 8.) Koreai politikus. A második világháborút követően Korea északi részének ura, 1948-ban kikiáltotta a *Koreai Népi Demokratikus Köztársaság*ot, amelynek vezetője volt egészen haláláig. 1948-72 között miniszterelnök, 1972-94 között elnök, 1949-66 között a **Koreai Munkáspárt** elnöke, 1966-94 között főtitkára, 1950-91 között a Koreai Néphadsereg főparancsnoka. 1950-53 között megpróbálta egyesíteni az országot az uralma alatt, sikertelenül. Állami tulajdonra épülő tervgazdaságot épített ki az országban, szigorú egypártrendszerben működő politikai élettel, és személyi kultusszal. Az 1970-es évektől Dél-Korea gazdasági mutatói egyre javultak, az északi országrész gazdaságára viszont a pangás volt jellemző. A szocialista blokk széthullása és a szovjet gazdasági támogatások elapadását követően az ország válságos helyzetbe került, 1994-ben éhínség tört ki.

Kim Jongnam (szül. 1928. febr. 4.) Észak-koreai politikus, 1983-98 között a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság külügyminisztere, 1998 óta a Legfelsőbb Népi Gyűlés Elnökségének elnökeként az ország névleges államfője.

Kim Jongszam (1927. dec. 20. – 2015. nov. 22.) Dél-koreai politikus. Az egymást követő autoriter kormányzatok ellenzékének egyik vezéralakja. 1993-ban a volt kormánypárttal szövetségre lépve megnyerte az elnökválasztást. Elnökségének időszaka (1993-98) az ország demokratizálásával és a korrupció elleni küzdelemmel kapcsolódott össze.

Kisi Nobuszuke (1896. nov. 13. – 1987. aug. 7.) Japán liberális demokrata politikus. 1920-tól gyorsan emelkedett pályája az Ipari és Kereskedelmi Minisztériumban. 1936-tól Mandzsúria gazdasági fejlesztéséért felelős államtitkár lett, az ottani hadigazdaság megszervezője. 1941-ben ipari és kereskedelmi miniszter, a **Tajszei Jokuszankai** tagja. 1945-ben letartóztatták, de

elkerülte a büntetést. 1952-ben kapcsolódott be a politikai életbe, 1957-60 között a **Liberális Demokrata Párt** elnöke és kormányfő. Erőfeszítéseket tett Japán délkelet-ázsiai pozícióinak megerősítésére, és az Egyesült Államokkal megkötötte a megújított biztonsági szerződést. Belpolitikáját következetetes konzervativizmus jellemezte.

Klerk, Frederik Willem de (szül. 1936. márc. 18) Dél-afrikai politikus, 1989-94 között a Dél-afrikai Köztársaság elnöke, 1994-96 között elnökhelyettes. 1989-97 között a **Nemzeti Párt** vezetője. Elnökként felszámolta az **apartheid** rendszerét, bevezette az általános, nem csak a fehér lakosságra kiterjedő szavazati jogot, szabadon engedte a politikai foglyokat, legalizálta az **Afrikai Nemzeti Kongresszus**t, megszűntette a dél-afrikai atomfegyverprogramot.

Koizumi Dzsunicsiro (1942. jan. 8.) Japán politikus, a **Liberális Demokrata Párt** tagja, számos miniszteri tisztség viselője, 2001-2006 között miniszterelnök.

L

Láden, Oszama bin (1957. márc. 10. – 2011. máj. 2.) Szaúd-arábiai terrorista, az al-Káida alapítója, és annak vezetője egészen haláláig. A 2001. szeptember 11-i amerikai terrortámadások szellemi atyja. Egy amerikai kommandós alakulat végzett vele.

Laurel, José P. (1891. márc. 9. – 1959. nov. 6.) Fülöp-szigeteki politikus és bíró, 1943-45 között a japán megszállás alatt működő **Második Fülöp-szigeteki Köztársaság** elnöke. A háború után kollaboránsként elítélték, 1948-ban azonban amnesztiában részesült, visszatért a politikába, részt vett az 1949-es elnökválasztásokon, 1951-57 között a szenátus tagja volt.

Laurel, Salvador Roman Hidalgo „Doy” (1928. nov. 18. – 2004. jan. 27.) Fülöp-szigeteki politikus, jogász, **José P. Laurel** fia, 1986-92 között az ország alelnöke. 1992-ben az elnökválasztáson alulmaradt **Fidel V. Ramos**szal szemben.

Lê Duẩn (1907. ápr. 7. – 1986. júl. 10.) Vietnami politikus. 1960-86 között **Vietnam Kommunista Pártjá**nak főtitkára, az ország legbefolyásosabb vezetője. Fő eredményei közé tartozik az ország egyesítése (1976), valamint a **Pol Pot**-rezsim uralmának megdöntése Kambodzsában.

Li Kuang-jao (1923. szept. 16. – 2015. márc. 23.) Szingapúri politikus, 1959-1990 között miniszterelnök, a szingapúri gazdasági csoda atyja, harmadik világbeli országból fejlett gazdasági központtá alakította Szingapúrt.

Li Szin Man (1875. ápr. 18. – 1965. júl. 19.) Koreai politikus, a Koreai Köztársaság első elnöke (1948-1960). Autoriter módszerekkel kormányzott, a választási csalásoktól sem riadt vissza. Vehemens antikommunista volt. Elnöksége idejére esett a félsziget megosztottságát tartóssá tevő koreai háború (1950-53). 1960-ban tüntetések hatására mondott le.

Lin Piao (1907. dec. 5. – 1971. szept. 13.) Kínai katonai és politikai vezető. Jelentős szerepe volt a polgárháborúban aratott kommunista győzelem kivívásában. Az 1950-60-as években az ország egyik vezető politikusa, miniszterelnök-helyettes, a KB elnökének helyettese, védelmi miniszter. 1970-71 során összekülönbözött a párt vezetőivel, különösen a felemelkedő **Csou En-laj**jal. A Szovjetunióba próbált menekülni, gépe azonban rejtélyes körülmények között lezuhant, és családjával együtt életét vesztette. 1980-ban a **négyek bandájá**val való leszámolás során posztumusz kizárták a pártból, és mint ellenforradalmárt ítélték el.

Liu Sao-csi (1898. nov. 24. – 1969. nov. 12.) Kínai kommunista politikus. Az 1920-30-as években a **Kínai Kommunista Párt** egyik vezetője, a Kínai Népköztársaság kikiáltását követően **Mao Ce-tung** egyik legközelibb munkatársa. A **nagy ugrás** idején, 1959-ben Mao ~-nek adta át az elnöki tisztséget. A nagy ugrás kudarcát követően Mao-val szemben a lassú haladás programját képviselte. A **kulturális forradalom** idején komoly támadások érték, a párt egyik fő ellenségeként bélyegezték meg, 1968-ban mint revizionistát, kizárták a pártból és megfosztották minden tisztségétől. 1969-ben rejtélyes körülmények között halt meg, valószínűleg börtönben. 1980-ban rehabilitálták, ma a kommunista mozgalom nagy alakjai között tartják számon.

Lon Nol (1913.nov.13.-1985.nov.17.) Kambodzsai tábornok, nacionalista politikus. 1947-55 között a **Khmer Megújulás**, 1955 után a **Szangkum** tagja, 1966-67, majd 1969-71 között miniszterelnök. 1970-ben egy puccs során megdönti **Norodom Szihanuk** uralmát. 1972-75 között a **Khmer Köztársaság** elnöke és a Szociális Köztársasági Párt vezetője. 1975-ben, a Khmer Köztársaság bukását követően az USA-ba emigrált, ott is hunyt el.

Lumumba, Patrice Emery (1925. júl. 2. – 1961. jan. 17.) A kongói függetlenségi harcok kiemelkedő vezetője. 1958-ban a *Kongói Nemzeti Mozgalom* alapítója és elnöke, a

függetlenség kivívása után miniszterelnök. 1960-ban leváltották, nem sokkal később meggyilkolták.

M

M'ba, Gabriel Léon (1902. febr. 9. – 1967. nov. 28.) Gaboni politikus, az ország első miniszterelnöke (1957-61), majd elnöke (1961-67).

Macuoka Joszuke (1880. márc. 3. – 1946. jún. 26.) Japán politikus, diplomata. 1933-ban ő jelentette be Japán kilépését a Nemzetek Szövetségéből. 1940-41 között külügyminiszter, nevéhez fűződik a Háromhatalmi Egyezmény és a japán-szovjet megnemtámadási egyezménny megkötése.

Malan, Daniel François (1874. máj. 22. – 1959. febr. 7.) Dél-afrikai politikus, 1948-54 között miniszterelnök, az **apartheid** rendszer bevezetője és ideológusa.

Maliki, Núri Kamil Mohammed Hasszan el- (szül. 1950. jún. 20.) Iraki politikus. Az **Iszlám Dava Párt** tagja. 1979-ben emigrációba kényszerült, Szíriában és Iránban élt. Az amerikai invázió után tért haza. 2006-2014 között az ország miniszterelnöke volt. 2007 óta a Dava Párt vezetője.

Mandela, Nelson Rolihlahla (1918.júl.18.-2013.dec.5.) Dél-afrikai politikus, az apartheid elleni küzdelem szimbolikus alakja, 1993-ban Nobel Béke-díjat kapott. Eleinte az **Afrikai Nemzeti Kongresszus** (ANK) tagjaként az erőszakmentes ellenállást támogatja. Miután az ANK fegyveres ellenállásba kezdett, ~-t letartóztatták, és 1964-ben életfogytiglani börtönre ítélték. 27 évig raboskodott, mígnem **Frederik de Klerk** elnök legalizálta az ANK-t és szabadon engedte a politikai foglyokat. Részt vett az apartheid rezsim tárgyalásos lebontásában, 1991-97 között az **Afrikai Nemzeti Kongresszus** elnöke, 1994-99 között a Dél-Afrikai Köztársaság első színes bőrű elnöke volt. 1998-1999 között az **El Nem Kötelezettek Mozgalmá**nak főtitkára volt.

Mao Ce-tung (1893. dec. 26. – 1976. szept. 9.) Kínai kommunista politikus. Az 1930-as években a kínai parasztság mozgósításával tömegbázist teremtett a kommunistáknak. Harcolt a japán megszállók ellen, majd a polgárháború megnyerésével **Kína Kommunista Pártjá**nak vezetőjévé emelkedett, 1943-tól annak elnöke. 1949-1959 között a Kínai Népköztársaság elnöke. 1976-ban bekövetkezett haláláig Kína legbefolyásosabb irányítója volt. 1958-ban

szembefordult a Szovjetunióval, erőltetett iparosításba kezdett (**nagy ugrás**). Személyi kultuszt épített ki, üldözte vélt és valós ellenfeleit (l. még **kulturális forradalom**).

Marcos, Ferdinand Emmanuel Edralin (1917.szept.11.-1989.szept.28.) Fülöp-szigeteki politikus, 1949-59 között a képviselőhát, 1959-65 között a szenátus tagja, 1963-65 között a szenátus elnöke. 1965-ben elnökké választották, fokozatosan diktatúrát alakított ki. 1972-81 között rendkívüli állapotot vezetett be az országban. Uralmát a fokozódó szegénység és az elharapózó korrupció jellemezte. 1986-ban a tömeges tüntetések hatására lemondott.

Mbeki, Thabo Mvuyelwa (szül. 1942. jún. 18.) Dél-afrikai politikus, 14 éves korától az **Afrikai Nemzeti Kongresszus** és a kommunista párt tagja, az 1960-as évektől emigrációban élt. 1990-ben tért haza. 1994-99 között elnökhelyettes, 1997-2007 között az Afrikai Nemzeti Kongresszus elnöke, 1999-2008 között az ország elnöke. 1999-2003 között az **El Nem Kötelezettek Mozgalmá**nak főtitkára volt.

Meir, Golda (1898. ápr. 21. – 1978. dec. 8.) Izraeli politikus, a **Mapai**, majd az **Izraeli Munkapárt** tagja, 1948-49 között moszkvai nagykövet, 1949-56 között munkaügyi, 1956-66 között külügyminiszter, 1969-74 között az ország első női miniszterelnöke. Az 1973-as ún. **Jom Kippur-i háború**ban megvédte országát Szíria és Egyiptom közös támadásától.

Mengisztu Hailé Mariam (szül. 1937. máj. 21.) Etióp ezredes, politikus. 1974-ben a **Hailé Szelasszié** császárt megbuktató katonai puccs egyik vezetője. 1977-ben újabb államcsínnyel átvette a hatalmat, Etiópia államfője, majd 1987-91 között elnöke lett. Szovjetbarát politikát követett. 1984-91 között az *Etióp Munkáspárt* főtitkára. 1991-ben felkelés döntötte meg hatalmát, Zimbabwébe menekült.

Mirziyoyev, Shavkat Miromonovich (szül. 1957. júl. 24.) Üzbég politikus, 2003-2016 között miniszterelnök, **Islom Karimov** halálát követően az ország elnöke.

Mobutu Sese Seko (1930. okt. 14. – 1997. szept. 7.) Zaire-i katonai vezető és politikus. 1960-ban ezredesként a hadsereg vezérkari főnöke. 1960.ban puccsal átvette a hatalmat, majd 1961-ben J. Kasavubut helyezte vissza a hatalomba. 1965-ben újabb államcsínnyel államfő lett. 1971-ben az addigi Kongóról Zaire-re változtatta az ország nevét. 1997-ben elűzték az országból, rövidesen elhunyt.

Modi, Narendra Damodardasz (szül. 1950. szept. 17.) Indiai politikus, nyolc éves korától a hindu nacionalista *Rastrija Szvajamszevak Szangh*, majd 1985-től az **Indiai Néppárt** tagja. 2001-2014 között Gudzsarat állam főminisztere, 2014 óta miniszterelnök.

Modzsadeddi, Szebhatullah (1925-2016) Afgán vallási és politikai vezető, **Afganisztán Megmentésének Nemzeti Frontja** alapítója és vezetője, 1992-ben az Afganisztáni Iszlám Állam elnöke. A **mudzsaheddinek** mérsékelt szárnyához tartozott. Nem tudta megakadályozni a polgárháború folytatódását az 1990-es években. 2004-ben az egyfajta alkotmányozó gyűlésként funkcionáló *loja-dzsirga* elnöke volt.

Mohammad Reza Pahlavi (1919. okt. 26. – 1980. júl. 27.) Az utolsó iráni sah, 1941-79 között uralkodott. Modernizációs politikája (**fehér forradalom**), a nyugati államokkal és Izraellel fenntartott kapcsolatai, az ellenzékiek brutális üldözése a titkosrendőrsége, a **SZAVAK** által népszerűtlenné tették az országban. 1979-ben uralmát megdöntötték, emigrációba kényszerült.

Mohammed ibn Szalman (szül. 1985. aug. 31) Szaúdi politikus, Szalman király fia. 2015 óta védelmi miniszter, 2017-től koronaherceg és első miniszterelnök-helyettes. Az ország erős embere, a gazdasági reformok és a korrupció elleni küzdelem irányítója.

Mohammed, V., Ben Juszuf (1909. aug. 10. – 1961. febr. 26.) Marokkói uralkodó. 1927-57 között Marokkó szultánja. 1934-ben a nemzeti felszabadító mozgalom felé fordult. 1953-ban a franciák száműzték. 1955-ben térhetett haza, 1956-ban kikiáltotta országa függetlenségét. 1957-ben felvette a királyi címet.

Moi, Daniel arap (szül. 1924. szept. 2.) Kenyai politikus. 1964-78 között belügyminiszter, 1967-78 között alelnök, 1978-2002 között Kenya elnöke. 1982-ben a **Kenyai Afrikai Nemzeti Unió** élén egypártrendszert vezetett be, később azonban ismét engedélyezte a többpártrendszert.

Moszadek, Mohammed (1882. máj. 19. – 1967. márc. 5.) Iráni politikus. Az 1920-as években többször is miniszter, képviselő. 1949-ben megalapította a Nemzeti Frontot. 1951-ben miniszterelnökké választották, egyik első intézkedésével államosította az ország olajiparát. 1953-ban egy brit és amerikai titkosszolgálatok által támogatott puccskísérlet során megbuktatták. Élete hátralévő részében házi őrizetben volt.

Mountbatten, Louis, Burma 1. earlje (1900. jún. 25. – 1979. aug. 27.) Brit tengernagy, politikus. 1943-46 között a délkelet-ázsiai szövetséges csapatok főparancsnoka. 1947-48-ban India utolsó alkirálya, majd első főkormányzója. 1955-59 között a flotta főparancsnoka, 1959-65 között a vezérkari főnökök egyesített bizottságának elnöke. 1979-ben egy ír szélsőséges meggyilkolta.

Mubarak, Mohammed Hoszni Szejid (szül. 1928. máj. 4.) Egyiptomi politikus, katonatiszt, 1972-75 között az egyiptomi légierő parancsnoka, 1975-81 között alelnök, 1981-82 során miniszterelnök, 1981-2011 között elnök. 2011-ben az arab tavasz során kirobban tüntetéshullám buktatta meg. Letartóztatták, korrupció vádjával börtönbe ítélték, rövidesen azonban kiszabadult, a tüntetések során történt erőszakos incidensekkel kapcsolatban pedig felmentették. 2009-2011 között az **El Nem Kötelezettek Mozgalmá**nak főtitkára volt.

Mugabe, Robert Gabriel (szül. 1924. febr. 21.) Zimbabwei politikus. 1961-től a Zimbabwei Afrikai Népi Unió (ZAPU) főtitkárhelyettese, 1963-ban a Zimbabwei Afrikai Nemzeti Unió (**ZANU**) alapítója és főtitkára, 1977-től elnöke. 1964-74 között internálták, 1976-79 között a gerillaháború egyik vezetője. 1980-tól Zimbabwe első miniszterelnöke, 1987-ben egyesítette a ZANU-t és a ZAPU-t, egypártrendszert vezetett be. 1987-2017 között köztársasági elnök. 2017-ben egy puccs során eltávolították a hatalomból. 1986-89 között az **El Nem Kötelezettek Mozgalmá**nak főtitkára volt.

Mun Dzsein (szül.1953. jan. 24.) Dél-koreai politikus**. No Muhjon** barátja és munkatársa. 2012-ben alulmaradt az elnökválasztásokon, 2017-ben azonban győzni tudott, jelenleg is a Koreai Köztársaság elnöke.

Murszi, Mohammed (szül. 1951. aug. 20.) Egyiptomi politikus. A **Muszlim Testvériség** vezetőjeként az **arab tavasz**t követően 2012-ben elnökké választották. 2013-ban **Sziszi** tábornok katonai államcsínye megbuktatta, letartóztatták, az erőszakos összecsapásokban játszott szerepe miatt halálra ítélték, később életfogytiglani börtönbüntetésre enyhítették az ítéletét. 2012-ben az **El Nem Kötelezettek Mozgalmá**nak főtitkára volt.

Musarraf, Pervez (szül. 1943. aug. 11.) Pakisztáni tábornok, aki 1999-ben egy katonai államcsíny során megbuktatta **Navaz Sarif** elnököt. 1998-2007 között vezérkari főnök, 1999-2002 között miniszterelnök, 2001-2008 között elnök. Lemondását követően többször is letartóztatták hatalommal való visszaélés, illetve **Benazir Bhutto** meggyilkolásában való szerepe miatt, jelenleg emigrációban él.

Museveni, Yoweri (szül. 1944. szept. 15.) Ugandai politikus. Részt vett **Idi Amin Dada** és M**ilton Obote** megbuktatásában. 1986 óta az ország elnöke.

Muzorewa, Abel Tendekayi (1925. ápr. 14. – 2010. ápr. 8.) Zimbabwei politikus, metodista püspök, a fehér kisebbségi kormány mérsékelt ellenzékének vezetője. 1979-80-ban a rövidéletű *Zimbabwe Rhodesia* miniszterelnöke, később a Mugabe-rendszer ellenzékének egyik vezetője.

N

Nadzsibullah, Mohammed (1947. febr – 1996. szept. 27.) Afgán politikus, **Afganisztán Népi Demokratikus Pártja** tagja, az **áprilisi forradalom** után alacsony szintű állami hivatalnok, **Hafizullah Amin** idején iráni nagykövet, **Babrak Karmal** alatt az afgán titkosszolgálat vezetője. Karmal leváltását követően a párt főtitkára (1986-92), majd a Forradalmi Tanács elnöke. 1987-92 között köztársasági elnökként továbbra is az ország vezetője. 1987-ben új alkotmányt fogadott el, elvetve a marxista programot az iszlám felé próbált nyitni, azonban késő volt. A szovjet csapatok kivonulása után helyzete egyre súlyosabbá vált, 1992-ben rendszere megbukott. Az ENSZ misszió épületében bujkált 1996-ig, amikor is a tálibok elfogták és kivégezték.

Nagíb, Mohamed (1901. febr. 19. – 1984. aug. 28.) Egyiptomi tábornok, politikus. A Szabad Tisztek Bizottsága vezetőjeként 1952-ben megdöntötte Fáruk király uralmát. A kormányzó Forradalmi Parancsnoki Tanács elnöke. 1953-54 között köztársasági elnök. 1954-ben a **Nasszer** vezette puccs során megdöntötték hatalmát. 1972-ig házi őrizetben volt.

Nahhasz-pasa, Musztafa (1879. jún. 15. – 1965. aug. 23.) Egyiptomi jogász, politikus. 1919-től a **Vafd Párt** tagja, 1927-52 között a párt vezetője. Öt alkalommal miniszterelnök (1928, 1930, 19367-37, 1942-44, 1950-52).

Nakaszone Jaszuhiro (szül. 1918. máj. 27.) Japán politikus, a **Liberális Demokrata Párt** tagjaként 1947-2003 között parlamenti képviselő, 1982-87 között miniszterelnök. Az állami vállalatok privatizációjába fogott.

Naszrallah, Hasszan (szül. 1960. aug. 30.) Libanoni politikus. Vallási tanulmányokat folytatott, 1982-ben belépett a **Hezbollah**ba, 1992-től annak vezetője. 2004-ben nagy szerepet játszott az izraeliekkel kötött fogolycsere-egyezményben. 2006-ban 34 napos harcba

keveredett az izraeli csapatokkal, amelyek nem tudták megtörni a Hezbollah ellenállását. Jó kapcsolatokat ápol Iránnal és Szíriával.

Nasszer, Gamal Abdel (1918. jan. 15. – 1970. szept. 28.) Egyiptomi katonatiszt, politikus. Az egyiptomi brit jelenlét ellenzője. Részt vett az első arab-izraeli háborúban, 1952-ben pedig a királyság megdöntésében. 1954-ben házi őrizetbe helyezte Mohammed Nagib elnököt, ezt követően előbb miniszterelnökként (1954-56), majd köztársasági elnökként (1956-70) vezette az országot. Politikai célja az ara világ egyesítése volt, 1962-től szocialista típusú reformokba kezdett. 1956-ban államosította a Szuezi-csatornát, amely a **szuezi válság**hoz vezetett. Elnöksége idején épült meg az asszuáni gát. 1964-70 között az **El Nem Kötelezettek Mozgalmá**nak főtitkára.

Nazarbajev, Nurszultan Abisuli (szül. 1940. júl. 6.) Kazah politikus. 1962-ben belépett a kommunista pártba, karrierje íve folyamatosan emelkedett. 1984-89 között a Kazah SZSZK miniszterelnöke, 1989-91 között a Kazah SZSZK Kommunista Pártja Központi Bizottságának első titkára. 1990-ben a kazah Legfelsőbb Tanács elnöke, 1991-től a független Kazahsztán elnöke. 2007 óta a **Nur Otan** párt vezetője.

Nehru, Dzsaváharlál (1889. nov. 14. – 1964. máj. 27.) Indiai politikus. 1929-től az **Indiai Nemzeti Kongresszus** elnöke, a független India első miniszterelnöke. 1954-ben a kínai **Csou En-laj**jal kidolgozta a Pancsa Silát, a békés egymás mellett élés alapelveit. 1961-ben az **el nem kötelezett országok** mozgalmának egyik alapítója.

Nehru, Motilal (1861. máj. 6. – 1931. febr. 6.) Indiai jogász, politikus. **Mahatma Gandhi** munkatársa, **Dzsavaharlal Nehru** apja. 1919-20-ban, ill. 1928-29-ben az **Indiai Nemzeti Kongresszus** elnöke. 1922-ben az Önkormányzati Párt egyik alapítója. 1928-ban alkotmánytervezetet készített India számára.

Netanjáhú, Benjámín (szül. 1949.okt.21.) Izraeli politikus, a **Likud** vezetője, 1996-99 között és 2009 óta miniszterelnök. Ellenzi a palesztinoknak tett területi engedményeket.

Neto, Antonio Agostinho (1922. szept. 17. – 1979. szept. 10.) Angolai politikus, a portugálok elleni függetlenségi harc egyik vezetője, 1956-79 között az **MPLA** vezetője, 1975-79 között az ország első elnöke. Születésnapja nemzeti ünnep.

Ngô Đình Diệm (1901. jan. 3. – 1963. nov. 2.) Vietnami politikus. 1954-55 között a franciák által létrehozott **Vietnami Állam** vezetője. 1955-ben hivatalosan is eltávolította az ország

éléről **Bảo-đại**-t és kikiáltotta a **Vietnami Köztársaság**ot, amely az ország déli részét uralta. Ennek első elnöke ~ lett. Amerika-barát politikát folytatott, 1963-ban azonban mégis egy, az amerikaiak tudtával végrehajtott puccs során gyilkolták meg.

Nguéma Bijogo Ñegue Ndong, Francisco Macías (1924. jan. 1. – 1979. szept. 29.) Egyenlítői Guinea első elnöke 1968-79 között. Az egyik legbotrányosabb afrikai diktátor, teljes csődbe vitte országát, saját unokaöccse döntötte meg uralmát 1979-ban.

Nguyễn Cao Kỳ (1930. szept. 8. – 2011. júl. 23.) Vietnami katonatiszt, politikus. Az 1960-as évek elején a **Vietnami Köztársaság** légierejének vezetője. 1963-ban részt vett a **Ngô Đình Diệm** elleni puccsban, 1964-től a katonai junta egyik meghatározó vezetője, 1965-67 között miniszterelnök, 1967-71 között alelnök. 1975-ben az USA-ba távozott. 2004-ben ő volt az első dél-vietnami elnök, aki visszatért az országba.

Nguyễn Khánh (1927. nov. 8. – 2013. jan. 11.) Vietnami katonatiszt, politikus. Katonai karrierjét a **Việt Minh**-ben kezdte, később a franciabarát déli erőkhöz csatlakozott. 1964-65 között a katonai junta vezetője, a Vietnami Köztársaság bukását követően az USA-ban élt.

Nguyễn Văn Linh (1915. júl. 1. – 1998. ápr. 27.) Vietnami politikus. A vietnami háború idején a **Việt Cộng** politikai vezetője. 1986-91 között a **Vietnam Kommunista Pártjá**nak főtitkára. A **Đổi Mới**, azaz a szocialista piacgazdaságra való átállás egyik kidolgozója.

Nguyễn Văn Nhung (1919/20 – 1964. jan. 31.) Vietnami katonatiszt, **Dương Văn Minh** asszisztense. Az 1963-as államcsíny során ő gyilkolta meg **Ngô Đình Diệm**-et. 1964-ben egy újabb államcsíny során meggyilkolták.

Nguyễn Văn Thiệu (1923. ápr. 5. – 2001. szept. 29.) Vietnami katonatiszt és politikus, 1965-67 között formálisan, 1967-75 között ténylegesen is a *Vietnami Köztársaság* feje. Az észak-vietnamiakkal vívott háborúban elszenvedett vereséget látva **Tajvan**ra emigrált, később Nagy-Britanniába, végül az Egyesült Államokba költözött.

Niyazov, Saparmurat Atayevich (1940. febr. 19. – 2006. dec. 21.) Türkmén politikus, 1985-91 között a Türkmén SZSZK Kommunista Pártjának első titkára, 1991-től haláláig a független Türkmenisztán elnöke. A saját magának adott *Türkmenbaşy*, azaz a türkmének vezetője néven vált ismertté, excentrikus intézkedései és diktatórikus uralma révén.

Nkomo, Joshua Mqabuko Nyongolo (1917. jún. 19. – 1999. júl. 1.) Zimbabwei politikus, a *Zimbabwei Afrikai Népi Szövetség* (ZAPU) vezetője, 1987-99 között Zimbabwe alelnöke.

Nkrumah, Kwame (1909. szept. 21. – 1972. ápr. 27.) Ghánai tanár, politikus. 1949-ben megalapította a *Népi Konvenció Párt*ot, amely azonnali függetlenséget követelt. 1952-től miniszterelnök, 1960-tól köztársasági elnök. 1966-ban egy katonai államcsíny fosztotta meg hatalmától.

No Muhjon (1946. szept. 1. – 2009. máj. 23.) Dél-koreai jogász, politikus, 2003-2008 között az ország elnöke. 2009-ben korrupciós vádak merültek fel vele kapcsolatban, nem sokkal később öngyilkos lett.

No Theu (szül. 1932. dec. 4) Dél-koreai katonatiszt, politikus. 1987-ben **Cson Duhvan** utódjaként az első szabad elnökválasztás győztese. 1993-ig elnök. 1996-ban korrupciós vádakkal 22 év börtönre ítélték, 1998-ban elnöki amnesztiában részesült.

Norodom Ranarit (szül. 1944. jan. 2.) Kambodzsai politikus, a **Norodom** királyi család tagja. Az 1980-as években a **FUNCINPEC** egyik vezetője, 1989-től főtitkára, 1992-től elnöke. 1993-ban a koalíciós kormány első miniszterelnöke (1997-ig). 1998-2006 között a Nemzetgyűlés elnöke. 2006 után egy időre szakított a FUNCINPEC-kel, botrányokba keveredett, 2015-ben azonban visszatért a párt élére.

Norodom Szihamoni (szül. 1953. máj. 14.) Kambodzsa királya 2004 óta, **Norodom Szihanuk** fia.

Norodom Szihanuk (1922. okt. 31. - 2012. okt. 15.) Kambodzsai politikus, a királyi család tagja. 1941-55 között Kambodzsa királya. 1953-ban kikiáltotta Kambodzsa függetlenségét. 1955-ben lemondott a trónról apja, Norodom Szuramarit javára, pártja, a **Szangkum** élén miniszterelnökként, egypártrendszerben kormányozta országát, apja 1960-as halálát követően pedig államfőként kormányozta az országot. Szovjetbarát politikát folytatott. 1970-ben egy USA által támogatott puccs megdöntötte uralmát (l. **Khmer Köztársaság**), ezt követően kínai és észak-koreai támogatással emigráns kormányt alakított. A polgárháborúban a **Vörös Khmer**t támogatta, 1976-ban szakított velük. 1979-ig házi őrizetben volt. Ezután ismét emigrált, a vietnamiak által támogatott **Kambodzsai Néppárt** elleni erőket próbálta egybegyűjteni. 1993-ban az ENSZ nyomására a ~ vezette erők és a néppárti rezsim kiegyezett, ~ visszatérhetett államfői és királyi tisztségébe. 2004-ben ismét lemondott fia,

Norodom Szihanomi javára. Politikai pályafutása mellett zeneszerző, filmproducer, színész is volt.

Nuon Csea (szül. *Lau Kim Korn*, 1926. júl. 7.) Kambodzsai politikus. A **Kambodzsai Kommunista Párt** egyik vezetője, az ún. *kettes számú testvér*. 1976-ban rövid ideig miniszterelnök. 1976-79 között a *Népi Képviselők Gyűlésé*nek elnöke. 1998-ban adta meg magát a kambodzsai hatóságoknak. 2014-ben **Khieu Szamfan**nal együtt életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték.

NY

Nyerere, Julius Kambarege (1922. ápr 13. – 1999. okt. 14.) Tanzániai politikus. Angliában járt egyetemre, hazatérése után az erőszakot elvető kampányba kezdett az angol gyarmatosítók ellen. 1961-62-ben a független Tanganyika első miniszterelnöke, 1962-62-ben elnöke. 1964-85 között az egyesült Tanzánia elnöke. A pánafrikanizmus és az afrikai szocializmus jeles képviselője, országlása alatt azonban az országa gazdasági csődbe jutott. 1977-ben egypártrendszert vezetett be, 1985-ben önként adta át a hatalmat.

O

Obiang Nguema Mbasogo, Teodoro (szül. 1942. jún. 5.) Egyenlítői guineai politikus, 1979-ben egy államcsíny során megdöntötte nagybátja, **Francisco Nguema** diktatúráját, azóta az ország elnöke. Személyi kultuszt épített ki.

Obote, Apollo Milton (1925. dec. 28. – 2005. okt. 10.) Ugandai politikus. 1960-tól az Ugandai Népi Kongresszus alapítója és vezetője. 1962-66 között a független Uganda első miniszterelnöke, majd 1966-71 között köztársasági elnök. 1971-ben **Idi Amin** puccsal megdöntötte hatalmát, 1979-ben Amin bukása után hazatért, 1980-85 között ismét Uganda elnöke. 1985-ben újabb államcsínyt követően ismét emigrációba kényszerült.

Olimpio, Sylvanus Epiphanio (1902. szept. 6. – 1963. jan. 13.) Togói politikus, a függetlenségi küzdelem egyik vezető alakja. 1958-tól miniszterelnök, 1961-től az ország első elnöke. 1963-ban egy államcsíny során meggyilkolták.

Olmert, Ehud (szül. 1945. szept. 30.) Izraeli politikus. A Herut, a **Likud**, majd a Kadima tagja. 1993-2003 között Jeruzsálem polgármestere, 2006-2008 között miniszterelnök, 2008-

2009 között ügyvivő miniszterelnök. 2014-ben polgármesterként elkövetett korrupciós ügyei miatt hat évre ítélték, 2015-ben büntetését 18 hónapra enyhítették.

P

Pak Csong Hi (1917.nov.14.-1979.okt.26.) Koreai katonatiszt, politikus. Karrierjét a japán hadseregben kezdte, a háború után először a kommunistákhoz csatlakozott, majd a dél-koreai hadseregben szolgált. 1961-ben egy katonai puccs után a junta vezetője, 1963-tól az ország elnöke lett. Gazdaságpolitikája az exportorientált iparágak fejlesztésére irányult. Autoriter módszerekkel kormányzott, 1972-ben feloszlatta a parlamentet és új alkotmányt fogadtatott el népszavazás útján, gyakorlatilag diktatúrát vezetve be az országban. Észak-koreai ügynökök többször is megpróbálták meggyilkolni, végül azonban a dél-koreai hírszerzés vezetője végzett vele.

Pak Kunhje (szül. 1952.febr.2.) Dél-koreai politikus, **Pak Csong Hi** lánya. 2012-ben elnökké választották. Korrupciós ügyekbe keveredett, 2017-ben a parlament egy bizalmatlansági indítványt megszavazva eltávolította az elnöki székből. 2018-ban első fokon 24 év börtönbüntetésre ítélték.

Pen Szovan (1936. ápr. 15. – 2016. okt. 29.) Kambodzsai politikus, 1954-től a **Kambodzsai Kommunista Párt** tagja. 1973-79 között Hanoiban élt emigrációban. A vietnami támogatottságú ellenállás egyik szervezője, a **Kambodzsai Népi Forradalmi Párt** főtitkára és védelmi miniszter (1979-81), miniszterelnök (1981). 1981-ben minden tisztségétől megfosztották és Vietnamba vitték, ahol őrizet alatt tartották. 1992-ben szabadult, hazatért Kambodzsába, ahol szerepet vállalt az ország politikai életében, 2014-ben bekerült a parlamentbe is.

Peng Tö-huaj (1898. okt. 24. – 1974. nov. 29.) Kínai politikus, katonatiszt. 1928-tól a kommunista párt tagja, az 1950-es években védelmi miniszter, miniszterelnök-helyettes. 1959-ben a **nagy ugrás** politikájának bírálata miatt megfosztották tisztségeitől, gyakorlatilag házi őrizetbe került. 1966-ban a **kulturális forradalom** idején felheccelt bandák elrabolták, Pekingbe szállították, ahol börtönbe került, többször megkínozták. Rákos megbetegedésben, a börtönkórházban halt meg. 1978-ban rehabilitálták.

Peresz, Simon (1923.aug.2.-2016.szept.28.) Izraeli politikus, 1959-2007 között megszakítás nélkül a **knesszet** képviselője. 1984-86, illetve 1995-96 között miniszterelnök, 2007-14 között

Izrael elnöke. Emellett 1969-2007 között számos más miniszteri posztot is betöltött. Az **Izraeli Munkapárt** alapítója. Politikai karrierje előtt az izraeli atomprogram elindításán dolgozott. Külügyminiszterként részt vett az oslói egyezmény kidolgozásában, amiért **Jasszer Arafat**tal és **Jichák Rabin**nal Nobel Béke-díjat kapott 1993-ban.

Phạm Văn Đồng (1906. márc. 1. – 2000. ápr. 29.) Vietnami politikus. Fiatalon csatlakozott a gyarmatosítók elleni küzdelemhez és a kommunistákhoz. 1929-36 között börtönben volt. 1941-ben a **Việt Minh** egyik megszervezője. **Hồ Chí Minh** egyik közeli munkatársa. 1945-46 között pénzügyminiszter, 1947-55 között miniszterelnökhelyettes, 1954-61 között külügyminiszter, 1955-76 között a Vietnami Demokratikus Köztársaság, majd az ország egyesülését követően 1976-87 között a Vietnami Szocialista Köztársaság miniszterelnöke.

Phomvihan, Kaiszon (1920. dec. 13. – 1992. nov. 21.) Laoszi politikus, 1955-től a **Laoszi Népi Forradalmi Párt** vezetője. A laoszi polgárháborúban vietnami segítséggel aratott 1975-ös győzelmet követően 1991-ig miniszterelnök, majd 1991-92 között az ország elnöke. Az ország vezetőjeként annak szocialista átalakításába kezdett, 1986-tól azonban kínai és vietnami mintára gazdasági liberalizációs reformokat vezetett be.

Phumszavanh, Nuhak (1910. ápr. 9. – 2008. szept. 9.) Laoszi politikus, a Laoszi Népi Forradalmi Párt egyik alapítója, 1975 után pénzügyminiszter, majd miniszterelnök-helyettes, később házelnök. 1992-98 között Laosz elnöke.

Pol Pot (szül. *Szaloth Szár*, 1925. máj. 19. – 1998. ápr. 15.) Kambodzsai politikus. Az 1940-es években Párizsban csatlakozott a kommunistákhoz, az 1950-60-as években a **Kambodzsai Kommunista Párt** vezető alakjává vált. 1963-81 között a párt főtitkára. 1976-79 között a **Demokratikus Kambodzsa** miniszterelnöke. Az ország vezetőjeként Kambodzsa brutális átalakításába fogott, amely a lakosság közel 25 %-ának életébe került. Egy kommunista frakció vietnami támogatással megdöntötte ~ uralmát az ország jelentős részén, azonban 1993-ig az ország nemzetközileg elismert kormányzatának tagja maradhatott. Ezt követően a Vörös Khmer egyik frakciója **Ta Mok** vezetésével házi őrizet alá helyezte.

Puji (1906. febr. 7. – 1967. okt. 17.) Az utolsó kínai császár 1908-12 között. 1917-ben pár napra névlegesen helyreállították uralmát. 1934-45 között a japán megszállás alatt létrehozott **Mandzsu-kuo** császára. 1945-ben szovjet fogságba került. 1950-ben átadták a kínai hatóságoknak, 1959-ig a háborús bűnösök börtönében raboskodott. 1964-től a Kínai Népköztársaság politikai tanácsadó bizottságának tagja.

Q

Quezon, Manuel L. (1878. aug. 19. - 1944. aug. 1.) Fülöp-szigeteki politikus, 1916-35 között a szenátus elnöke, 1935-44 között a Fülöp-szigeteki Közösség elnöke. A második világháború alatt a japán megszállás elől amerikai emigrációba vonult.

R

Rabbani, Burhanuddin (1940 – 2011. szept. 20.) Tadzsik származású afgán politikus, muszlim jogtudós, 1973-ban, **Mohammed Daud** államcsínye után a pakisztáni Peshawarba emigrált. Az 1980-as években a mudzsaheddinek egyik vezetője, emellett csempészettel és drogkereskedelemmel foglalkozott. 1992-ben Afganisztán elnökévé választják, tisztségét 2001-ig megtartott, de facto azonban 1996-tól a **Talibán** irányította az ország nagy részét. 2001 után is aktív szerepet vállalt az ország politikai életében, 2011-ben öngyilkos merénylet áldozata lett.

Rabin, Jichak (1922. márc. 1. – 1995. nov. 4.) Izraeli katonatiszt, politikus, 1964-68 között vezérkari főnök, 1974-77, illetve 1992-95 között az ország miniszterelnöke, 1974-ben munkaügyi miniszter, 1984-90 között védelmi miniszter. 1993-ban aláírta az oslói egyezményt **Jasszer Arafat** palesztin vezetővel, melyben Izrael elismerte a palesztin területek autonómiáját, a palesztinok pedig Izrael Állam létét. Az egyezményért ~, Arafat, valamint **Simon Peresz** izraeli külügyminiszter Nobel-békedíjat kapott. 1995-ben egy az egyezmény ellen tiltakozó izraeli diák meggyilkolta.

Rafszandzsani, Akbar Hasemi (1934. aug. 25. – 2017. jan. 8.) Iráni politikai vezető, az iszlám köztársaság egyik alapító atyja. A **fehér forradalom** idején többször is letartóztatták. 1979-80 között rövid ideig belügyminiszter. 1980-89 között házelnök, 1989-2017 között a **Célszerűségi Tanács** elnöke, 1989-1997 között köztársasági elnök, 2007-11 között a **Szakértők Gyűlésé**nek elnöke.

Rahman, Mudzsibur (1920. márc. 17. – 1975. aug. 15.) Pakisztáni és bangladesi politikus, a független Banglades első elnöke és miniszterelnöke, az **Avami Liga** vezetője. 1975-ben egy katonai hatalomátvétel során meggyilkolták.

Rahmon, Emomali (szül. 1952. okt. 5.) Tadzsik politikus, 1992 óta Tadzsikisztán elnöke.

Ramaphosa, Matamela Cyril (szül. 1952. nov. 17.) Dél-afrikai politikus. Az 1970-es évektől **apartheid**-ellenes aktivista, 1991-96 között az **Afrikai Nemzeti Kongresszus** főtitkára, 2017-től elnöke. 2014-2018 között elnökhelyettes, 2018 óta az ország elnöke.

Ramos, Fidel Valdez (szül. 1928. márc. 18.) Fülöp-szigeteki katonatiszt, politikus. 1986-ban a Marcos-ellenes tüntetések idején az ellenzék oldalára állt. 1992-98 között az ország elnöke volt. Stabilizálta a Fülöp-szigetek gazdaságát, és békét kötött a muszlim szeparatistákkal.

Rao, Pamulaparti Venkata Naraszimha (1921. jún. 28. – 2004. dec. 23.) Indiai politikus, 1992-96 között az **Indiai Nemzeti Kongresszus** elnöke, 1991-96 között miniszterelnök. Kormányzását a gazdasági reformok jellemezték, pénzügyminiszterével, **Manmohan Szingh**-gel visszaszorították a vállalkozási engedélyekre vonatkozó bürokratikus korlátozások bonyolult rendszerét. 1996-ban vereséget szenvedett a nacionalista **Indiai Néppárt**tól.

Reza Pahlavi (1878. márc. 15. – 1944. júl. 26.) Iráni katonatiszt, sah (1925-41), a *Pahlavi-dinasztia* alapítója. 1921-ben egy államcsíny során gyakorlatilag magához ragadta a hatalmat, 1921-től hadügyminiszterként, 1923-tól miniszterelnökként vezette az országot. 1925-ben megdöntötte a *Kadzsar-dinasztiát*, és sahhá választatta magát. Musztafa Kemál Atatürk török elnök reformjainak mintájára hozzákezdett az ország modernizálásába, polgári törvénykönyvet vezetett be, megreformálta a bíróságokat, infrastrukturális fejlesztésekbe kezdett. 1935-ben elérte, hogy a nemzetközi közösség a *Perzsia* helyett az ország önmegnevezését, az *Irán*t használja. 1941-ben nem engedélyezte a szovjet és angol csapatoknak, hogy az ország területére lépjenek, de azok ennek ellenére bevonultak és lemondásra kényszerítették.

Rohani, Hasszán (szül. Hasszán Ferídún, 1948. nov. 12.) Iráni politikus, jogász, diplomata. A **Szakértők Gyűlése** és a **Célszerűségi Tanács** tagja, korábban nukleáris főtárgyaló, 2013-tól Irán elnöke. Általában mérsékeltként jellemzik, megegyezésre jutott a Egyesült Államokkal az iráni nukleáris programot illetően. 2013-2016 között az **El Nem Kötelezettek Mozgalmá**nak főtitkára volt.

S

Salonga, Jovito "Jovy" Reyes (1920. jún. 22. – 2016. márc. 10.) Fülöp-szigeteki politikus, a **Marcos**-diktatúra idején az ellenzék egyik vezetője, 1987-92 között a szenátus elnöke.

Sámír, Jichák (1915. okt. 22. – 2012. júl. 30.) Izraeli politikus. 1955-65 között a **Moszad** munkatársa volt, 1969-ben a Herutban, a **Likud** elődjében kezdett politizálni. 1974-től képviselő, 1975-től a párt vezetője, 1980-86 között külügyminiszter, 1983-84 és 1986-92 között miniszterelnök.

Santos, José Eduardo dos (szül. 1942. aug. 28.) Angolai politikus, az **MPLA** vezetője, 1979-2017 között az ország elnöke.

Sárett, Móse (1894. okt. 16. – 1965. júl. 7.) Izraeli politikus, az ország első külügyminisztere (1948-56) és második miniszterelnöke (1953-55).

Sarif, Navaz (szül. 1949. dec. 25.) Pakisztáni politikus, 1990-93 és 1997-99 között miniszterelnök. 1998-ban kormányzása idején hajtja végre az ország az első kísérleti atomrobbantását. 1999-ben egy vértelen katonai államcsíny során **Pervez Musarraf** tábornok megbuktatta, külföldre kellett távoznia. Musarraf elnökségét követően hazatért, 2013-2017 között ismét miniszterelnök.

Saron, Ariel (1928. febr. 26. – 2014. jan. 11.) Izraeli politikus. Katonaként részt vett az Izrael Állam létezését biztosító háborúkban 1948-73 között. 1973-ban kezdeményezője volt a **Likud** létrehozásának, az 1970-90-es években számos miniszteri tárcát viselt, 2001-2006 között miniszterelnök volt. 2005-ben a gázai övezetből való kivonulás kezdeményezője volt, ez szakadást okozott a Likudon belül, ~ és támogatói *Kadima* néven alapítottak új pártot. 2006-ban kómába esett, állapota haláláig nem változott.

Sassou Nguesso, Denis (szül. 1943. nov. 23.) Kongói politikus, 1979-92 között a Kongói Köztársaság elnöke, a *Kongói Munkáspárt* vezetője. 1992-ben megszünteti az egypártrendszert, a választásokon vereséget szenvedett, 1997-ben azonban ismét elnökké választották.

Sasztri, Lál Bahádur (1904. okt. 2. – 1966. jan. 11.) Indiai politikus, az 1920-as évektől a függetlenségi mozgalom támogatója, az **Indiai Nemzeti Kongresszus** tagja. Előbb **Mahatma Gandhi**, később **Nehru** támogatója. Nehru miniszterelnöksége idején többször is miniszter volt, 1964-66 között miniszterelnök. 1965-ben rövid háborúba keveredett Pakisztánnal. 1966-ban a **Taskenti Nyilatkozat** vetett végett a harcoknak, ~ azonban a tárgyalások helyszínén szívrohamban életét vesztette.

Savimbi, Jonas Malheiro (1934. aug. 3. – 2002. febr. 22.) Angolai politikus, az **UNITA** vezetője 1966-2002 között. Antikommunista nézeteket képviselt, részt vett a portugálok elleni harcban, majd a polgárháborúban is. 2002-ben a kormánycsapatokkal való összecsapás során vesztette életét.

Senghor, Léopold Sédar (1906. okt. 8. – 2001. dec. 20.) Szenegáli politikus. 1928-1948 között Franciaországban élt és tanult. Nevéhez köthető a **négritude** mozgalom. A második világháború alatt német hadifogságba került, majd csatlakozott a francia ellenálláshoz. 1945-58 között Szenegál képviselője a francia parlamentben. 1958-60 között a Mali Államszövetség vezetője, majd a független Szenegál első elnöke 1960-1980 között. Francia nyelvű afrikai költészetével is maradandót alkotott.

Sinzó, Abe (szül. 1954. szept. 21.) Japán politikus, 1982 óta a **Liberális Demokrata Párt** tagja. 1993-tól parlamenti képviselő. 2006-2007 között, illetve 2012 óta miniszterelnök. Fő célja a stagnáló japán gazdaság fellendítése.

Smith, Ian Douglas (1919. ápr. 8. – 2007. nov. 20.) Rhodesiai/zimbabwei politikus. 1962-ben részt vett a Rhodesiai Front megalapításában. Az ország függetlenségét támogatta, a fekete többség jogegyenlőségének elvetésével. 1962-79 között miniszterelnök, 1965-ben kikiáltja az ország függetlenségét. 1979-ben a polgárháború lezárása érdekében átadta a hatalmat a fekete lakosság képviselőinek, **Robert Mugabe** rendszere ellenzékének vezetője lett. Megítélése a Mugabe-rezsim kudarcait követően folyamatosan javult.

Smuts, Jan Christian (1870. máj. 24. – 1950. szept. 11.) Dél-afrikai politikus, katonatiszt. A búr háborúkban a transvaali csapatok egyik parancsnoka, az első világháború idején a dél-afrikai csapatokat vezette a németek ellen Dél-Nyugat-Afrikában. 1919-24 és 1939-48 között miniszterelnök. Eleinte a faji szegregáció híve, később az **apartheid** bevezetésének ellenzője.

Sóva császár l. **Hirohito**

Suharto (1921. jún. 8. – 2008. jan. 27.) Indonéz politikus, katonai vezető. A Szeptember 30 Mozgalom elfojtását követően háttérbe szorította **Sukarno** elnököt, 1967-ben pedig átvette a helyét. 1998-ig az ország elnöke maradt. 1974-98 között a **GOLKAR** elnöke. 1992-95 között az el nem kötelezett országok mozgalmának főtitkára. Bevezette az ún. *Új Rend*et. Szigorúan korlátozta az ellenzék tevékenységét, fellépett a kínai kisebbség ellen, gazdaságfejlesztési

terveket vezetett be. 1975-ben megszállta Kelet-Timort. 1992-95 között az **El Nem Kötelezettek Mozgalmá**nak főtitkára volt.

Sukarno (szül. **Kusno Sosrodihardjo**, 1901. jún. 6.-1970. jún. 21.) Indonéz politikus. A második világháború idején együttműködött a japán megszállókkal. 1945. aug. 17-én kikiáltotta Indonézia függetlenségét, az ország első elnöke lett 1967-ig. Jó viszonyt ápolt a kommunista párttal, 1957-től a **GOLKAR** révén „irányított demokráciát" vezetett be az országban, felszámolva a parlamentáris időszak politikai instabilitását. A **Szeptember 30 Mozgalom** és annak leverése megrendítette hatalmát, 1967-ben lemondatták, és házi őrizetben maradt haláláig.

SZ

Szadat, Muhammad Anvar asz- (1918. dec. 25. – 1981. okt. 6.) Egyiptomi tábornok, politikus. 1950-ben csatlakozott a **Szabad Tisztek Mozgalmá**hoz, 1952-ben részt vett az alkotmányos monarchiát megdöntő puccsban. 1964-66 és 1969-1970 között alelnök, 1970-81 között Egyiptom elnöke. 1979-ben különbékét kötött Izraellel, így normalizálta az egyiptomi-izraeli kapcsolatokat. Nobel-békedíjat kapott. Merénylet áldozata lett.

Szadr, Mohammad Bakir al- (1935. márc. 1. – 1980. ápr. 9.) Iraki síita vallási vezető és politikus, az **Iszlám Dava Párt** alapítója és szellemi vezetője. **Khomeini** ajatollah nézeteinek támogatója volt. 1980-ban az iráni iszlám forradalom eredményeinek iraki átültetésére szólított fel. Ennek nyomán zavargások kezdődtek Nadzsaf városában, amelyeket az iraki hatóságok levertek, ~-t pedig elfogták és kivégezték.

Szajaszon, Csummali (szül. 1936. márc. 6.) Laoszi politikus, katonatiszt, 1991-2001 között védelmi miniszter, 2001-2006 között alelnök, 2006-2016 között a Laoszi Népi Forradalmi Párt elnöke, köztársasági elnök.

Szaleh, Ali Abdullah (1947. márc. 21. – 2017. dec. 4.) Jemeni politikus. 1978-tól a Jemeni Arab Köztársaság (Észak-Jemen) elnöke, az **Általános Népi Kongresszus** párt vezetője. A két országrész újraegyesítését követően az egyesült Jemen elnöke lett (1990-2012). Kuvait megszállásakor Szaddam Husszeint támogatta. Folyamatosan bővítette hatalmi jogköreit. 2011-ben az arab tavasz kezdetekor Jemenben is tüntetések kezdődtek, amelyek ~ bukásához vezettek. Azonban továbbra is aktív maradt, 2015-ben támogatta a **Huszi Mozgalom** államcsínyét volt párttársa, **Hadi** ellen, és a huszik szövetségeseként vett részt a szaúdi

vezetésű, Hadi párti koalíció elleni küzdelemben. 2017 végén szakított a huszikkal, akik nem sokkal később meggyilkolták.

Szam Reinszi (szül. 1949. márc. 10) Kambodzsai politikus. 1981-től a **FUNCINPEC** tagja. 1992-ben tért haza Kambodzsába, 1993-ban képviselővé választották. 1995-ben megalapította a *Khmer Nemzet Párt*ot, amely 1998-ban felvette a **Szam Reinszi Pártja** nevet. A kambodzsai ellenzék egyik vezető alakja, többször is megfosztották képviselői mentelmi jogától. 2012-ben megalapította a *Kambodzsai Nemzeti Megmentés Párt*ját, 2018-ban pedig a *Kambodzsai Nemzeti Megmentés Mozgalmát*.

Szató Eiszaku (1901. március 27. – 1975. jún. 3.) Japán liberális demokrata politikus. A háború előtt a közlekedési minisztérium magas beosztású hivatalnoka. 1949-től parlamenti képviselő. Ezt követően szinte minden kormánynak tagja. 1960-ban a pártelnöki tisztségért folytatott versengésben **Ikeda Hajató**val szemben maradt alul. 1964-ben a **Liberális Demokrata Párt** elnöke lett, 1964-72 között kormányfő. Ez alatt Japán megkötötte az alapszerződést a Koreai Köztársasággal, és megszűnt az amerikai közigazgatás Okinava prefektúrában. Japán a nyugati világ második gazdasági hatalmává nőtte ki magát. 1974-ben a nukleáris fegyverek terjedése ellen végzett munkájáért Nobel-békedíjat kapott.

Szingh, Manmohan (szül. 1932. szept. 26.) Indiai politikus, az ország első szikh miniszterelnöke. 1991-96 között pénzügyminiszterként liberalizálta az ország gazdaságát. 1998-2004 között a felsőházi ellenzék vezetője, 2004-ben az **Indiai Nemzeti Kongresszus** vezette koalíció győzelmét követően miniszterelnök. A 2009-es választásokon meg tudta ismételni a győzelmet. Miniszterelnökként békülékeny politikát folytatott Kína és Pakisztán irányában.

Sziphandon, Khamtai (szül. 1924. febr. 8.) Laoszi politikus, **Kaiszon Phomvihan** közeli munkatársa, a **Laoszi Népi Forradalmi Párt** katonai szárnyának vezetője. A hatalomátvételt követően védelmi miniszter és miniszterelnök-helyettes, 1992-2006 között a párt Központi Bizottságának elnöke, 1991-1998 között miniszterelnök, 1998-2006 között elnök.

Szirri pasa, Husszein (1894-1960) Egyiptomi politikus, többször is miniszterelnök (1940-42, 1949-50, 1952). A britekkel való jó kapcsolatok támogatója volt, a második világháború idején azonban nem üzent hadat a tengelyhatalmaknak, az irányukba tett pozitív kijelentések miatt pedig a britek leváltására kényszerítették Faruk királyt.

Sziszi, Abdel Fattah el- (szül. 1954. nov. 19.) Egyiptomi katonatiszt. 2010-12 között a katonai hírszerzés vezetője. 2012-14 között a hadsereg főparancsnoka és védelmi miniszter, 2013-14 között miniszterelnök-helyettes, 2014-től az ország elnöke. 2013-ban egy katonai államcsíny során döntötte meg a demokratikusan megválasztott **Murszi** elnököt, a **Muszlim Testvériséget** pedig betiltatta.

Sziszovat Szirik Matak (1914. jan. 12. – 1975. ápr. 21.) Kambodzsai politikus, a **Sziszovat** királyi család tagja. 1969-71 között miniszterelnök helyettes. Részt vett az 1970-es puccsban, amely kikiáltotta az Amerika-barát **Khmer Köztársaság**ot. 1971-72 között miniszterelnök. 1975-ben a Khmer Köztársaság bukása után kivégezték.

Szon Szen (1930. jún. 12. – 1997. jún. 15.) Kambodzsai politikus, az 1950-es években a Párizsban tanuló kambodzsai marxista diákok csoportjához csatlakozott. 1972-től a **Vörös Khmer** csapatok vezérkari főnöke. 1976-79 között a **Demokratikus Kambodzsa** miniszterelnök-helyettese és védelmi minisztere. Politikai szerepét 1992-ig megőrizte a Vörös Khmer által uralt területeken. 1997-ben **Pol Pot** parancsára családjával együtt kivégezték.

Szufanuvong (1909. júl. 13. – 1975. jan. 9.) Laoszi herceg, mérnök, politikus. **Szuvanna Fuma** féltestvére. A független Laosz ideiglenes kormányában 1945-ben a honvédelmi és a külügyi tárcát kapta. A franciákkal szembeni harc egyik szervezője. 1956-tól a politikai pártként újjászervezett Neo Lao Hakszat KB elnöke, Laosz felszabadító háborújának irányítója. 1968-tól miniszterelnök-helyettes. 1974-től az Országos Politikai Konzultatív Tanács elnöke, 1975-86 között a Laoszi Népi Demokratikus Köztársaság elnöke.

Szun Jat-szen (1866. nov. 12. – 1925. márc. 12.) A kínai polgári demokratikus forradalom vezetője, 1912-ben kikiáltotta a köztársaságot. 1919-ben megalapította a **Kuomintang**ot, amelynek haláláig vezetője maradt.

Szuvanna Fuma (1901. okt. 7. – 1984. jan. 10.) Laoszi herceg, mérnök, politikus. 1945-ben Laosz ideiglenes kormányában közmunkaügyi miniszter, 1949-54 között a franciákat kiszolgálú kormányok tagja, majd miniszterelnöke. 1954-től rövid megszakításokkal miniszterelnök-helyettes, miniszterelnök, párizsi nagykövet, a nemzetgyűlés elnöke, 1962-75 között ismét miniszterelnök.

Szühebátor, Damdin (1893. febr. 2. – 1923. febr. 20.) Mongol politikus, a **Mongol Néppárt** egyik alapítója, az 1921-es mongol forradalom egyik vezéralakja.

T

Ta Mok (szül. *Csit Csoeun*, 1926 – 2006. júl. 21.) Kambodzsai politikus és katonai vezető, a **Vörös Khmer** egyik vezető alakja. Az 1970-es években a **Pol Pot**-rezsim vélt és valós ellenségeinek lemészárlásában játszott szerepével vált ismerté. 1979 után is megőrizte befolyását. 1997-ben szakított Pol Pottal és házi őrizetbe helyezte. 1999-ben elfogták, perbe fogták emberiesség ellenes bűnök vádjával, 2006-ban azonban meghalt még a pere előtt.

Takesita Noboru (1924. febr. 26. – 2000. jún. 19.) Japán liberális-demokrata politikus. 1979-80, ill. 1982-86 között pénzügyminiszter, 1987-89 között miniszterelnök.

Tan Sve (szül.1933.febr.2) Myanmari katonatiszt, politikus, 1992-2011 között a katonai junta vezetője.

Tanaka Giicsi (1864. jún. 22. – 1929. szept. 29.) Japán politikus, tábornok, a **Rikken Szeijukai** tagja. Miniszterelnök és külügyminiszter 1927-1929 között. Leginkább a **Tanaka-terv** nevű dokumentum révén vált ismertté a neve nemzetközi szinten.

Tanaka Kakuei (1918. máj. 4. – 1993. dec. 16.) Japán politikus, a **Liberális Demorkata Párt** tagja. Katonaként Mandzsúriában szolgált. 1942-től egy mérnöki iroda cégtulajdonosa. 1945 decemberében a Japán Haladó Párt elnevezésű konzervatív párt támogatója, amely később beolvadt a Japán Demokrata Pártba. 1947-ben bejutott a parlamentbe. 1948-ban igazságügyminiszter-helyettes. 1949-ben újra mandátumot szerzett választókörzetében. 1955-ben a **Liberális Demokrata Párt** alapító tagja és 1957-ben posta- és hírközlésügyi miniszter. 1962-65 között pénzügyminiszter. Pártelnök-miniszterelnök 1972-74 között. Súlyos korrupciós ügyekbe keveredett. Parlamenti mandátumáról csak 1989-ben, súlyos betegen mondott le. Lánya, Makiko átvette a választókörzetét és 2001-ben **Koizumi Dzsunicsiró** kormányának külügyminisztere lett.

Taraki, Nur Mohammed (1917.júl.15.-1979.okt.9.) Afgán politikus, író, újságíró, 1965-67, majd 1977-79 között **Afganisztán Népi Demokratikus Pártja** Központi Bizottságának főtitkára, a párt radikálisabb, *Khalk* frakciójának vezetője. 1978-ban az **áprilisi forradalom** során megdöntötte **Mohammed Daud** rendszerét, és miniszterelnökként, valamint a Forradalmi Tanács vezetőjeként marxista jellegű reformokba kezdett. Kormányzása a lakosság körében óriási elégedetlenséget okozott, polgárháborús helyzet alakult ki. 1979 szeptemberében saját párttársai buktatták és gyilkolták meg **Hafizullah Amin** vezetésével.

Tendzin Gyaco (1935. júl. 6.) Tibeti egyházi vezető, a 14. Dalai-láma. 1940-ben Lhászában trónra emelik, ám 1950-ben Kína befolyására megfosztották politikai hatalmától. 1951-ben megállapodott a kommunista Kínával, de 1959-ben Indiába menekült, ahol az emigráns tibeti kormány vezetője lett. 1978-ban Kínában rehabilitálták, de nem tért vissza Tibetbe. 1989-ben Nobel-békedíjat kapott.

Teng Hsziaoping (1904. aug. 22. – 1997. febr. 19.) Kínai politikus, 1923-tól a **Kínai Kommunista Párt** tagja. Az 1950-60-as években **Liu Sao-csi** közeli munkatársa, a **kulturális forradalom** idején kiszorult a politikából. 1974-ben **Csou En-laj** javaslatára tér vissza a párt vezetésébe, miniszterelnök-helyettesként. Csou En-laj halálát követően nyilvános kritikák céltáblájává lesz, **Mao Ce-tung** halála után azonban sikerül kezébe vennie a kezdeményezést, és 1980-ra a párt legfontosabb vezetőjévé válik. 1976-89 között a párt Központi Bizottsága Haditanácsának és 1981-től a népköztársasági Haditanácsnak az elnökeként az ország legbefolyásosabb politikusa volt, reformok sorát kezdeményezte, amelyek az országnak a világpiacra való visszatérésére irányultak. 1989-es lemondását követően is megőrizte befolyását az ország életére, a reformok folytatásának érdekében kampányolt.

Touré, Ahmed Sékou (1922. jan. 9. – 1984. márc. 26.) Guineai politikus és szakszervezeti vezető. 1958-1984 között a független Guinea első köztársasági elnöke. 1960-ban egypártrendszert vezetett be, szocialista jellegű intézkedéseket hozott.

Tozso Hideki (1884. dec. 30. – 1948. dec. 23.) Japán politikus, tábornok. A háborúpárti erők egyik vezetője, 1940-44 között hadügyminiszter, 1941 októberétől 1944 júliusáig miniszterelnök. Nevéhez fűződik az Egyesült Államok megtámadása Pearl Harbournál. 1948-ban háborús bűnösként halálra ítélték és kivégezték.

Tutu, Desmond Mpilo (szül. 1931. okt. 7.) Fokvárosi anglikán érsek, az **apartheid** elleni küzdelem egyik kiemelkedő alakja. 1984-ben Nobel-békedíjat kapott.

Türkmenbaşy l. **Niyazov, Saparmurat Atayevich**

U

U Ne Vin (szül., Su Maung, 1911. máj. 14. – 2002. dec. 5.) Burmai politikus, katonatiszt. Részt vett a japánbarát **Burmai Állam** hadseregének megszervezésében, később csatlakozott az **Antifasiszta Népi Szabadság Ligá**hoz. A független Burmában a hadsereg főparancsnokává nevezték ki. 1958-60 között miniszterelnökként fellépett az ellenzék ellen.

1962-ben államcsínyt hajtott végre, és 1988-ig irányította az országot a **Burmai Szocialista Program Pártja** élén.

U Nu (1907.máj.25.-1995.febr.14.) Burmai politikus, a japánbarát **Ba Mo** kormány külügyminisztere, az **Antifasiszta Népi Szabadság Liga** egyik alapító-vezetője. Három alkalommal miniszterelnök (1948-56, 1957-58, 1960-62). Az 1950-es években kidolgozta az ország iparosításának programját. Az 1962-es államcsíny után előbb letartóztatták, később emigrációba kényszerült. 1980-ban tért haza, 1988-92 között ismét börtönben volt ellenzéki tevékenysége miatt.

U Thant, Sithu (1909. jan. 22. – 1974. nov. 25.) Burmai diplomata. 1962-72 között az ENSZ főtitkára.

V

Vadzspaji, Atal Bihari (1924. dec. 25. – 2018. aug. 16.) Indiai politikus, 1977-79 között a **Dzsanata** párti kormány külügyminisztere, 1980-ban megalapította az **Indiai Néppárt**ot, amely nem sokkal később az **Indiai Nemzeti Kongresszus** kihívója lett. 1980-86 között az Indiai Néppárt elnöke. 1996-ban rövid ideig kormányt alakított, de nem sikerült életképes koalíciót formálnia. 1998-2004 között ismét miniszterelnök. Miniszterelnöksége alatt hajtották végre a második indiai kísérleti atomrobbantást. 1999-ben háborúba keveredett Pakisztánnal, később megbékélésre törekedett.

Vang Csing-vej (1883. máj. 4. - 1944. nov. 10.) Kínai politikus. Eredetileg a **Kuomintang** balszárnyát képviselte, de a kommunistákkal való együttműködésének kudarca után antikommunista lett. **Csang Kaj-sek** fő riválisa volt a Kuomintangon belül. 1938 után a tengelyhatalmakkal, köztük a japán megszállókkal működött együtt, 1940-44 között a nankingi japánbarát kormány vezetője.

Vang Hung-ven (1935 – 1992. aug. 3.) Kínai politikus. Felemelkedés a **kulturális forradalom** idején kezdődött, ahol a sanghaji városi bizottság elleni fellépés irányítója volt. A **négyek bandájának** tagja. Egy időben **Mao Ce-tung** lehetséges utódjaként tartották számon. 1976-ban letartóztatták, 1981-ben életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. 1986-ban kórházba került.

Vejcman, Hájim (1874. nov. 27. – 1952. nov. 9.) Izraeli politikus. Az első világháború előtt a brit cionista mozgalom vezetője. 1917-ben a brit külügyminisztérium tanácsadója. 1920-1931

és 1935-46 között a cionista világszervezet elnöke. 1929-től a Jewish Agency for Palestine vezetője. 1948-52 között Izrael Állam első elnöke.

Verwoerd, Hendrik Frensch (1901. szept. 8. – 1966. szept. 6.) Dél-afrikai politikus. 1958-66 között miniszterelnök, az **apartheid** híve és építője. 1961-ben kikiáltotta a Dél-afrikai Köztársaság függetlenségét. 1966-ban meggyilkolták.

Võ Nguyên Giáp (1911. aug. 25 – 2013. okt. 4.) Vietnami tábornok, politikus. 1946-80 között honvédelmi miniszter. 1954-ben Dien Bien Phúnál a vezetésével győzték le a francia csapatokat. 1955-91 között a **Vietnami Demokratikus Köztársaság,** majd a **Vietnami Szocialista Köztársaság** miniszterelnök-helyettese.

Voracsit, Bunjang (szül. 1937. aug. 15.) Laoszi politikus, 2001-2006 között miniszterelnök, 2006-2016 között alelnök. 2016-tól az ország elnöke és a **Laoszi Népi Forradalmi Párt** vezetője.

Vorster, Balthazar Johannes (1915. dec. 13. – 1983. szept. 10.) Dél-afrikai politikus, 1966-78 között miniszterelnök, 1978-79 között elnök, az **apartheid** radikális támogatója. Megszűntette a „színesek", azaz a keveréklakosság parlamenti képviseletét, a titkosszolgálatok és a börtönrendszer élére meggyőződéses rasszistákat állított.

W

Waithayakon, Wan (1891. aug. 25. – 1976. szept. 5.) Thai herceg, 1917-től diplomata, 1952-58 között külügyminiszter, Thaiföld képviselője a Népszövetségben, az ENSZ-ben, a **bandungi konferenciá**n, valamint **a Nagy Kelet-Ázsia Konferenciá**n.

Z

Zaglul, Szaad (1859. júl. – 1927. aug. 23.) Egyiptomi politikus, a **Vafd Párt** alapítója, 1906-10 között oktatási, 1910-12 között igazságügyi miniszter, 1924-ben miniszterelnök. Egyiptom teljes függetlenségének híve.

Zuma, Jacob Gedleyihlekisa (szül. 1942. ápr. 12.) Dél-afrikai politikus. 1959-től az **Afrikai Nemzeti Kongresszus**, 1963-tól a helyi kommunista párt tagja, 1975-90 között emigrációban élt. 1999-2005 között elnökhelyettes, 2007-2017 között az ANK elnöke, 2008-2017 között az ország elnöke.

ÁZSIA ÉS AFRIKA XX. SZÁZADI TÖRTÉNETÉNEK LEGFONTOSABB FOGALMAI

A

Afganisztán Megmentésének Nemzeti Frontja 1978-ban az **Afganisztáni Demokratikus Köztársaság** megdöntésének céljával létrehozott, iszlám alapokon álló szervezet. Vezetője **Szebhatullah Modzsadeddi** volt. Felvette a harcot a szovjet csapatokkal és a kabuli kormánnyal, központja a pakisztáni Peshawarban volt. 1992-re győzelmet aratott az afganisztáni polgárháborúban, megteremtve az **Afganisztáni Iszlám Állam**ot.

Afganisztán Népi Demokratikus Pártja 1965-ben **Nur Mohammed Taraki** által alapított afgán politikai párt, mely az ország szocialista modernizációjára törekedett, jó kapcsolatokat ápolt a Szovjetunió Kommunista Pártjával és annak térségbeli szövetségeseivel. 1967-ben két frakció alakult ki a párton belül, a falusi népességre támaszkodó, radikálisabb *Khalk*, és a mérsékeltebb, városi középosztály által támogatott *Parcsam*. 1973-ban támogatták **Mohammed Daud** hatalomátvételét és a monarchia megdöntését. 1978-ban ~ fegyveres felkelést robbantott ki Daud rendszere ellen, és átvette a hatalmat az országban. Kikiáltották az *Afganisztáni Demokratikus Köztársaságot*. Az új miniszterelnök **Taraki**, helyettese a Parcsam-szárny vezetője, **Babrak Karmal** lett. A párt egyik vezetője, **Hafizullah Amin** megbuktatta és meggyilkoltatta **Tarakit**, a Parcsam vezetőit pedig külföldi szolgálatra küldte. A politikai leszámolások és az ~ által folytatott radikális szekularizációs politika következtében fokozódó elégedetlenség szovjet beavatkozáshoz vezetett. Amint a szovjet különleges alakulatok meggyilkolták, utódja **Karmal** lett. A helyzet azonban egyre súlyosbodott, az iszlám fundamentalista lázadók (mudzsaheddinek) országszerte harcot kezdtek a kormány ellen, amely csak a szovjet csapatok segítségével tudta fenntartani az uralmát. 1986-ban a párt vezetője **Mohammed Nadzsibullah** lett, aki a szovjet csapatok 1989-es kivonulását követően a szocialista program elvetésével próbálta meg növelni népszerűségét. A párt nevét *Haza Párt*ra változtatták. Hiába, 1992 áprilisában a ~ vezette rezsim megbukott.

Afganisztáni Demokratikus Köztársaság Afganisztánban az 1978-as **áprilisi forradalom** következtében létrejött rendszer, amely **Afganisztán Népi Demokratikus Pártjá**nak egyeduralmára épült, és a szocializmus afganisztáni bevezetésével próbálkozott. Az ~ időszakát a politikai leszámolások és a polgárháború jellemezte, a rezsim fenntartása

érdekében szovjet csapatok érkeztek az országba. A szovjetek kivonulását követően az ~ rövidesen összeomlott, helyét az **Afganisztáni Iszlám Állam** vette át.

Afganisztáni Iszlám Állam Afganisztán területén 1992-2001 között fennállt államalakulat, amelyet az **Afganisztáni Demokratikus Köztársaság**ot megdöntő mudzsaheddinek koalíciója hozott létre. 1996-ban az ország nagy részét elfoglalták a tálibok, az ~ azonban formálisan a 2001-es amerikai invázióig fennállt és élvezte a nemzetközi közösség támogatását. Vezetői Szebhatullah Modzsadeddi (1992), illetve a tadzsik Burhanuddin Rabbani (1992-2001) voltak.

Afganisztáni Iszlám Emirátus 1996-2001 között fennállt államalakulat Afganisztánban. Mindössze három ország ismerte el (Egyesült Arab Emírségek, Szaúd-Arábia, Pakisztán), a nemzetközi közösség az ún. északi koalíció által támogatott **Afganisztáni Iszlám Állam**ot ismerte el. L. még **Talibán.**

Afganisztáni Iszlám Köztársaság Afganisztán hivatalos neve 2004 óta, a 2001-es amerikai inváziót követő átmeneti időszak után hozták létre.

Afganisztáni Királyság 1926-ban az afgán emír, Amanullah Khan felvette a királyi (*malik*) címet, megteremtve ezzel az ~-ot. Az ~ uralkodóira a reformpolitika, az ország modernizációra való törekvés volt jellemző. A közel negyven évig uralkodó Mohammed Zahir Sah 1964-ben demokratikus intézkedéseket tartalmazó alkotmányt vezetett be. 1973-ban Zahir Sah uralmát megdöntötték, és kikiáltották az **Afganisztáni Köztársaság**ot.

Afganisztáni Köztársaság l. Daud, Mohammed

Afrikai Egységszervezet Az afrikai államokat tömörítő nemzetközi szervezet, amely 1963-2002 között. Az **Afrikai Unió** váltotta fel.

Afrikai Nemzeti Kongresszus (ang. *African National Congress, ANC*) 1912-ben John Dube által alapított dél-afrikai politikai párt, amely – első fekete pártként az országban – az *apartheid* elleni küzdelem élharcosává vált. Eleinte az **Indiai Nemzeti Kongresszus** mintájára a passzív, békés ellenállást alkalmazta, az 1960-as évektől azonban gerilla-küzdelembe kezdett a kormány ellen, és terrorakciókat hajtott végre. Vezetőjét, **Nelson Mandelá**t letartóztatták. Az 1980-as években enyhülés állt be a **Nemzeti Párt** vezette kormányzat politikájában, megkezdődött a fekete lakosság diszkriminációjának felszámolása. 1990-ben kiengedték Mandelát és engedélyezték a ~ működését. Az 1994-es, első **apartheid**

utáni választásokon az ~ fölényes győzelmet aratott, Mandela lett az ország első színesbőrű elnöke, a párt pedig hosszú időre kormányzó erővé vált.

Afrikai Unió Az afrikai kontinens 55 országát tömörítő nemzetközi szervezet, amely 2001-2002 során jött létre az **Afrikai Egységszervezet** utódjaként.

Al-Iszlah 1990-ben alapított jemeni iszlamista politikai mozgalom, amely az egyesített Jemen második legjelentősebb pártja volt a jelenlegi polgárháború előtt. Szoros kapcsolatokat ápol Szaud-Arábiával, bár ideológiája közel áll a szaúdiak által terrorszervezetként kezelt **Muszlim Testvériség** nézeteihez. A jelenlegi jemeni konfliktusban a huszi/síita erők ellen küzd.

al-Káida 1988-ban alakult nemzetközi terrorszervezet, amelyet a szaúd-arábiai **Oszama bin Láden** hozott létre eredetileg az iszlám vallás szent helyeinek védelmére, a szaúd-arábiai amerikai jelenlét elleni tiltakozásul. Később a szervezet az Amerika- és a Nyugat-ellenes terrorcselekmények irányítójává vált, jelentősége az **Iszlám Állam** feltűnésével csökkent, ennek ellenére aktív szerepet vállal a szíriai és jemeni polgárháborúkban. 2011 óta vezetője Ajman al-Zavahiri.

Általános Népi Kongresszus (*Al-Motamar As-Saabij Al-Aam*) Jemeni politikai párt, melyet 1982-ben alapított **Ali Abdullah Szaleh** észak-jemeni elnök támogatóinak ernyőszervezeteként, és amely Észak- és Dél-Jemen 1990-es egyesítését követően az ország legnagyobb pártja lett. Szaleh 2012-es megbuktatásáig az egyesített ország elnöke maradt. A párt hivatalos ideológiája az arab nacionalizmus, gyakorlatilag azonban gyűjtőpártként funkcionált. Miután Szalehet megbuktatták, a párt tagja, **Abd Rabbuh Manszur Hadi** lett az ország elnöke, Szaleh hívei azonban rövidesen szembefordultak a kormánnyal és a **Huszi Mozgalmat** kezdték támogatni. Ezzel a párt kettészakadt, és a megosztottság Szaleh halála után is megmaradt.

Antifasiszta Népi Szabadság Liga 1944 augusztusában alakult burmai politikai szervezte, amely a japán megszállás és a japánbarát kormányzat elleni küzdelem egységszerveként jött létre. Vezetője **Aung Szan,** majd 1947-től **U Nu** volt. A második világháborút követő években az ország vezető pártjává vált. 1958-ban kettészakadt Szilárd ~-ra és Tiszta ~-ra. Utóbbi frakció felvette a Szövetségi Párt nevet, és U Nu vezetésével megnyerte az 1960-as választásokat. 1962-ben egy katonai puccs elmozdította U Nu kormányát, a pártot pedig feloszlatták.

apartheid (afrikaans =*elkülönülés*) A **Nemzeti Párt** által vezetett dél-afrikai kormányzatok faji alapú szegregációs politikája 1948-94 között. Az ~-rezsim törvénykezése az élet minden területén a fehérek és színes bőrűek elkülönülését szorgalmazta, formálisan független államokat, ún. bantusztánokat hoztak létre, szorgalmazva a fekete lakosság áttelepülését ezekre a területekre. A faji alapú diszkrimináció politikája ellen előbb békés, majd erőszakos fellépés kezdődött a lakosság különböző csoportjai részéről. Ezek vezető erejévé az **Afrikai Nemzeti Kongresszus**, szimbolikus alakjává pedig **Nelson Mandela** vált. A hidegháború végeztével az ~-rendszer helyzete meggyengült, vezetői pedig megkezdték fokozatos lebontását. 1994-ben Mandela az ország első színes bőrű elnöke lett, ezzel az ~ véget ért.

áprilisi forradalom Katonai hatalomátvétel Afganisztánban 1978. április 27-én, amelynek eredményeképpen a kommunista **Afganisztán Népi Demokratikus Pártja** megdöntötte a **Mohammed Daud** rendszerét, és létrehozta a szocialista **Afganisztáni Demokratikus Köztársaság**ot.

Arab Föderáció Irak és Jordánia rövidéletű konföderációja 1958-ban, amelyet II. Fejszál iraki király és unokatestvére, Husszein jordán király hozott létre az **Egyesült Arab Köztársaság** ellensúlyaként. A **július 14-i forradalmat** követően nem sokkal felbomlott.

Arab Szocialista Újjászületés Pártja (*Arab Szocialista Baász (Baath) Párt*) Pánarab politikai párt. 1940-ben egymással párhuzamosan két hasonló szellemiségű politikai szervezet jött létre Szíriában: az *Arab Baász Mozgalom*, melyet **Michel Aflaq** és Szalah al-Din al-Bitar alapított, illetve a Zaki al-Arszuzi által életre hívott *Baász Mozgalom*. Ezek 1947-ben egyesültek *Arab Baász Párt* néven. 1952-ben a párt összeolvadt Akram al-Havrani *Arab Szocialista Pártjá*val és felvette a ~ nevet. Az ~ ideológiája a pánarab nacionalizmus és egy sajátos arab szocializmus keveréke, jelszava „*Egység. Szabadság. Szocializmus*" volt. Főleg Szíriában és Irakban volt erős, 1963 márciusában Irakban egy rövid időre átvette a hatalmat, de novemberben egy katonai puccs megdöntötte hatalmukat és illegalitásba kényszerültek. Ugyanebben az évben Szíriában is sikerült hatalomra jutniuk. Azonban rövidesen konfliktus alakult ki az Aflaq és al-Bitar által képviselt polgári, illetve a puccsot végrehajtó Szalah Dzsadid és **Hafez el-Aszad** vezette katonai szárny között. 1966-ban Dzsadid és Aszad puccsot hajtottak végre, eltávolították Aflaqot és híveit, a párt pedig gyakorlatilag kettészakadt, egy iraki és egy szíriai vezetésű szárnyra. Az iraki szárny ideológusa Michel Aflaq, vezetője **Hasszán Ahmed al-Bakr** lett. Az iraki baászisták 1968-ban vették át a hatalmat országukban, az elnöki székbe al-Bakr került. Lemondása után alelnöke, **Szaddam**

Husszein lett az utódja, aki tisztogatásokat végzett a pártban, nyolc éves háborút vívott Irán ellen (1980-88), 1991-ben annektálta Kuvaitot, amelyet nemzetközi erők beavatkozása követett az első öbölháború során. 2003-ban amerikai és velük szövetséges csapatok rohanták le Irakot, és megdöntötték Husszein rendszerét, a helyi ~-t pedig betiltották. A szíriai szárny is hosszú távon meg tudta szilárdítani hatalmát, Hafez el-Aszad közel 30 évig volt az ország elnöke, jó kapcsolatokat ápolt a Szovjetunióval és Iránnal, és szocialista jellegű gazdaságpolitikát folytatott. Utódja fia, **Bassar el-Aszad** lett, aki alatt viszonylagos enyhülés állt be a párt politikájában. 2011 tavaszán Aszad-ellenes tüntetések, majd összecsapások kezdődtek az országban, amelyek rövidesen polgárháborúvá eszkalálódtak, Aszad azonban meg tudta tartani hatalmát az ország egy jelentős részén.

Arab Szocialista Unió 1. *Egyiptom* 1962-ben **Gamal Abdel Nasszer** által alapított egyiptomi politikai párt, amely fennállása idején az állampárt szerepét töltötte be. Nasszer idejében a párt programja radikálisan szocialista jellegű volt. Nasszer utódja az egyiptomi elnöki székben, **Anvar Szadat** 1974-ben meghirdette a Nyitott Ajtó politikáját, amely gazdasági és politikai liberalizációval járt együtt. A politikai pluralizmus létrejötte az ~ felbomlásához vezetett 1978-ban, utódja a **Nemzeti Demokrata Párt** lett. **2.** *Irak* 1964-ben az egyiptomi kormánypárt testvérpártjaként jött létre, 1964-68 között az országot vezető katonai rezsim támogató pártja volt. Az Egyiptommal való egyesülési tervek bukását követően a párt bomlásnak indult, az 1968-as baászista (l. **Arab Szocialista Újjászületés Pártja**) puccsot követően feloszlatták.

arab tavasz Az arab világ jelentős részére kiterjedő tüntetéshullám 2011 tavaszán, amely a korrupt és autoriter rezsimek megdöntésére irányult. Az ~ megdöntötték **Ben Ali** tunéziai, **Mubarak** egyiptomi, **Kadhafi** líbiai és **Szaleh** jemeni vezető hatalmát, Líbiában, Szíriában és Jemenben polgárháború tört ki, robbanásszerű növekedésnek indult az iszlamista terrorizmus, illetve migrációs válság alakult ki.

Aranypart Ghána gyarmati kori megnevezése, 1957-ig volt használatban

Avami Liga Bangladesi politikai párt, mely eredetileg 1949-ben, pakisztáni pártként alakult *Népi (Avami) Muszlim Liga* néven, az uralkodó **Muszlim Liga** ellenzékeként. A párt kezdettől Kelet-Pakisztánra, azaz a mai Bangladesre támaszkodott, azonban összpakisztáni jelentőségűvé vált. **Mudzsibur Rahman** sejk vezetésével, államosítást, földreformot és demokratizációt ígérő programjával 1970-ben megnyerte a pakisztáni választásokat. A

kormány ezután betiltotta a párt tevékenységét, a választási eredményeket megsemmisítették, azonban Kelet-Pakisztánban fegyveres felkelés robbant ki, jórészt az ~ vezetésével. A harc győzelmével kikiáltották Banglades függetlenségét, az ország elnöke Rahman lett, az ~ pedig elsöprő többséget szerzett az 1973-as választásokon. Rahman rövidesen meghirdette az ún. *második forradalmat*, mely az ország szocialista átalakítását tűzte ki célul. Rendkívüli állapotot vezetett be, az összes pártot beolvasztotta új, Bangladesi Parasztok és Munkások Népi Ligája (*BAKSAL*) nevű pártjába. 1975-ben a hadsereg tisztjei meggyilkolták Rahmant és családját, a BAKSAL-t pedig feloszlatták. A beolvasztott pártok az újralegalizálásukat követően önállóan folytatták a politizálást. Az ~ vezetője 1981-ben Rahman lánya, **Sejk Haszina** lett, élésen bírálta **Husszein Mohammed Ersad** rendszerét az 1980-as években. A demokrácia helyreállítását követően, 1991 után az ~ az ország egyik meghatározó pártja lett, 1996-ban a megismételt választásokon nyerni tudott és Haszina alakíthatott kormányt. 2001-től ismét ellenzékbe került, a párt tagjai folyamatos üldözésnek voltak kitéve, Haszina ellen sikertelen merényletet követtek el, majd 2007-ben le is tartóztatták. 2008-ban ismét az ~ nyerte a választásokat, és Haszina újból miniszterelnök lett.

Azad Hind (hindi= *Szabad India*, teljes nevén *Arzi Hukumat-e-Azad Hind*, azaz a *Szabad India Ideiglenes Kormánya*) 1943 októberében Szingapúrban létrehozott ideiglenes indiai kormányzat, amely Japán támogatását élvezte. Vezetője **Szubhasz Csandra Bosze** volt. Az ~ által létrehozott *Indiai Nemzeti Hadsereg* a japánokkal közösen harcolt a britek ellen a távol-keleti fronton. 1945 augusztusában, Bosze halálakor feloszlott.

B

Baász párt l. **Arab Szocialista Újjászületés Pártja**

Baászizmus Az 1940-es években kialakult arab szekuláris alapokon fekvő politikai irányzat, amely a pánarab egységet és az arab világ szocialista modernizációját tűzte zászlajára. L. még **Arab Szocialista Újjászületés Pártja.**

Baath Párt l. **Arab Szocialista Újjászületés Pártja**

Bagdadi paktum v. egyezmény l. **CENTO**

BAKSAL l. **Avami Liga**

Bangladesi Nacionalista Párt 1978-ban Ziaur Rahman által alapított politikai párt, amely a bangladesi nacionalizmust és a gazdasági liberalizmust ötvözte programjában. Fő riválisa a szocialista jellegű **Avami Liga**, mellyel 1991 óta tulajdonképpen kétpártrendszerben kormányozzák az országot. A ~ adta az ország első női miniszterelnökét, Kaleda Ziát, aki 1991-96 és 2001-2006 között töltötte be ezt a tisztséget.

Bantusztán Formálisan független vagy autonóm köztársaságok a Dél-afrikai Köztársaság és Dél-Nyugat-Afrika kötelékén belül, amelyeket az **apartheid** rezsim a fekete bőrű lakosság elkülönítése és névleges önigazgatásának biztosítása céljából hozott létre. A ~-okat csak a dél-afrikai kormány ismerte el önálló entitásként.

Barisan Nasional (maláj = *Nemzeti Front*) 1973-ban alapított malajziai pártkoalíció, amely a **Maláj Szövetségi Párt** tagszervezetein kívül kisebb sabahi és sarawaki pártokat foglal magába. Megalapítása óta kormányon van.

Bhopáli katasztrófa Technogén jellegű katasztrófa az indiai *Bhopál* városában 1984. december 3-án, amely közvetve közel 18 ezer ember halálát okozta. A katasztrófát az amerikai *Union Carbide* nevű vegyszergyártó cég helyi leányvállalatának üzemében történt baleset okozta, melynek következtében 42 tonna rovarirtó szerekhez használt mérgező anyag (*metil-izocianát*) került a levegőbe. A katasztrófa mértékét növelte a magas népsűrűség, a lakosság rossz tájékoztatása, az egészségügy hiányosságai stb.

Boko Haram 2002-ben alapított dzsihadista terrorszervezet, amely Nigériában, Kamerunban, Nigerben és Csádban fejti ki működését. A 2010-es években befolyása jelentősen megnövekedett, főképp Nigéria észak-keleti részén. 2015-ben formálisan csatlakozott az **Iszlám Állam**hoz.

Bophuthatswana Köztársaság 1972-ben a *tswana* népcsoport által lakott területeken létrehozott **bantusztán** a Dél-afrikai Köztársaság északi részén, amely 1977-ben névlegesen függetlenné vált. 1994-ben szűnt meg.

Burmai Állam 1943. augusztus 1-én, a Japán megszállás alatt álló Burmában kikiáltott államalakulat, mely megalakulása után azonnal hadat üzent az Egyesült Államoknak és Nagy-Britanniának, és szövetségesi szerződést kötött Japánnal. Államfője és miniszterelnöke **Ba Mo** volt. Miután az angolok visszatértek Burmába, Ba Mo kormánya Japánba menekült, a ~ pedig megszűnt.

Burmai Szocialista Program Pártja 1962-ben a katonai diktatúra vezetői által alapított burmai politikai párt, mely a „*Burma útja a szocializmushoz*” nevet viselő program megvalósítására törekedett. Vezetője **U Ne Vin** volt. 1964-88 között az egyetlen legális politikai párt volt az országban. Uralmának egy katonai puccs vetett véget. A párt feloszlatta önmagát és *Nemzeti Egységpárt* néven alakult újjá.

Busmanland 1989-ben Dél-Nyugat-Afrika (Namíbia) területén, a *szan* népcsoport földjén a dél-afrikai **apartheid** rezsim által létrehozott **bantusztán**, amely pár hónap után megszűnt.

C

cédrus forradalom Jórészt békés tüntetéssorozat Libanonban, amely 2005 februárjában vette kezdetét **Rafik Hariri** meggyilkolását követően. A tüntetők célja a szír csapatok Libanonból való kivonulása és a Szíria által támogatott kormányzat lemondása volt. A ~ részben elérte céljait, 2005 áprilisában a szír hadsereget kivonták az országból, a miniszterelnök lemondott, Emil Lahud elnök azonban megtarthatta pozícióját.

Célszerűségi Tanács Tanácsadó testület, amely **Irán legfőbb vezetője** mellett működik, tagjait a legfőbb vezető jelöli ki. Feladata az **Őrök Tanácsa** és a **medzslisz** közti konfliktusok elsimítása.

CENTO (más néven bagdadi egyezmény, *The **Cen**tral **T**reaty **O**rganization, Központi Szerződés Szervezete*) 1955-79 között fennállt katonai szövetség, amelynek Nagy-Britannia, az USA és Törökország voltak a kezdeményezői, és amely a Szovjetunió közel-keleti befolyása ellen irányult. Tagjai Nagy-Britannia, Törökország, Irak, Irán és Pakisztán voltak. Irak 1959-ben kilépett a ~-ból. Az iráni iszlám forradalmat követően végleg elvesztette jelentőségét és feloszlott.

Ciskei Köztársaság 1972-ben a *xhosa* népcsoport által lakott területeken létrehozott **bantusztán** a Dél-afrikai Köztársaság déli részén, amely 1981-ben névlegesen függetlenné vált. 1994-ben szűnt meg.

D

Damaraland 1970-ben Dél-Nyugat-Afrika (Namíbia) területén, a *damara* népcsoport földjén a dél-afrikai **apartheid** rezsim által létrehozott **bantusztán**, amely 1980-ban önkormányzatot kapott. 1989-ben felszámolták.

Demokrata Szövetség (ang. *Democratic Alliance*) dél-afrikai politikai párt, jelenleg a legjelentősebb ellenzéki erő. 1989-ben alapították Demokrata Párt néven. Jobbközép, liberális nézeteket képvisel.

Demokratikus Kambodzsa 1976 januárjában kikiáltott kambodzsai államalakulat, amelyet a **Vörös Khmer** vezetett. 1979-ben vereséget szenvedett a vietnami hadseregtől és az általa támogatott kambodzsai kommunistáktól. 1979-82 között kínai támogatással uralta az ország egy részét, ezt követően a *Demokratikus Kambodzsa Koalíciós Kormánya* néven, **Norodom Szihanuk**kal az élén az ENSZ által elismert államként állt szemben az ország nagy részét uraló Kambodzsai Néppárt rendszerével. Az 1990-es évek elején az béketárgyalások folyományaként a Kambodzsa Koalíciós Kormánya nevet vette fel, majd 1993-ban a szemben álló felek koalíciós kormányt alakítottak ki.

Demokratikus Köztársasági Párt 1963-ban alapított dél-koreai politikai párt, amely utódszervezeteivel együtt évtizedeken keresztül kormányozta a Koreai Köztársaságot. Alapítója **Pak Csong Hi** elnök volt (1962-79), akinek autoritárius uralma idején Dél-Korea agrárországból iparilag fejlett állammá, a távol-keleti tigrisek egyikévé vált. Miután Pak Csong Hit meggyilkolták, utódja, **Cson Duhvan** (1980-88) feloszlatta a ~-ot, és helyette megalapította a *Demokratikus Igazságosság Pártjá*t. Az új formáció kormányozta az országot egészen 1993-ig, amikor ismét újjáalakult, *Demokratikus Liberális Párt*, majd *Új Korea Párt* néven. **Kim Jongszam** elnöksége idején demokratikus reformok sora indult meg az országban, melynek következtében a párt egy rövid időre elvesztette hatalmát. 2008 óta előbb *Nagy Nemzet Párt,* majd *Szaenuri* néven ismét kormányozza az országot.

Đổi Mới 1986-ban bevezetett gazdasági reformpolitika Vietnamban, amely az ún. *szocialista irányvonalú piacgazdaság* bevezetésére irányult. Fő oka a tervgazdaság okozta pangás és gazdasági válság volt. A reformok során engedélyezték a magánvállalkozások működését a nem stratégiai fontosságú iparágakban és a mezőgazdaságban, amely jelentős gazdasági növekedést eredményezett.

DZS

Dzsanata Párt (*Néppárt*) 1977-ben az ellenzéki erők összefogásával létrehozott indiai politikai párt, amelynek célja az **Indiai Nemzeti Kongresszus** egyeduralmának megtörése volt. Az 1977-es választásokon győzelmet aratott a párt, azonban a belső ideológiai különbségek és politikai érdekellentétek miatt nem volt képes a hatékony kormányzásra, az

1980-as választásokon vereséget szenvedett az INK-tól, és lassú bomlásnak indult. Végül 2013-ban beolvadt az **Indiai Néppárt**ba.

Dzsatija Párt (*Nemzeti Párt*) 1986-ban **Husszein Mohammed Ersad** bangladesi elnök által alapított párt, melynek célja az 1983-ban államcsínnyel hatalomra került elnök hatalmának stabilizálása volt. A demokratikus berendezkedés helyreállítását követően ellenzékbe került, 1996-tól az **Avami Liga** partnere a kormánykoalícióban. 2001-ben három részre szakadt, az Ersad vezette szárny az ország harmadik legnagyobb pártja maradt.

dzsucse A Koreai Népi Demokratikus Köztársaság ideológiája, amely a marxizmus-leninizmus és a koreai filozófiai hagyományok ötvözésével jött létre. Először 1955-ben említette **Kim Ir Szen**. A ~ lényege a természet és társadalom átalakíthatóságának hirdetése, a koreai nemzeti önállóság megőrzésének szükségessége, a kollektivizmus, a hadsereg kiemelt szerepe (**szongun**) és a vezér iránti feltétlen hűség.

E

Egy övezet, egy út Gazdasági együttműködési kezdeményezés, amelyet **Hszi Csin-ping** kínai vezető vetett fel 2013-ban. A projekt lényege egy, három gazdasági folyosóból álló *szárazföldi Selyemút*, és egy *tengeri Selyemút* megvalósítása az eurázsiai kontinensen és az Indiai-óceán térségében, az Európa és Kína között húzódó térségben.

Egyesült Arab Köztársaság Egyiptom és Szíria föderációja 1958-61 között **Nasszer** egyiptomi elnök vezetésével. 1961-ben egy katonai puccsot követően Szíria kilépett az ~-ból, Egyiptom azonban továbbra is megtartotta a nevet 1971-ig.

Egyesült Maláj Nemzeti Szervezet (maláj *Pertubuhan Kebangsaan Melayu Bersatu,* ang. *United Malays National Organisation, PEKEMBAR, UNMO*) 1946-ban alapított malajziai politikai párt, amely a maláj népességre támaszkodik, az ország függetlenségének 1957-es kikiáltása óta a **Maláj Szövetségi Párt**, majd a **Barisan Nasional** tagjaként folyamatosan kormányon van. Ideológiáját tekintve konzervatív maláj nacionalista párt.

Egyesült Nacionalista Demokratikus Szervezet (*UNIDO*) A **Marcos**-diktatúrával szembenálló ellenzéki politikai szervezet az 1980-as években a Fülöp-szigeteken, mely a különböző politikai pártok tagjainak összefogásával jött létre. Vezetője 1983-as meggyilkolásáig a liberális **Benigno „Ninoy" Aquino**, majd a nacionalista **Salvador Laurel** volt. A Marcos-rezsim bukását követően a szövetség képviseletében Ninoy Aquino felesége,

Corazon Aquino lett az ország elnöke (1986-92). A demokrácia helyreállítását követően 1987-ben a szövetség feloszlatta önmagát.

El Nem Kötelezettek Mozgalma 1961-ben létrehozott államközi szervezet, amely a hidegháború idején a tömbönkívüli államokat tömörítette. Tagja elsősorban a harmadik világból kerültek ki, jelenleg 120 államot egyesít. Főtikára volt többek között **Gamal Abdel Nasszer**, **Huari Bumedien**, **Robert Mugabe**, **Suharto**, **Nelson Mandela**, **Thabo Mbeki**, **Hoszni Mubarak**, **Mohammed Murszi**, **Mahmud Ahmedinezsad** és **Haszan Rohani**.

Entebbe-akció Az izraeli hadsereg különleges művelete az ugandai Kampala Entebbe repülőterén 1976. július 4-én. Az akció előzményeként palesztin és német terroristák eltérítették az Air France légitársaság Párizsból Tel-Avivba tartó járatát, és a gépen tartózkodó izraeli utasok meggyilkolásával fenyegetve palesztin foglyok kiszabadítását követelték. A terroristákat az ugandai kormányzat támogatta. Az ~ során izraeli kommandósoka túszok többségét kiszabadították, a terroristákat és számos ugandai katonát megöltek.

Észak-szíriai Demokratikus Föderáció Önhatalmúlag kikiáltott, el nem ismert államalakulat Szíria észak-keleti, főképp kurdok lakta részén. Területét de facto a kurd milíciák ellenőrzik. Ismert neve *Rozsava* (kurd *Nyugat*), amely Nyugat-Kurdiszánra utal vissza.

F

Fatah (*Palesztin Nemzeti Felszabadítási Mozgalom*) 1959-ben **Jasszer Arafat** által alapított palesztin politikai mozgalom, 1965-től politikai párt. Szekuláris, palesztin nacionalista nézeteket vall, a két állam megoldás híve az izraeli-palesztin konfliktusban. A *Palesztin Felszabadítási Szervezet* legmeghatározóbb ereje. Mivel elfogadja Izrael Állam létét és a zsidó lakossággal való kiegyezést támogatja, fegyveres harcig elmenő konfliktusba keveredett az iszlamista **Hamássz**al.

Fehér forradalom 1963-78 között végrehajtott reformok sorozata Iránban, melyet **Mohammad Reza Pahlavi** sah hirdetett meg, és amelyek célja egy modern, fejlett, világias ország megteremtése volt. A ~ prioritásai közé tartozott a parasztok földhöz juttatása, a nők egyenjogúsítása, a vidéki oktatás és egészségügy helyzetének javítása, az ország iparosítása és közlekedési hálózatának fejlesztése. A reformok az iráni társadalom számos csoportjának ellenállásába ütköztek, főképp a síita vallási vezetők és a vidéki lakosság körében. A ~

intézkedései a sah diktatórikus kormányzása mellett az 1978-79-es iráni forradalom egyik fő okai között voltak.

Felső-Volta Burkina Faso neve a gyarmati korban, ill. 1984 előtt független államként.

FLN l. **Nemzeti Felszabadítási Front**

FNLA *(*por. *Frente Nacional de Libertação de Angola, Nemzeti Front Angola Felszabadításáért*) 1954-ben alapított angolai függetlenségi mozgalom, majd 1992-től politikai párt, amely részt vett mind a portugálok elleni küzdelemben, mint a polgárháborúban. Elsősorban a bakongo törzsre támaszkodó, jobboldali, konzervatív párt.

FRELIMO (por**.** *Frente de Libertação de Moçambique, Mozambiki Felszabadítási Front*) 1962-ben alapított mozambiki felszabadító mozgalom, amely a portugál gyarmati csapatok elleni harc egyik meghatározó ereje volt, majd a függetlenség kivívását követően az ország domináns politikai pártjává vált. 1977-ben marxista-leninista pártként definiálta önmagát, és egypártrendszerben kezdte irányítani az országot, a Szovjetunió szövetségeseként. Emiatt polgárháború tört ki közte és az antikommunista **RENAMO** között. 1989-ben elvetette a marxizmust, 1990-ben engedélyezték a pártok működését, 1992-ben pedig békét kötöttek a RENAMO-val. A ~ a többpártrendszerben is megőrizte vezető szerepét.

FRETILIN l. **Kelet-Timor Függetlenségi Forradalmi Frontja**

FUNCINPEC (fr**.** ***F****ront* ***u****ni* ***n****ational pour un* ***C****ambodge* ***i****ndépendant,* ***n****eutre,* ***p****acifique* ***e****t* ***c****oopératif*, azaz Nemzeti Egység Front a Szabad, Egységes, Békés és Együttműködő Kambodzsáért) **Norodom Szihanuk** által 1981-ben alapított politikai párt, amely kínai támogatással, 1982-től a Vörös Khmerrel (l. **Kambodzsa Kommunista Pártja**) és a Khmer Népi Nemzeti Felszabadító Fronttal szövetkezve felvette a harcot a vietnami támogatottságú **Kambodzsai Néppárt** rendszere ellen. A konfliktus békés rendezését követően Szihanuk az ország királya lett, **Norodom Ranarit** herceg vezetésével pedig a párt megnyerte az első választásokat (1993). Ranarit a Néppárttal való kiegyezést követően első miniszterelnök lett (a néppárti, 1985 óta kormányzó **Hun Szen** a második miniszterelnöki tisztséget kapta), amíg 1997-ben Hun Szen egy puccs során meg nem buktatta. Ranarit emigrációba kényszerült, s bár rövidesen visszatérhetett, a ~ egyre vesztett befolyásából, és a néppárt kisebb partnerévé vált.

G

Gázai-övezet A történeti Izrael déli partvidékén fekvő terület, amelyet Izrael 1956-ban megszállt, de az ENSZ felszólítására 1957-ben átadott a világszervezet békefenntartó erőinek. Utóbbiak 1966-ban távoztak onnan. Az 1967-es arab-izraeli háborúban Izrael ismét megszállta az övezetet és csak 2005-ben vonult ki onnan.

Gazankulu 1971-ben a *tsonga* népcsoport által lakott területeken létrehozott **bantusztán** a Dél-afrikai Köztársaság északi részén. 1994-ben szűnt meg.

GOLKAR (*Partai Golongan Karya, Funkcionális Csoportok Pártja*) A **Suharto**-rezsim fő támaszát jelentő párt Indonéziában. 1964-ben alapították a **Sukarno**-féle irányított demokrácia intézményeként *Funkcionális Csoportok Egyesített Titkársága*, a különböző hivatási rétegek, azaz funkcionális csoportok képviseleti szerveként. Suharto tábornok államcsínye (1965) és Sukarno lemondatása (1967) után gyakorlatilag állampárttá vált. Míg Sukarno inkább az el nem kötelezett államokhoz közeledett, addig a Suharto-rezsim a nyugati államok szimpátiáját nyerte el kíméletlen antikommunizmuával. Suharto 1998-as bukását és a demokrácia visszaállítását követően is megőrizte jelenlétét a parlamentben, hol ellenzékiként, hol a kormánykoalíciók partnereként.

H

Hamász (*Iszlám Ellenállási Mozgalom*) 1987-ben, gyakorlatilag a palesztin szárnyaként alakult politikai mozgalom, **Muszlim Testvériség** amely nem ismeri el Izrael létjogosultságát, és ennek nyomán fegyveres konfliktusba keveredett nem csak a zsidó állam hadseregével, de a **Fatah** vezette mérsékeltebb palesztin kormányzattal is. Elsősorban a gázai övezetben erős, melyet Izrael blokád alatt tart.

hatnapos háború A harmadik arab-izraeli konfliktus, 1967. június 5-10. között zajlott háború, amely az egyiptomi-szír-jordán szövetség gyors vereségével ért véget. A háború eredményeképpen az izraeli csapatok megszállták a Jordán folyó nyugati partját és a Golán-fennsíkot.

Hereroland 1968-ban Dél-Nyugat-Afrika (Namíbia) területén, a *herero* népcsoport földjén a dél-afrikai **apartheid** rezsim által létrehozott **bantusztán**, amely 1970-ben önkormányzatot kapott. 1989-ben felszámolták.

Hezbollah 1982-ben alapított libanoni síita politikai és katonai szervezet, amely az iráni iszlám forradalom ideológiáját követi. Vezetője **Hasszan Naszrallah**. Történetét az izraeli

csapatok elleni folyamatosan kiújuló harcok jellemzik, fő nemzetközi támogatói Irán és Szíria. A **Március 8 Szövetség** tagja. A világ számos államában terrorszervezetnek van nyilvánítva, gyakorlatilag önálló hadsereggel rendelkezik a libanoni reguláris erők mellett.

Hirosima Honsu szigetének nyugati felén található japán város, amelyre a második világháborúban, 1945. augusztus 6-án az amerikaiak atombombát dobtak.

hosszú menetelés 1934-1935-ben Kínában a **Kuomintang** és a kommunisták polgárháborúja során a **Mao Ce-tung** által vezetett kommunista hadsereg Észak-Kínába vonulása, ahol szovjet segítséggel tovább folytatták a harcot a Kuomintang ellen.

Huszi Mozgalom A jemeni zaidi síita törzsek politikai mozgalma, amely Irán, a **Hezbollah** és Szíria támogatását élvezi. Részt vett a **Szaleh**-rezsim 2011-es megdöntésében, 2015-ben de facto átvette a hatalmat az országban, azóta a **Hadi**-kormány csapatai és az azt támogató szaúdi hadsereg ellen küzd a jemeni polgárháborúban. Célja a zaiditák nagyobb autonómiájának kivívása, programja radikálisan Amerika- és Izrael-ellenes.

I

Indiai Nemzeti Kongresszus 1885-ben alapított indiai politikai mozgalom, amely az India függetlenségéért és/vagy önkormányzatáért küzdő legnagyobb párt volt volt a hindu lakosság körében, a függetlenség óta pedig az ország legjelentősebb, legtovább hatalmon lévő pártja. Legjelentősebb vezetői ebben az időszakban **Mohandasz „Mahatma" Gandhi**, **Dzsavaharlal Nehru** és **Szubhasz Csandra Bosze** voltak. Míg Gandhi a békés ellenállás és folyamatos haladás híve volt, addig Nehru és Bosze a teljes függetlenséget célozták meg. A második világháború éveiben az ~t megosztotta az angolok támogatásának kérdése: míg Gandhi és Nehru a britek mellé állt (igaz, 1942-től polgári engedetlenségi mozgalmat szerveztek, hogy háborús erőfeszítéseiért cserébe a britek egyezzenek bele India függetlenségébe), addig Bosze kilépett az ~ból és a németek és japánok segítségével kezdett fegyveres harcot a britek ellen (l. **Azad Hind**). Miután 1947-ben India függetlenné vált, a párt harminc éven keresztül kormányozta az országot, a miniszterelnök Nehru (1947-64), **Lál Bahádur Sasztri** (1964-66), majd **Indira Gandhi** lett (1966-77). Az ~ szocialista jellegű politikát folytatott, jó viszonyt ápolt a Szovjetunióval, India pedig az el nem kötelezett államokhoz csatlakozott. Az 1977-es választáson vereséget szenvedtek a **Dzsanata Párt**tól, azonban már 1980-ban visszaszerezték a hatalmat, és ismét Indira Gandhi lett a miniszterelnök, 1984-es meggyilkolását követően pedig fia, **Radzsiv Gandhi** vette át a

kormányzást (1989-ig). Ekkor rövid időre egy a két nagy párttal, az ~-sal és az Indiai Néppárttal is szembenálló pártszövetség került kormányra. 1991-ben az ~ megnyerte a választásokat, Radzsiv Gandhit azonban egy tamil szélsőséges meggyilkolta, így **Naraszimha Rao** lett a miniszterelnök. 1998-2017 között **Szonja Gandhi** volt a párt vezetője, amely 2004-14 között ismét kormányra került, **Manmohan Szingh**-gel a miniszterelnöki székben. 2014-ben a párt történelmi vereséget szenvedett a választásokon. 2017 óta a pártot Rahul Gandhi vezeti.

Indiai Néppárt (*Baratija Dzsanata Párt*) 1980-ban **Atal Bihari Vadzspaji** és **Lal Krisna Advani** által a **Dzsanata Párt**ból való kilépéssel alapított indiai politikai párt, amely a hindu nacionalizmus talaján áll, és az **Indiai Nemzeti Kongresszus** mellett a legerősebb politikai párt az országban. 1991-re a legnagyobb ellenzéki erővé vált, 1996-ban megnyerte a választásokat, de nem tudott többségi támogatást szerezni a parlamentben. Az 1998-as választásokon a ~ vezette koalíció megszerezte a mandátumok többségét, így Vadzspaji alakíthatott kormányt (1998-2004). 2004-2014 között ismét ellenzékbe kerültek, a 2014-es választásokon aratott győzelmüket követően azonban a párt egyik vezetője, **Narendra Modi** alakíthatott kormányt.

Indonéz Nemzeti Párt (indonéz: *Partai Nasional Indonesia*) 1927-ben alapított indonéz politikai párt, vezetője **Sukarno** volt. Ideológiája a nacionalizmust, az iszlámot és a marxizmust elegyítette, központi törekvése pedig Indonézia függetlenségének kivívása volt. 1930-ban a párt vezetőit, köztük Sukarnót letartóztatták és börtönbüntetésre ítélték. 1931-ben a párt feloszlatta önmagát, de Sukarno szabadulása után, 1932-ben új pártot alapított *Partindo* (*Partai Indonesia = Indonézia Pártja*) néven, azonban 1933-ban ismét letartóztatták, és 1936-ban a holland hatóságok a Partindót is feloszlatták. Sukarnót csak a japán megszállók engedték szabadon 1942-ben, aki 1945-ben, Japán veresége és Indonézia függetlenségének kikiáltása után újjáalapította az ~ot. Sukarno a független ország első elnöke is lett (1945-67), azonban párton kívüliként, a politikai csatározások felett állva. Ennek ellenére az ~ Indonézia egyik vezető politikai ereje lett, a demokratikus intézmények Sukarno, majd **Suharto** általi lebontása során azonban egyre inkább háttérbe szorult, míg 1973-ban a többi keresztény és szekuláris nacionalista párttal együtt beolvasztották *Indonézia Demokrata Pártjá*ba.

Iraki Kommunista Párt 1934-ben alapított iraki párt, amely története nagy részében illegalitásban működött. A **Kaszim**-rezsim idején, 1958-tól viszonylag szabadabban működhetett, maga Kaszim több kommunista jellegű intézkedést hajtott végre és a

Szovjetunióhoz is közeledett. Az 1963-as és 1968-as baászista puccsok után a párt tagságát a legszigorúbban üldözték, vezetőit kivégezték. Az 1970-es évek elején a szovjet-iraki közeledés hatására enyhült a kormány párttal kapcsolatos politikája, az ~ belépett a megalakuló Iraki Haladó Hazafias Nemzeti Front nevű kormányt támogató egységszervezetbe. **Szaddam Husszein** hatalma idején ismét illegalitásba kényszerült a párt, és csak a 2003-as amerikai invázió és a demokratikus rendszer felállítását követően legalizálták újra.

Irán legfőbb vezetője Az *Iráni Iszlám Köztársaság* legmagasabb tisztsége, az állam feje. Ő nevezi ki többek között az **Őrök Tanácsá**nak hat tagját, illetve a Forradalmi Gárda parancsnokát. ~ a Szakértők Gyűlése választja, nyolc évre. 1979-89 között **Khomeini**, 1989 óta **Ali Hamenei** ajatollah tölti be a tisztséget.

Iráni Nemzeti Újjászületés Pártja Más néven *Resztakhia* vagy *Resztakhiz Párt*, 1975-79 között létezett iráni politikai párt, amely a sah politikáját támogató egységpárt funkcióját töltötte be. Programja a **Mohammad Reza Pahlavi** által meghirdetett **fehér forradalom** végrehajtására irányult, melynek lényege az ország kapitalista modernizációja volt. 1975-ben a sah utasítására hozták létre a kormányzó *Új Irán Párt* (*Hezbe Irane Novin*), valamint a hivatalos ellenzék szerepét betöltő *Néppárt* (*Mardom*), *Iráni Párt* és *Pániráni Párt* részvételével. 1979-ben a forradalom után feloszlatták és betiltották.

Iszlám Állam (korábban *Iraki és Levantei Iszlám Állam*, ismert rövidítései *IS*, *ISIS*, *Daesh*) Iraki iszlamista terrorszervezet, amely az **al-Kaida** kötelékéből vált ki. Brutális megtorló akcióiról és váratlan előrenyomulásáról vált ismertté, több európai terrortámadásért is vállalta a felelősséget. 2014-ben vezetője, **Abu Bakr al-Bagdadi** kalifának kiáltotta ki magát. A szervezet ellenőrzése alá vonta Irak és Szíria területének jelentős részét, napjainkra azonban csekély területre szorult vissza.

Iszlám Dava Párt 1958-ban alapított iraki politikai párt, amely síita iszlám alapján álló demokratikus elképzeléseket képvisel. Alapítója **Mohammad Bakir al-Szadr** volt. A Baász-párti **Husszein**-rendszer idején üldözésnek volt kitéve. A 2003-as amerikai inváziót követően az ország vezető pártjává vált, 2005 óta kormányozza az országot.

Izrael Munkapártja (*Mifleget HaAvoda HaIzraelit*) 1968-ban három baloldali szervezet, a **Mapai**, az *Ahdut HaAvoda* és a *Rafi* egyesülésével alakult izraeli politikai párt. Önállóan, illetve baloldali koalíciók tagjaként meghatározó szerepet játszott az ország politikai életében,

mint a **Likud** vezette jobboldali erők fő riválisa. 1968-77 közötti kormányzása idején politikája a jóléti állam kialakítására irányult. 1977-ben ellenzékbe került, 1984-től a Likuddal alakított nemzeti egységkormányt 1990-ig, azóta a Likud és az ~ vezette koalíciók váltják egymást a kormányon. A párthoz az izraeli politikai élet olyan személyiségei köthetők, mint **Golda Meir**, **Simon Peresz**, **Jichák Rabin** vagy **Ehud Barak**.

J

Japán Demokrata Pártja 1998-ban négy kisebb balközép szervezet egyesülésével alapított japán politikai párt. A legjelentősebb ellenzéki erő Japánban, 2016-ban feloszlatta önmagát és *Demokrata Párt* néven alakult újjá. 2009-2012 között – 1955 óta mindössze másodszor – sikerült megtörnie a Liberális Demokrata Párt egyeduralmát, és a *Nép Új Pártjá*val szövetségben kormányt alakítania.

Japán Szocialista Párt l. **Szociáldemokrata Párt**

Japán-szovjet megnemtámadási egyezmény Japán és a Szovhetunió között 1941. április 13-án kötött semlegességi megállapodás, mely öt évre szólt. Az egyezmény értelmében Japán elismerte a Mongol Népköztársaságot, a Szovjetunió pedig **Mandzsu-kuó**t.

Jemeni Szocialista Párt 1978-ban alapított jemeni politikai párt, mely a két Jemen egyesítése (1990) előtt a déli állam vezető pártja volt. A ~ elődjeként 1963-ban megalakult a *Nemzeti Front* nevű marxista félkatonai szervezet, amely az ország függetlenné válását követően hatalomra került. 1975-ben egyesült két másik baloldali szervezettel, a *Népi Élcsapat Párt*tal és a *Nemzeti Demokratikus Unió*val *Nemzeti Front Egységesített Szervezete* néven. 1978-ban alakult át ~-tá, amely az egyetlen legális párt volt az országban 1990-ig, az egyesülést követően ellenzékbe került.

jom kippur-i háború más néven **ramadani háború** vagy **októberi háború** Fegyveres konfliktus 1973. október 6-25 között, amely Izrael, ill. Egyiptom és Szíria közt zajlott. Az arab államok meglepetésszerű támadása rövid idő alatt izraeli ellentámadásba ment át. A meglepetésszerű támadás okozta sokk az egyik, a létszámbeli és taktikai fölény ellenére elszenvedett kudarc a másik oldalról hozzájárult az egyiptomi-izraeli béketárgyalások megindulásához, és a camp david-i egyezmény aláírásához.

Július 14-i forradalom Katonai hatalomátvétel Irakban 1958-ban, amely során megdöntötték a monarchiát és kikiáltották a köztársaságot. A hatalomátvételt a nacionalistákat, kommunistákat és baászistákat tömörítő *Nemzeti Egységfront* hajtotta végre **Abd el-Karim Kaszim** vezetésével. II. Fejszál királyt és családját, Abd al-Ilah régensherceget és Nuri Szaid miniszterelnököt kivégezték.

Júliusi forradalom Katona hatalomátvétel Egyiptomban 1952. július 23-án, amely során megdöntötték a monarchiát és kikiáltották a köztársaságot. A hatalomátvételt a nacionalista **Szabad Tisztek Mozgalma** hajtotta végre **Mohamed Nagib** és **Gamal Nasszer** vezetésével. A ~ forradalom évfordulója egyiptomi nemzeti ünnep.

K

Kadima l. **Likud**

KALIBAPI (*Kapisanan ng Paglilingkod sa Bagong Pilipinas, Szervezet az Új Fülöp-szigetek Szolgálatáért*) Politikai párt a Fülöp-szigeteken a japán megszállás idején, mely a **Taiszei Jokuszankai** mintájára létrejött kormánypártként funkcionált a japánbarát elnököt, **José P. Laurel**t támogatva. Vezetője **id. Benigno Aquino**, majd Camilo Osías volt. A világháború végén a ~-t feloszlatták.

Kambodzsa Kommunista Pártja, más néven *Khmer Kommunista Párt* vagy *Vörös Khmer* 1951-ben *Khmer Népi Forradalmi Párt* néven alapított kambodzsai kommunista párt, mely **Szihanuk** rendszere idején illegalitásba kényszerült. 1960-tól a *Kambodzsa Munkáspártja* nevet viselte. 1963-ban élére **Pol Pot** és az őt támogató, tanulmányait Párizsban végző fiatal kommunistákból álló csoport került. 1971-ben vette fel a ~ nevet. **Lon Nol** 1970-es hatalomátvételét követően csatlakoztak a Szihanuk által kezdeményezett *Kambodzsai Nemzeti Egységfront*hoz, és együtt, észak-vietnami támogatással kezdték meg a harcot az új Amerika-barát rendszer ellen. 1976-ra az egységfront az egész ország urává vált, a vezetéséből azonban kiszorították a mérsékeltebb, polgári erőket, és ~ kezébe került a hatalom. Megkezdődött Kambodzsa drasztikus átalakításának kísérlete, melynek célja egy agrárius szocialista társadalom kiépítése volt. Az ország nevét **Demokratikus Kambodzsá**ra változtatták. A gazdasági intézkedések teljes kudarca miatti éhínség és a lakosság széles rétegei (politikai ellenzékiek, értelmiségiek, különböző etnikai kisebbségek) elleni represszió közel kétmillió ember halálához vezettek a vörös khmer rezsim 1975-79 közötti fennállása alatt. 1979-ben a vietnami csapatok és a ~-ból kivált mérsékeltebb szárny (**Kambodzsai Néppárt**) vezette

ellenállók megdöntötték Pol Pot uralmát, és a thaiföldi határvidékig szorították ki a Vörös Khmer csapatait. 1981-től *Demokratikus Kambodzsa Pártja*, 1993-tól pedig *Kambodzsai Nemzeti Egység Pártja* néven tartotta uralma alatt az ország egy részét, és a kommunista ideológiát ún. *demokratikus szocializmusra* cserélte. 1982-ben Norodom Szihanuk és **Szon Szen** támogatóival megalakították *Demokratikus Kambodzsa Koalíciós Kormányát*, amely a vietnami csapatok által támogatott Kambodzsai Néppárt rendszere ellen volt hivatott küzdeni. 1985-től a párt vezetését **Khieu Szamfan** vette át. Az 1990-es évek végén a ~ korábbi vezetői sorra szakítottak a még mindig befolyással bíró Pol Pottal és igyekeztek elhatárolódni politikájától, olyan önálló, a demokratikus rendszerbe való beilleszkedést megcélzó pártokat létrehozva, mint a Khieu Szamfan vezette *Khmer Nemzeti Szolidaritás Pártja* vagy az **Ieng Szári** által alapított *Demokratikus Nemzeti Szövetség Mozgalom*. A 2000-es években ~ több korábbi vezetőjét, bíróság elé állították, a párt fő ideológusa, **Nuon Csea**, valamint Ieng Szári jelenleg életfogytiglani börtönbüntetését tölti.

Kambodzsai Népi Forradalmi Párt l. **Kambodzsai Néppárt**

Kambodzsai Néppárt Kambodzsai politikai párt, amely magát az 1951-ben alakult Kambodzsai Népi Forradalmi Párt jogutódjának tekinti. **Kambodzsa Kommunista Pártjá**nak **Pol Pot** politikáját ellenző, Vietnam-barát csoportja hozta létre 1979-ben **Pen Szovan** vezetésével. Ugyanebben az évben vietnami csapatok segítségével megdöntötték a Vörös Khmer uralmát, és kikiáltották a *Kambodzsai Népköztársaság*ot, amely vietnami segítséggel harcolt az ellenálló erők ellen és megkezdte az ország infrastruktúrájának helyreállítását. 1981-ben a vietnamiak eltávolították a párt éléről Pen Szovant, helyére **Heng Szamrin** került. Az 1980-as években a kormány ellen folyamatos gerillaharcot vívtak a **Khieu Szamfan** irányítása alá került Vörös Khmer, a **Norodom Szihanuk** vezette **FUNCINPEC**, valamint a **Szon Szan** vezette *Khmer Népi Nemzeti Felszabadító Front* által alkotott emigráns kormány thaiföldi határvidékre szorult támogatói. Az 1980-90-es évek fordulóján a nemzetközi fejlemények hatására a ~ változtatott politikáján, 1989-ben az ország nevét Kambodzsa Államra változtatták, lemondtak a kommunista ideológiáról (helyette a hatékony kormányzást tették meg céljuknak, gyűjtőpárttá alakulva), és 1991-ben aláírták a párizsi megállapodást a konfliktus békés rendezéséről az emigráns kormánnyal. Helyreállították a királyságot, Norodom Szihanuk került a trónra. A párt élén Heng Szamrint **Csea Szim** váltotta, a valódi hatalom azonban a miniszterelnöki széket 1985 óta betöltő **Hun Szen** kezébe került. Az 1993-as választásokat követően a FUNCINPEC jelöltje, **Norodom Ranarit** herceg mellett Hun

Szen lett a második miniszterelnök, 1997-ben azonban Hun Szen eltávolította a hatalomból a herceget és azóta egyedül kormányozza az országot.

KaNgwane 1981-ben a *swazi* népcsoport által lakott területeken létrehozott **bantusztán** a Dél-afrikai Köztársaság északkeleti részén. 1994-ben szűnt meg.

Kaokoland 1970-ben Dél-Nyugat-Afrika (Namíbia) területén, a *himba* népcsoport földjén a dél-afrikai **apartheid** rezsim által létrehozott **bantusztán**, amely 1989-ben megszűnt.

Kavangoland 1970-ben Dél-Nyugat-Afrika (Namíbia) területén, a *kavango* népcsoport földjén a dél-afrikai **apartheid** rezsim által létrehozott **bantusztán**, amely 1973-ban önkormányzatot kapott. 1989-ben felszámolták.

Kelet-Caprivi 1972-ben Dél-Nyugat-Afrika (Namíbia) területén, a *lozi* népcsoport földjén a dél-afrikai **apartheid** rezsim által létrehozott **bantusztán**, amely 1976-ban önkormányzatot kapott. Nem sokkal ezután felvette a *Lozi* nevet. 1989-ben felszámolták.

Kelet-Timor Függetlenségi Forradalmi Frontja (por. *Frente Revolucionária do Timor Leste Independente - FRETILIN*) 1974-ben a *Timori Szociáldemokrata Szövetség* utódjaként alapított ellenállási szervezet, mely az ország függetlenségéért küzdött a portugál, majd indonéz uralom ellen. Ideológiáját tekintve inkább baloldalinak tekinthető, de különféle elemeket alkották a tagságát. Az 1970-es évek végére az indonéz csapatok szétverték a *FRETILIN* katonai szárnyának, a *FALINTIL* nagy részét, azonban ~ folytatta az ellenállást. Kelet-Timor függetlenségének kivívása után a *FRETILIN* 2001-2007 között kormányzó párt volt.

Kenszeikai l. **Rikken Minszeito**

Kenyai Afrikai Nemzeti Unió 1960-ban alapított kenyai politikai párt, amely 1964-2002 között kormányozta az országot, 1964-82 között valódi riválisnélkül, 1982-92 között de iure egypártrendszerben.

Khmer Köztársaság 1970. márc. 18-án **Norodom Szihanuk** rendszerét megdöntő puccsot követően kikiáltott állam. Vezetői **Lon Nol** tábornok és **Sziszovat Szirik Matak** herceg voltak. A ~-ot éles kommunista ellenesség és nacionalizmus jellemezte, szakítottak Szihanuk Kínát és Észak-Vietnamot támogató politikájával. A Szihanuk és a helyi kommunisták vezette

koalíció 1975-ben megsemmisítette a ~-ot, 1976-ban pedig kikiáltották a **Demokratikus Kambodzsá**t.

Khmer Megújulás Kambodzsai politikai párt 1947-55 között, amelyet **Lon Nol** és Nhiek Tiulong alapítottak. Rojalista, antikommunista és nacionalista nézeteket vallott, a Sziszovat-dinasztiához állt közel. 1955-ben beolvasztották a Szangkumba. 1970-ben a párthoz közel álló **Lon Nol** és **Sziszovat Szirik Matak** megdöntötték Norodom Szihanuk uralmát, és kikiáltották a **Khmer Köztársaság**ot.

Kína Kommunista Pártja 1921-ben alapított kínai politikai párt. 1924-ben szövetségre lépett a **Kuomintanggal**, azonban, miután **Csang Kaj-sek** vette át a hatalmat mint a KMT-ben, mint az országban, polgárháború tört ki a két szervezet erői között. Vezetője ebben az időszakban de facto **Mao Ce-tung** volt. 1937-től a japán megszállókkal szemben összefogott a Kuomintanggal és közös harcot vívtak a háború végéig. A ~ Kína északi területein alakította ki hátországát és elsősorban a paraszti rétegekre támaszkodott. A japán csapatok kiűzését követően, 1945-49 között ~ és a Kuomintang között újabb polgárháború kezdődött, melynek eredményeképpen kikiáltották a kommunista vezetésű *Kínai Népköztársaság*ot, Csang Kaj-sek és csapatai pedig **Tajvan**ra menekültek. A ~ megkezdte Kína szocialista jellegű átalakítását. Ennek egyik legfontosabb lépése az ún. **nagy ugrás** volt, mely az ország iparosítását tűzte ki célul, azonban a mezőgazdaság szerkezetének megroppanásához és éhínséghez vezetett. Mao Ce-tung 1966-ban ún. **kulturális forradalmat** hirdetett, melyben a forradalmilag feltüzelt fiatalságot az ország történelmi-kulturális örökségével és a hagyományos társadalmi osztályokkal szembeni kirohanásokra vették rá. Ezekben az években a Kínai Népköztársaság szakított a Szovjetunióval és a legtöbb szocialista országgal, és a Mao Ce-tung által lefektetett elveket ismerte el a munkásmozgalom egyedüli helyes útjának. A párton belül komoly hatalmi harcok kezdődtek, Mao Ce-tung halála (1976) után az ún. **négyek bandája** kezébe került ~-nak irányítása, őket azonban rövidesen elmozdították, és hosszú időre de facto **Teng Hsziaoping** került a párt élére (anélkül, hogy a főtitkári posztot betöltötte volna). Teng Hsziaoping új politikai irányvonalat hirdetett, mely az eddigi merev tervgazdaságot egyfajta tervezett piacgazdaságra cserélte. 1989-ben a párt sikeresen leverte a demokratikus átalakulást követelő megmozdulásokat, melyek központja a pekingi Tienanmen téren volt. Az új gazdaságpolitika bevált, az ország egyre meghatározóbb szerepet játszik mind a világgazdaságban, mind a világpolitikában, és jelenleg is az ország megkérdőjelezhetetlen vezető pártja.

Kína Újjászervezett Nemzeti Kormánya 1940. március 30-án a két kínai japánbarát kormányzat egyesítésével létrehozott kormányzat, melynek élén **Vang Csing-vej** állt. Központja Nanking volt. Fegyveres erői a japánok oldalán harcoltak a **Kuomintang** és a **Kínai Kommunista Párt** csapatai ellen. 1945-ben felszámolták.

knesszet Izrael Állam parlamentje, amelynek 120 képviselőjét pártlisták alapján négy évente választják. Az alacsony, 3,25 %-os bejutási küszöb miatt általában egyszerre akár 10 párt is delegálhat képviselőket a ~-be.

Koreai Munkáspárt (*Csoszon Rodong Dan*) 1945-ben Koreai Kommunista Párt néven alapított koreai párt. 1946-ban kettészakadt, majd 1949-ben újraegyesült ~ néven. Az északi országrészben rövid idő alatt vezető szerephez jutott, ellenben délen illegalitásba került. 1948-ban kikiáltották a *Koreai Népi Demokratikus Köztársaságot*, amelyben mai napig az állampárt szerepét tölti be. Vezetői – **Kim Ir Szen** (1948-94), **Kim Dzsong Il** (1994-2011), majd **Kim Dzsong Un** (2011 óta) – gyakorlatilag dinasztikus úton váltják egymást. Ideológiája a koreai nacionalizmust, ill. tradicionális filozófiát marxista-leninista-sztálinista nézetekkel elegyítő **dzsucse**, illetve a hadsereg primátusát hirdető **szongun** eszme. A ~ szinte teljes elszigeteltségben kormányozza az országot, feszült viszonyt tartva fenn a kapitalista Koreai Köztársasággal.

kulturális forradalom, avagy *a nagy proletár kulturális forradalom* A politikai és kulturális ellenzék megtörésére irányuló intézkedéssorozat Kínában 1966-76 között, amelyet személyesen **Mao Ce-tung** irányított, és amely névlegesen „a kapitalizmus restaurációs kísérletei", ill. a belső és külső revizionizmus ellen irányult. Célja valójában Mao Ce-tung párton belüli riválisainak félreállítása és politikai hatalmának megerősítése volt. Közvetlen okai közé tartozott, hogy a **nagy ugrás** kudarcát követően a pár vezetőinek egy része kételkedni kezdett a Mao által kijelölt út megfelelő voltában, közvetlen előzményeként pedig **Liu Sao-csi**, **Teng Hsziao-ping** és **Csou En-laj** 1965-ös titkos találkozója szolgált Mao betegsége idején. A ~ során fiatal munkások és diákok felheccelt bandái önhatalmúlag léptek fel a kulturális élet, a közigazgatás és a párt funkcionáriusai ellen, a későbbiekben a titkosszolgálatok is bekapcsolódtak a tisztogató akciókba, amely a párt magasabb vezetőit is elérte. A ~ óriási károkat okozott Kína kulturális örökségében, az akciók során egymillió ember vesztette életét, több tíz millióan szenvedtek az atrocitásoktól. Mao halála véget vetett a ~-nak.

Kuomintang (kínai= *Nemzeti Néppárt*), 1912-ben alapított politikai párt, első jelentős vezetője **Szun Jat-szen**. Programja alapját az 1924-ben elfogadott három népi elv jelentette (a nép egysége, a nép joga, a nép jóléte). Az 1920-as évek elején szorosan együttműködtek **Kína Kommunista Pártjá**val, de 1927-től **Csang Kaj-sek**, a ~ új vezetője háborút kezdett ellenük. 1937-ben a japán támadással szemben ismét együttműködtek a kommunistákkal. Csang Kaj-sek csungkingi kormányát a háború alatt elsősorban az angolok támogatták. 1945-49 között ismét polgárháborút vívott a kommunistákkal, mely a ~ vereségével ért véget. Csang Kaj-sek és hívei Tajvanra menekültek, ahol formálisan továbbra is fenntartották a Kínai Köztársaságot. A ~ kormánya 1971-ig egész Kínát képviselte az ENSZ-ben, így annak Biztonsági Tanácsában is. 1987-ig egypártrendszerben kormányozta Tajvant, a nyugati államok szövetségeseként. A többpárti demokratikus rendszer bevezetését követően is az ország egyik meghatározó pártja maradt. Az ún. *kék koalíció* meghatározó pártjaként a kontinentális Kínával való újraegyesülést támogatja, szemben a „*zöld koalícióval*”, amely a *Demokratikus Haladó Párt* vezetésével a független Tajvani Köztársaság kikiáltására törekszik.

KwaNdebele 1981-ben a *déli ndebele* népcsoport által lakott területeken létrehozott **bantusztán** a Dél-afrikai Köztársaság északi részén. 1994-ben szűnt meg.

KwaZulu 1981-ben a *zulu* népcsoport által lakott területeken létrehozott **bantusztán** a Dél-afrikai Köztársaság keleti részén. 1994-ben szűnt meg.

L

Laoszi Népi Forradalmi Párt (*Phak Paszaszon Pativat Lao*), korábbi ismert nevén *Pathet Lao* 1955-ben alapított laoszi kommunista párt, alapítója és vezetője 1991-ig **Kaiszon Phomvihan** volt. Hosszú polgárháborús állapotot követően a *Laoszi Hazafias Front* (*Neo Lao Hakszat*) vietnami segítséggel sikerült átvennie a hatalmat az országban és 1975-ben kikiáltották a *Laoszi Népi Demokratikus Köztársaságot*, azóta egypártrendszerben kormányozza az országot. Az 1980-as évektől a kínai reformok és a peresztrojka mintájára a ~ vezette kormányzat is gazdasági reformokba kezdett, azonban politikai monopóliumát nem adta fel.

Lebowa 1972-ben a *északi sotho* népcsoport által lakott területeken létrehozott **bantusztán** a Dél-afrikai Köztársaság északi részén. 1994-ben szűnt meg.

Libanoni Front (arabul *Dzsabhat al-Lubnanijja*, fr. Front Libanais) 1975-ben alapított libanoni politikai egységszervezet, mely a jobboldali, főképp maronita keresztény erőket tömörítette a libanoni polgárháború idején. Tagjai voltak a **Pierre Gemayel** vezette *Libanoni Falangista Párt* (*Kataib, Hizb al-Kataib al-Lubnanijja*), a **Camille Chamoun** volt elnök vezette *Nemzeti Liberális Párt* (*Hizb al-Vatanijjin al-Azhar*), valamint 1978-ig **Suleiman Frangieh** elnök és az általa irányított *Marada* mozgalom. Az 1980-as években jórészt terrorcselekmények során a ~ vezetőinek többsége életét vesztette, az új vezetőség pedig a polgárháborúban egyfajta harmadik fél szerepét betöltő Szíria felé közeledtek. 1990-ben, a polgárháború végén felbomlott.

Libanoni Nemzeti Ellenállási Front (*Dzsammul*) A libanoni polgárháborúban a **Libanoni Nemzeti Mozgalom** utódjaként 1982-ben létrejött szervezet, mely 1999-ig folytatott aktív harci tevékenységet.

Libanoni Nemzeti Mozgalom A libanoni polgárháborúban (1975-90) a baloldali, pánarab és szíriai nacionalista pártokat tömörítő egységszervezet, amelyet a Palesztin Felszabadítási Front is támogatott. Tagja volt többek között a drúz népességre támaszkodó, **Kamal Dzsumblat** vezette *Haladó Szocialista Párt*, a *Szíriai Szociális Nacionalista Párt*, illetve a szíriai vezetésű **Arab Szocialista Újjászületés Pártjá**nak helyi szervezetei, a nasszerista *Al-Murabitun*, kisebb kommunista és arab nacionalista szervezetek. Hivatalosan mint szekuláris, demokratikus, szociális reformokat hirdető szervezet pozícionálta önmagát. Az 1982-es izraeli inváziót követően feloszlott, **Libanoni Nemzeti Ellenállási Front** néven alakult újjá.

Liberális Alkotmányos Párt l. **Vafd Párt**

Liberális Demokrata Párt 1955-ben az 1945-ben alapított *Liberális Párt* és az 1954-ben alapított *Japán Demokrata Párt* egyesülésével létrejött japán politikai párt, mely megalakulásától kezdve néhány rövidebb időszak kivételével folyamatosan kormányon van. Jobboldali, liberális konzervatív pártnak tekinthető, azonban nem rendelkezik kidolgozott ideológiával. A párt ennek megfelelően számos frakcióra tagozódik, melyek közül a legnagyobbak a fizikai munkások érdekeit képviselő *Heiszei Kenkijukai*, a kispolgárságra támaszkodó *Kucsi Kai* és a hivatalnoki kar köreiben népszerű, nacionalista *Szeiva Szeiszaku Kenkijukai*.

Liberális Párt 1. *Fülöp-szigetek, Partido Liberal ng Pilipinas* 1946-ban a Nacionalista Párt liberális szárnya által Manuel Roxas vezetésével létrehozott politikai párt. 1946-53 és 1961-

65 között a ~ kormányozta az országot, a **Marcos**-rendszer idején a demokratikus ellenzék egyik vezető ereje volt, az utóbbi évekre az ország egyik meghatározó pártjává vált. 2010-16 között **Benigno Aquino III** révén az elnöki széket is megszerezték. **2.** *Koreai Köztársaság*, 1951-ben **Li Szin Man** elnök által alapított politikai párt, mely konzervatív, antikommunista nézeteket képviselt. Az elnök uralmának 1960-as megdöntését követően jelentősége csökkent, 1970-ben feloszlott.

Liên Việt (*Hội Liên hiệp quốc dân Việt Nam, Vietnami Nemzeti Szövetség*) 1946-ban alapított vietnami politikai szervezet, amely a franciák ellen harcoló szervezeteket tömörítette. 1951-ben egyesült a **Việt Minh**-nyel. 1955-ben feloszlatta önmagát, a tagszervezetek pedig megalapították a **Vietnami Hazafias Front**ot.

Likud (*HaLikud, Konszolidáci*ó) 1973-ban több kisebb szervezet egyesülésekor alapított jobboldali politikai párt, **Izrael Munkapártja** mellett egyike az ország két legnagyobb pártjának az elmúlt negyven évben. 1977-ben megnyerte a választásokat, így a baloldal az ország története során először vereséget szenvedett. A ~ vezetői története során **Menachem Begin** (1973-83), **Jichák Samir** (1983-93), **Benjamin Netanyahu** (1993-99, 2005 óta), **Ariel Saron** (1999-2005). 2005-ben a pártból Saron vezetésével kivált a *Kadima* nevű csoport, a ~ azon tagjaival, akik egyetértettek Saron – aki a miniszterelnöki tisztséget is viselte – egyoldalú elkülönülést javasló tervezetével Gázát illetően, melynek következtében minden zsidó telepest és katonát kivontak a gázai övezetből.

Lozi l. **Kelet-Caprivi**

M

Maláj Szövetségi Párt (maláj *Parti Perikatan*) 1953-ban alapított malajziai pártkoalíció, amely az **Egyesült Maláj Nemzeti Szervezetet**, a *Malájföldi Kínaiak Szövetségét* és a *Malájföldi Indiai Kongresszust* tömörítette. 1957-73 között kormányozta az országot. Utódjaként jött létre a **Barisan Nasional**.

Mandzsu-kuo vagy **Mandzsuko** Japán által 1932-ben létrehozott állam Mandzsúria területén. Élén az utolsó kjnai császár, a Csing-dinasztiából származó **Puji** állt, 1932-34 között régensként, 1934-45 között császárként. Államformája alkotmányos monarchia volt, fennállása alatt Japán megszállás alatt állt. Az országban a valódi hatalmat a japán *Kvantung-hadsereg* gyakorolta (l. még **mukdeni incidens**).

Mapai (*Mifleget Poalei Erec Izrael, Izrael Földjének Munkáspártja*) 1930-ban alapított balközép cionista párt, amely Izrael Állam függetlenné válását követően meghatározó szerepet töltött be az ország politikai életében. 1931-61 között minden választáson az élen végzett, legjelentősebb vezetője **David Ben Gurion** 1948-54, majd 1955-63 között az ország miniszterelnöke volt. 1965-ben a ~ szövetségre lépett az *Ahdut HaAvoda* nevű baloldali párttal *HaMaarah* (*Tömörülés, Blokk*) néven, ezt követően Ben Gurion vezetésével egy csoport – a *Rafi, Resimat Poalei Izrael,* azaz *Izraeli Munkáslista* – kilépett a ~-ból. Az új koalíció megnyerte az 1965-ös választásokat, majd 1968-ban a ~, az Ahdut HaAvoda és a Rafi egyesültek **Izrael Munkapártja** néven. Ben Gurion ismét távolmaradt az új pártformációtól.

Március 14-e Szövetség Libanoni politikai koalíció, amelyet a szír befolyást ellenző pártok alakítottak ki a 2005-ös, ún. **cédrus forradalom** során. Alapító-vezetője **Szaad Hariri**, **Rafik Hariri** meggyilkolt miniszterelnök fia. Főbb tagjai a Hariri vezette, főképp szunnitákra támaszkodó, liberális *Jövő Mozgalom*, a maronita keresztény *Falangista Párt* (*Kataib*), valamint a polgárháború éveiben a Libanoni Front egyik milíciájaként létrejött *Libanoni Erők*. A koalícióban részt vett még korábban az élesen szírellenes *Szabad Hazafias Mozgalom* (2005-ig), illetve a drúz *Haladó Szocialista Párt* is (2011-ig). A ~ 2005-2011 között kormányozta az országot. Élesen bírálja a **Hezbollah** tevékenységét.

Március 8 Szövetség Libanoni politikai koalíció, amely a Szíriával szimpatizáló erőket fogja össze a 2005-ös cédrus forradalmat követően. A ~-t a síita *Amal Mozgalom* és **Hezbollah**, a Franzsié-családhoz köthető, maronita *Marada Mozgalom*, valamint kisebb nasszerista, baászista és egyéb pártok hozták létre. Még 2005-ben csatlakozott hozzá az addig radikálisan szírellenes *Szabad Hazafias Mozgalom*, amely a koalíció vezető pártjává vált. 2011-ben a *Haladó Szocialista Párt* kivált a riválisból **Március 14 Szövetség**ből, és a ~-hez csatlakozott, amely így rövid időre (2013-ig) kormányt alakíthatott.

Második Fülöp-szigeteki Köztársaság (tagalog *Repúbliká ng Pilipinas*) 1943-45 között fennálló, Japánnal szövetséges viszonyt ápoló Fülöp-szigeteki állam. Elnöke **José P. Laurel** volt. Egyetlen legális pártként a *KALIBAPI* (tagalog *Kapisanan sa Paglilingkod sa Bagong Pilipinas = Szervezet az Új Fülöp-szigetek Szolgálatában*) működhetett, amely még az ország japán megszállásakor jött létre, 1942-ben. Laurel elnök 1944. szept. 23-án hadat üzent az Egyesült Államoknak és Nagy-Britanniának. Az amerikai csapatok visszatérését követően a ~

kormánya Japánba menekült, majd 1945. aug. 17-én feloszlatta önmagát (l. még **Nagy Kelet-Ázsia Konferencia**, **Nagy-kelet-ázsiai Közös Felvirágzás Övezete**).

második japán-kínai háború Japán és Kína 1937-1945 közötti háborúja, mely 1939-től a második világháború egyik hadszínterévé vált. 1937-ben Kínát már hosszú ideje polgárháború sújtotta, a japánok pedig nem voltak érdekeltek a háború elhúzódásában, így gyors japán sikernek ígérkezett az újabb konfliktus. Azonban a **Kuomintang** és a **Kínai Kommunista Párt** együttes harcot kezdett Japán és támogatói (l. **Ta-tao**, **Mengcsiang**, **Mandzsu-kuo**, **Kína Újjászervezett Nemzeti Kormánya**) ellen. A háború így elhúzódott, **Csang Kaj-sek** csungkingi kormányát a britek (és egy ideig a németek), a kommunistákat pedig a szovjetek támogatták. Japán második világháborús vereségével kínai foglalásait is elvesztette, az általa létrehozott államalakulatokat pedig felszámolták.

medzslisz Az iráni parlament, a törvényhozás testülete. 1906-ban kétkamarás parlamentként jött létre, *Nemzeti Konzultatív Tanács* néven, 1979-ben a felső házat feloszlatták, és *Iszlám Konzultatív Tanács*ra változtatták a parlament nevét.

Mengcsiang A japánok által létrehozott autonóm terület a mai Belső-Mongóliában, mely formálisan a nankingi kormány (l. **Kína Újjászervezett Nemzeti Kormánya**) fennhatóságát ismerte el, gyakorlatilag viszont japán uralom alatt állt.

Minszeito l. Rikken Minszeito

Mongol Népi Forradalmi Párt (mongol *Mongol Ardin Huvszgalt Nam*) 1921-ben *Mongol Néppárt* (*Mongol Ardin Nam*) néven alapított mongol politikai párt, amely szovjet segítséggel megdöntötte a fehérgárdista Ungern báró uralmát, és 1924-ben létrehozta a szocialista Mongol Népköztársaságot, amelyet egypártrendszerben kormányzott. Alapítói **Damdin Szühebátor** és **Horlógín Csojbalszan** voltak. 1924-ben felvette a ~ nevet és 1928-ban belépett a **Komintern**be. Szocialista, marxista-leninista politikát folytatott, Csojbalszan sztálini mintájú személyi kultuszt épített ki. Utódja **Jumzsagijn Cedenbal** idején viszonylagos enyhülés állt be a párt politikájában, de a hatalmi monopóliumából egészen 1990-ig, amikor a demokratikus forradalom megdöntötte egyeduralmát. A párt ekkor ideológiai platformját a szociáldemokráciára cserélte, és a jobbközép *Demokrata Párttal* felváltva kormányozza az országot.

Mongol Néppárt l. **Mongol Népi Forradalmi Párt**

Moszad Az izraeli hírszerző ügynökség, amelyet 1951-ben hoztak létre. Központja Tel-Avivban található. Olyan akciók köthetők a nevéhez, mint Adolf Eichmann elrablása, az 1972-es müncheni olimpián elkövetett terrorakció résztvevőinek levadászása, vagy az iraki és iráni atomprogramok ellen végrehajtott akciók.

MPLA (por. *Movimento Popular de Libertação de Angola — Partido do Trabalho, Népi Mozgalom Angola Felszabadításáért – Munkáspárt)* Angolai függetlenségi mozgalom, amely előbb a portugál csapatokkal, majd az **UNITA**-val és az **FNLA**-val szemben vívott küzdelmet szovjet és kubai segítséggel. 1975-től kommunista párttá alakulva egyedül kormányozza az országot, 1990-től formálisan demokratikus keretek között, elvetve a marxizmus-leninizmust, hivatalosan szociáldemokrata nézeteket képvisel.

mudzsaheddinek Iszlamista harcosok, akik a szovjet megszállók és a kabuli kormány ellen küzdöttek 1979-1992 között. 1992 után a ~ különböző csoportjainak harcával folytatódott az afganisztáni polgárháború.

mukdeni incidens 1931. szeptember 18-án Mukden városa közelében végrehajtott akció, amely során a japánok által épített dél-mandzsúriai vasútvonal egy szakaszát felrobbantották. A japánok az esetért a kínaiakat tették felelőssé, csapatokat küldtek Mandzsúriába, 1932-ben pedig kikiáltották **Mandzsu-kuo**t. Az akció valószínűleg a japán hadsereg egyik befolyásos, nacionalista érzelmű része, a Mandzsúriában állomásozó *Kvantung-hadsereg* műve volt.

Muszlim Liga 1906-ban alapított indiai muszlim mozgalom, amely az 1930-as évektől egyre erőteljesebben képviselte egy független muszlim állam (*Pakisztán*) létrehozásának eszméjét Brit-India észak-nyugati területein. 1947-ben **Mohammed Ali Dzsinnah** vezetésével sikerült kivívniuk Pakisztán függetlenségét. 1958-ban, Dzsinnah halála után felbomlott, azóta számos önálló, magát az eredeti ~ jogutódjának tartó szervezet játszott jelentős szerepet Pakisztán politikai életében, közülük a legjelentősebb a **Navaz Sarif** vezette, 1985-ben alapított csoport. A ~ utódjaiként fellépő konzervatív, vallási jellegű pártok a szekulárisabb, balközép **Pakisztáni Néppárt** fő riválisai az elmúlt negyven évben.

Muszlim Testvériség (*Dzsamiah al-Ihvan al-Muszlimin, Muszlim Testvérek Társasága*) 1928-ban, Egyiptomban **Hasszan al-Banna** által alapított szunnita pániszlamista szervezet, amely több szunniták által lakott muszlim országban jelentős befolyással bír, több országban azonban terrorszervezetnek van nyilvánítva (Egyiptomban, Szaúd-Arábiában, Szíriában, Oroszországban, az Egyesült Arab Emírségekben és Bahreinben). Célja az iszlám vallás

tanításait követő társadalmi rend kialakítása. Az *egyiptomi* ~ a királyság éveiben nagy népszerűségre tett szert, azonban egy **Nasszer** elnök elleni sikertelen merényletet követően betiltották, vezetői Szaúd-Arábiába menekültek. Nasszer halála után visszatérhettek Egyiptomba, **Mubarak** elnöksége idején a legnagyobb ellenzéki erővé váltak. A ~ 2011-es forradalmi változások egyik motorja volt, a Mubarak megdöntése utáni első választásokon a szervezet tagja, **Mohammed Murszi** lett az ország elnöke, azonban rövidesen a hadsereg megdöntötte uralmát. Murszit és a ~ több vezetőjét halálra ítélték, melyet később életfogytiglani szabadságvesztésre módosítottak. A *szíriai* ~ a szekuláris, alaviták által dominált Baász párti (l. **Arab Szocialista Újjászületés Pártja**) rezsim kérlelhetetlen ellenfele volt, az 1970-es évek végén terrorhadjáratba kezdett a rendszer támogatóival szemben, az 1982-es hamai felkelés során azonban a mozgalmat szinte teljesen szétverték. A szíriai polgárháború kitörését követően (2011) újjászervezték, befolyását azonban nem tudta visszanyerni. A *palesztin* ~ a **Hamasz**, a *jemeni* az **al-Iszlah**. *Szaúd-Arábiában* az egyiptomi emigráció tagjai 1954 után jelentős befolyásra tettek szert az ország szellemi életében, a kormány támogatásával. Az 1991-es öbölháborút követően azonban szakítottak a rezsimmel (mivel nem támogatták az Irakkal szembeni nemzetközi inváziót és az amerikai csapatok szaúdi területen való állomásoztatását), támogatták az ellenzéki mozgalmakat. 2014-ben terrorszervezetnek nyilvánították Szaúd-Arábiában. Jordániában 1937 óta legálisan működhet (1992 óta politikai szárnyának neve *Iszlám Cselekvés Frontja*), korábban a kormány támogatásával, az 1970-es évektől azonban ellenzékiként.

N

Nacionalista Párt 1907-ben alapított Fülöp-szigeteki párt, amely a XX. század jelentős részében az ország vezető politikai ereje volt. Az amerikai megszállás éveiben fellépett az ország fokozatos függetlenedéséért, autonómiájának kiszélesítéséért. A párt adta a Fülöp-szigetek első köztársasági elnökét, **Manuel Quezon** 1935-44 között vezette az országot, utódja párttársa, Sergio Osmeña lett (1944-46). 1946-ban a párt egy része kivált, és megalapította a **Liberális Párt**ot. Ettől kezdve három évtizeden át a liberálisokkal felváltva adják az elnököt. 1978-ban az ország ~-i elnöke, **Ferdinand Marcos** megalapította az *Új Társadalom Mozgalmat*, amely egyfajta gyűjtőpártként 1986-ig, Marcos elnökségének végéig kormányozta az országot, gyakorlatilag megszűntetve a többi párt tevékenységét. A Marcos-rendszert követően a Laurel-család vezetése alatt újult meg a ~, kisebb ellenzéki pártként, illetve kormánykoalíciók partnereként van jelen a parlamentben.

Nagaszaki Kjusu szigetének nyugati felén található japán város, amelyre a második világháborúban, 1945. augusztus 9-én az amerikaiak atombombát dobtak.

Nagy Kelet-Ázsia Konferencia Japán és távol-keleti szövetségesei vezetői részvételével lezajlott konferencia Tokióban, 1943. november 5-6-án, mely elsősorban propagandacélokat szolgált, és Japánnak a nyugati imperializmus elleni harc és a pánázsianizmus eszméje iránti elkötelezettségét volt hivatott bemutatni. A konferencián **Todzso Hideki** japán miniszterelnök, **Vang Csing-vej**, a nankingi kormány (l. **Kína Újjászervezett Nemzeti Kormánya**) feje, **Csang Csinghui**, **Mandzsu-kuo** miniszterelnöke, **Ba Mo**, a **Burmai Állam** vezetője, **Szubhasz Csandra Bosze**, a Szabad India Ideiglenes Kormányának (l. **Azad Hind**) vezetője, **José P. Laurel**, a **Fülöp-szigeteki Köztársaság** elnöke, és **Wan Waithayakon** thaiföldi herceg vett részt.

nagy ugrás Gazdasági és társadalmi átalakítási kísérlet Kínában 1958-60 között, melynek célja Kína agrárjellegének felszámolása és az ország gyors iparosítása volt. A hozzá nem értés, illetve a szakmai és gyakorlati szempontok háttérbe szorítása a politikai követelményekkel szemben katasztrofális következményekkel jár, az országban éhínség tört ki, amely több millió ember halálát okozta. A ~ által okozott katasztrófa **Kína Kommunista Pártjá**n belül is törést okozott, már 1959-ben korrigálták a programot a helyzet további súlyosbodása elkerülésének érdekében.

Nagy-kelet-ázsiai Közös Felvirágzás Övezete Japán második világháborús propagandájának egyik fő eleme, amely a nyugati gyarmatosítók uralma alóli felszabadulást és az ázsiai népek Japán vezetésével megvalósuló együttműködésének fontosságát hirdette (l. még **Tanaka-terv**, **Nagy Kelet-Ázsia Konferencia**).

Namaland 1980-ban Dél-Nyugat-Afrika (Namíbia) területén, a *nama* népcsoport földjén a dél-afrikai **apartheid** rezsim által létrehozott **bantusztán**, amely 1989-ben megszűnt.

négritude A negroid rassz közös szellemiségét, kulturális összetartozását és sajátos értékrendjét hirdető eszme, amely a gyarmatosítás elleni küzdelem egyik alapgondolatává vált. Főbb képviselői **Leopold Senghor**, **Aimé Césaire** és **Léon Damas** voltak.

Négyek bandája A **Kínai Kommunista Párt** hivatalos propagandája és történetírása által használt elnevezés a **Vang Hung-ven**, **Csang Csun-csiao**, **Csiang Csing** és **Jao Ven-jüan** által alkotott csoportra, amely a **kulturális forradalom** éveiben emelkedett fel, annak

irányítója és a párton belüli leszámolások fő haszonélvezője volt, és amelyet a **Mao Ce-tung** halála utáni harcok során eltávolítottak a hatalomból és ellenforradalmi tevékenység vádjával elítéltek. A kulturális forradalom idején elkövetett atrocitásokért a párt új vezetősége a ~ra hárította a felelősséget.

Nemzeti Demokrata Párt 1978-ban **Anvar Szadat** egyiptomi elnök által alapított politikai párt, amely de facto az állampárt szerepét töltötte be a hivatalosan többpárti rendszer keretei között egészen a 2011-es forradalomig. Elődjével, az **Arab Szocialista Unió**val szemben, amely markáns pánarab nacionalista és szocialista vonalat képviselt, a ~ mérsékeltebb gyűjtőpárt volt.

Nemzeti Felszabadítási Front (fr. *Front de libération nationale, FLN*) 1954-ben alapított algériai politikai szervezet, amely a franciák elleni függetlenségi küzdelem vezető ereje volt. 1964-ben párttá alakult, 1989-ig az egyetlen legális politikai párt volt az országban. A többpártrendszer bevezetését követően is meghatározó erő maradt.

Nemzeti Front (újperzsa *Dzsebhe Melli*) 1949-ben **Mohammed Moszadek** által alapított szekuláris, baloldali nacionalista párt Iránban. Moszadek 1951-ben hatalomra kerülve erőteljes államosításokba kezdett, ezért és szovjetbarát politikájáért 1953-ban a brit és amerikai titkosszolgálatok segítségével megbuktatták, a ~ pedig illegalitásba került. Az 1979-es forradalmi események idején támogatták a sah elleni mozgalmat, azonban rövidesen szembekerültek a **Khomeini**-féle iszlamista irányvonallal, és a párt tevékenységét ismét betiltották.

Nemzeti Liga a Demokráciáért 1988-ban alapított burmai (mianmari), demokratikus szocialista nézeteket valló párt. Vezetője a Nobel-békedíjas **Aung Szan Szu Kji**. A ~ megnyerte az 1990-es választásokat, azonban az uralmon lévő katonai junta megsemmisítette az eredményeket és házi őrizetbe kényszerítette Aung Szan Szu Kji-t, aki demokratikus törekvések szimbólumává vált közel két évtizedes házi őrizete alatt. Miután nemzetközi nyomásra a katonai kormányzat többpárti választásokat hirdetett, a ~ előbb bojkottálta azokat a junta visszaélései miatt, a 2015-ös választásokon azonban győzni tudott, és Aung Szan Szu Kji alakíthatott kormányt.

Nemzeti Párt *Dél-afrikai Köztársaság*, afrikaans *Nasionale Party*, angol *National Party* Dél-afrikai politikai párt. 1914-ben J. B. M. Hertzog alapította. A búr lakosság érdekeit képviselő programjával, amelyben már megvoltak a későbbi *apartheid* elemei, megnyerte az 1924-es

választást. 1934-ben a ~ és **Jan Smuts** *Dél-afrikai Párt*jának egyesülésével létrejött az *Egyesült Dél-afrikai Nemzeti Párt,* ugyanakkor a **Daniel Malan** vezette belső jobboldali ellenzéke életre hívta a „megtisztított" ~-ot, amelyhez 1940-ben híveivel együtt Hertzog is csatlakozott. 1948-94 között kormányzó párt, vezetői, mint **Hendrik Verwoerd** vagy **Balthazar Vorster**, emelték hivatalos állami szintre az apartheid politikáját. Az 1994-es választási vereségét követően **Nelson Mandela** kormányának kisebbik koalíciós partnere, majd 1996-ban ellenzékbe vonult, felvette az *Új Nemzeti Párt* nevet, majd miután népszerűsége folyamatosan csökkent, 2005-ben feloszlott.

Norodom-dinasztia Egyike a két kambodzsai uralkodóháznak, 1860-ban alapította Ang Duong kambodzsai király fia, Norodom. Uralkodói: Norodom (1860-1904), **Norodom Szihanuk** (1941-55, ill. 1993-2004; 1960-70 között államfő), Norodom Szuramarit (1955-60), Norodom Szihamoni (1993-tól).

Nur Otan Demokrata Néppárt 2006-ban alapított kazah politikai párt, amely **Nurszultan Nazarbajev** elnök híveit hivatott egybefogni. Gyűjtőpárt, konkrét ideológiai elköteleződés nélkül.

NY

Nyaszaföld Malawi korábbi neve a brit gyarmati időszakban, 1907-64 között.

O

Ossewabrandwag Dél-afrikai politikai szervezet, amely az afrikaans lakosság németbarát és britellenes köreit tömörítette a második világháború idején. Vezetője Johannes von Rensburg volt, tagjai közé tartozott **B. J. Vorster**, későbbi miniszterelnök is. 1942-ben tagjait internálták.

Ovamboland vagy **Owambo** 1968-ban Dél-Nyugat-Afrika (Namíbia) területén, az *ovambo* népcsoport földjén a dél-afrikai **apartheid** rezsim által létrehozott **bantusztán**, amely 1973-ban önkormányzatot kapott. 1989-ben felszámolták.

Ő

Őrök Tanácsa vagy az *Alkotmány Őreinek Tanácsa* Iráni alkotmányos ellenőrző testület, amelynek hat tagját az iszlám jogtudósok közül **Irán legfőbb vezetője**, hat tagját pedig a

világi jogászok közül a **medzslisz** jelöli ki. Hatáskörébe tartozik az alkotmány ellenőrzése, valamint a különböző állami pozíciókra pályázó jelöltek felülvizsgálata.

P

Pakisztáni Néppárt 1967-ben alapított pakisztáni politikai párt, amely Banglades függetlenné válását (1970) követően az ország legerősebb pártjává vált, és Zulfikar Ali Bhutto került az ország élére (1971-73 között elnökként, 1973-77 között min. elnökként). A ~ szekuláris, szocialista jellegű politikát folytatott, 1977-ben egy katonai államcsíny megdöntötte az uralmát, Bhuttót pedig rövidesen kivégezték. A párt 1988-ban került vissza a hatalomba Benazir Bhutto (Zulfikar lánya) vezetésével, aki az ország első női miniszterelnöke volt. Hatalomra kerülve az Indiával való viszony rendezésére törekedett. A párt fő riválisai a **Muszlim Liga** örökébe lépő különböző konzervatív pártok voltak.

Partindo l. **Indonéz Nemzeti Párt**

Pathet Lao l. **Laoszi Forradalmi Néppárt**

PDP-Laban (*Partido Demokratiko Pilipino-Lakas ng Bayan, Fülöp-szigeteki Demokrata Párt – Népi Erő*) 1983-ban a Ninoy Aquino vezette *Lakas ng Bayan* (*Laban*) és az Aquilino Pimentel Jr. vezette *PDP* egyesülésével létrejött Fülöp-szigeteki párt, mely föderalista és demokratikus szocialista nézeteket képvisel. A 2016-os elnökválasztásokat a párt jelöltje, Rodrigo Duterte nyerte.

Polisario Front 1973-ban alapított felszabadítási mozgalom Nyugat-Szaharában, amely a terület marokkói uralom alóli felszabadítását tűzte ki céljául. 1976-ban kikiáltották a *Szaharai Arab Demokratikus Köztársaság*ot, amely azonban csak a terület egy részét uralja és nemzetközi elismertsége sem teljes.

Présence Africaine 1947-ben a szenegáli Alioune Diop által alapított párizsi kulturális-közéleti folyóirat, amely pánafrikai, antikolonialista nézeteket képviselt. A négritude mozgalom képviselőinek egyik fő közlési helye volt.

Q

QwaQwa 1974-ben a *sesotho* népcsoport által lakott területeken létrehozott **bantusztán** a Dél-afrikai Köztársaság középső részén. 1994-ben szűnt meg.

R

Rehoboth 1979-ben Dél-Nyugat-Afrika (Namíbia) területén, a *baster* népcsoport földjén a dél-afrikai **apartheid** rezsim által létrehozott **bantusztán**, amely 1989-ben megszűnt.

RENAMO (por. *Resistência Nacional Moçambicana, Mozambiki Nemzeti Ellenállás*) 1977-ben a **FRELIMO** kommunista vonalvezetésű uralmával szemben létrejött mozambiki politikai mozgalom, amely az 1980-as években gerillaharcot folytatott a kormányzat ellen, eleinte dél-afrikai támogatással. Az 1992-es megbékélést követően ellenzéki párttá alakult át.

Resztakhia l. **Iráni Nemzeti Újjászületés Pártja**

Rhodesiai Front (afrikaans *Rhodesiese Front, RF*) Politikai párt Rhodesiában (ma Zimbabwe) 1962-81 között, a fehér kisebbség uralmának éveiben. Vezetője **Ian Smith** volt. A fehér uralom 1980-as bukását követően előbb *Köztársasági Front*ra, majd *Zimbabwei Konzervatív Szövetségre* változtatta nevét, a fehér kisebbség érdekvédő pártjaként tevékenykedett.

Rikken Minszeito 1927-ben alapított japán politikai párt, a **Rikken Szeijukai** fő riválisa. A ~ a Mitsubishi-konszern által támogatott pártként és így a *Kenszeikai* utódjaként jött létre, politikai opponensénél liberálisabb nézeteket vallott, és mérsékeltebb külpolitikai vonalvezetést javasolt. A *Kenszeikai* 1924-27, a ~ 1929-31 között volt kormányon. 1940-ben feloszlatta önmagát, miután a **Taiszei Jokuszankai** gyakorlatilag egypártrendszert vezetett be.

Rikken Szeijukai 1900-ban alapított konzervatív politikai párt Japánban, amely támogatta a hivatalnoki kar befolyásának megőrzését, a militarista kül- és belpolitikát. Fő támogatója a Mitszui-konszern, legfőbb riválisa a Kenszeikai, majd a **Rikken Minszeito** volt. 1940-ben feloszlatta önmagát, miután a **Taiszei Jokuszankai** gyakorlatilag egypártrendszert vezetett be.

rohingya Főként muszlim vallású, indiai etnikumú myanmari kisebbség. Az egymást követő burmai/myanmari kormányzatok nem ismerik el őket az ország őslakosaiként, „illegális bevándorlókként” és „terroristaként” hivatkoznak rájuk. 1982-ben megfosztották őket állampolgárságuktól. Gyakran keveredtek összetűzésekbe a kormánycsapatokkal. 2016-2017 folyamán a ~ kisebbség elleni atrocitások különösen intenzívek voltak, többen népirtással vádolták meg a myanmari kormányt.

Rozsava l. **Észak-szíriai Demokratikus Föderáció**

S

Sarekat Islam (indonéz *Indonéz Szövetség*) 1912-ben alapított politikai-szakszervezeti mozgalom Indonéziában. Korai ismertebb vezetője Csokroaminto, de a ~ soraiban kezdte politikai tevékenységét a nacionalista **Sukarno** (l. **Indonéz Nemzeti Párt**) és a szocialista Semaun is. 1923-ban kettészakadt (l. **Sarekat Rajat**), és folyamatosan elvesztette jelentőségét.

Sarekat Rajat (indonéz *Népi Szövetség*) 1923-ban a Szarekat Iszlámból kiváló baloldali elemek által alapított munkás és paraszt mozgalom, amely Indonézia Kommunista Pártjának befolyása alatt állt. 1926-27 során több felkelést robbantottak ki Jáván és Szumátrán, ezeket azonban leverték.

SEATO (***S**outh-**E**ast **A**sia **T**reaty **O**rganization, Délkelet-ázsiai Szerződés Szervezete vagy manilai paktum*) Délkelet-Ázsia és az óceániai térség államainak katonai szövetsége 1955-77 között, amely a nyugati hatalmakkal szövetségben álló országokat tömörítette, és a kommunizmus térségbeli terjedése ellen irányult. Tagjai Ausztrália, Új-Zéland, Nagy-Britannia, Pakisztán (1972-ig), az Egyesült Államok, Thaiföld (1975-ig), Franciaország (1974-ig) és a Fülöp-szigetek voltak.

Sínai-félsziget Afrikát Ázsiával összekötő félsziget, amely politikailag Egyiptomhoz tartozik. Izrael 1956-ban megszállta, de az ENSZ felszólítására 1957-ben átadta a világszervezet békefenntartó erőinek. Utóbbiak 1966-ban távoztak onnan. Az 1967-es arab-izraeli háborúban Izrael ismét megszállta a félszigetet, de az 1979-es Camp David-i békeszerződés értelmében 1982-re kivonta a csapatait, így a terület visszakerült Egyiptomhoz.

SZ

Szaadista Párt l. **Vafd Párt**

Szabad Tisztek Mozgalma Eredetileg a Muszlim Testvériség keretein belül létrejött tiszti csoportosulás Egyiptomban, amely idővel önállósult, és **Mohamed Nagib** vezetésével a **júliusi forradalom** során megdöntötte a monarchiát. Tagjai között voltak **Gamal Abdel Nasszer** és **Anvar Szadat** későbbi elnökök is.

Szakértők Gyűlése Iráni politikai testület, amely **Irán legfőbb vezetőjé**t választja. 88 tagját közvetlen szavazás útján választják, de az **Őrök Tanácsa** jóváhagyásával léphetnek csak hivatalukba.

Szam Reinszi Párt 1995-ben alapított kambodzsai liberális politikai párt, amely a **FUNCINPEC** kormányzatba való betagozódását követően a **Kambodzsai Néppárt** legjelentősebb ellenzékévé vált. *Khmer Nemzeti Párt* néven alapították, a ~ nevet 1998-ban vette fel, alapító-vezetője, **Szam Reinszi** után. 2012-ben egyesült az *Emberi Jogok Párjá*val *Kambodzsai Nemzeti Megmentés Pártja* néven.

Szangkum (*Szangkum Reasztr Nijum, Szocialista Népi Közösség*) Kambodzsai politikai mozgalom, melyet **Norodom Szihanuk** herceg alapított 1955-ben. 1970-ig gyakorlatilag kormánypártként működött. Ideológiája inkább volt konzervatív és rojalista, a szociális érzékenység elemeivel, mint hagyományos értelemben vett szocialista. 1970-ben korábbi támogatója, **Lon Nol** tábornok megdöntötte Szihanuk rendszerét annak **Vietkong**ot támogató politikája miatt. 1971-ben a ~-ot feloszlatták, kikiáltották a **Khmer Köztársaság**ot, Szihanuk pedig Pekingben megalapította a *Kambodzsai Nemzeti Egységfront*ot, amely felvette a harcot az új rendszer ellen.

SZAVAK Mohammad Reza Pahlavi iráni sah hírhedt titkosrendőrsége, amely 1957-79 között működött. A CIA és a **Moszad** támogatásával hozták létre. Egyik fő funkciója a fennálló rezsim ellenzékének üldözése volt. Az 1979-es forradalmat követően feloszlatták, vezetőit kivégezték.

Szeptember 30 Mozgalom Az Indonéz Kommunista Párthoz köthető szervezet a hadsereg kötelékein belül, amely 1965. szeptember 30-án államcsínyt kísérelt meg az országban. A kísérletet hamar leverték, **Sukarno** elnök hatalmának megrendüléséhez és a kommunisták üldözéséhez vezetett.

Szíriai Kommunista Párt 1944-ben alapított szír politikai párt, vezetője Haled Bagdas volt. A ~ elődszervezete, a *Szíriai-Libanoni Kommunista Párt* 1924-ben jött létre. A francia uralom utolsó éveiben legalizálták, 1945-től a párt a legalitás és féllegalitás között ingadozott. 1954-ben Bagdas lett az arab világ első kommunista parlamenti képviselője. 1958-61 között, Egyiptom és Szíria egyesülése idején a ~ tevékenységét tiltották, Bagdas kénytelen volt elhagyni az országot, de az unió szétesése után hazatérhetett. Az 1963-as baászista hatalomátvételt követően a ~ tagságát ismét üldözték egy ideig, **Hafez el-Aszad** elnöksége

alatt azonban újra szabadabban működhettek, a párt pedig 1972-ben tagja lett a *Nemzeti Haladó Front*nak, amely az **Arab Szocialista Újjászületés Pártjá**t és az azt támogató erőket tömöríti mai napig. 1986-ban kettészakadt: a ~ egy része Juszuf Faiszal vezetésével támogatta a Szovjetunióban végbemenő változásokat, míg Bagdas és hívei ellenezték azokat. Mindkét párt a Nemzeti Haladó Front tagja maradt.

Sziszovat-dinasztia Egyike a két kambodzsai uralkodóháznak, Ang Duong kambodzsai király fia, Sziszovat alapította (1904-27). Mindössze két uralkodót adott az országnak, Sziszovat Monivong (1927-41) lánya, Sziszovat Kosszamak a **Norodom**-házbeli Szuramarit felesége lett. A japán csapatok bevonulását követően Sziszovat Monivong háttérbe szorult, halálát követően pedig unokája, **Norodom Szihanuk** lett a király.

Szociáldemokrata Párt Japán, 1945-ben alapított japán politikai párt, mely története során *Japán Szocialista Párt*, illetve *Japán Szociáldemokrata Pártja* néven volt ismert. 1955 után 1993-ig a legjelentősebb ellenzéki párt volt a **Liberális Demokrata Párt**tal szembehelyezkedve. 1993-94 között egy ellenzéki erők összefogásával alkotott koalíció tagjaként, 1994-98 között pedig az LDP szövetségeseként kormányra került. Szociáldemokrata, pacifista és környezetvédő nézeteket képvisel.

szongun A Koreai Népi Demokratikus Köztársaság ideológiájának egyik komponense, mely a hadsereg elsőségét hangoztatja a politika, a gazdaság és az ideológia területén. 1960-ban merült fel először, 1994 óta hivatalos ideológia, a **dzsucse** kiegészítése.

Szövetségi Szolidaritás és Fejlődés Párt 2010-ben alapított burmai (mianmari) politikai párt. Az országban meginduló demokratikus reformok miatt jött létre, mint a katonai junta támogatóinak pártja, Tejn Szejn miniszterelnök, későbbi elnök vezetésével. Miután a 2015-ös választásokon vereséget szenvedtek a **Nemzeti Liga a Demokráciáért** nevű párttól, ellenzékbe kerültek.

T

Taiszei Jokuszankai 1940-ben **Fumimaro Konoe** miniszterelnök által alapított japán nacionalista és militarista politikai mozgalom, amelynek célja a japán társadalom totális háborús mozgósítása volt, és gyakorlatilag egypártrendszert vezetett be az országban. 1945-ben még a háborús vereség előtt a császári kormányzat oszlatta fel.

Tajvan Sziget a Dél-kínai- és a Kelet-kínai-tenger találkozásánál. Ide menekült 1949 decemberében – a polgárháborúban elszenvedett vereséget követően – **Csang Kaj-sek** a **Kuomintang**gal együtt, és itt kiáltották ki a kommunista irányítás alatt álló Kínai Népköztársaságtól független Kínai Köztársaságot. A sziget az 1970-es évektől a Távol-Kelet egyik legfejlettebb gazdasági hatalma lett. Jelenleg is független állam, bár a Kínai Népköztársaság szakadár tartományának tekinti.

Talibán 1994-ben létrehozott iszlamista szervezet Afganisztánban, amely elsősorban a pastukra támaszkodott. 1995-ben szétverték **Gülbeddin Hekmatjar** csapatait, 1996-ra elfoglalták az ország nagy részét, kikiáltva az **Afganisztáni Iszlám Emirátus**t. 2001-ben az amerikaiak vezette koalíció csapatai megdöntötték a ~ uralmát, a szervezet az ország hegyvidéki régióiba szorult vissza. Hátországát a pakisztáni, szintén pastuk által lakott *Vazirisztán* nevű régió jelenti, amely 2006-ban iszlám emirátussá nyilvánította magát.

Tanaka-terv vagy **Tanaka-memorandum** Egy **Tanaka Giicsi** japán miniszterelnök nevéhez kötött dokumentum, amely japán világuralmi terveit vázolja fel. 1927-re datálták, először 1929-ben jelent meg egy kínai nacionalista lapban. A ~ szerint Japánnak meg kell hódítania Mandzsúriát és Mongóliát, hogy meghódíthassa Kínát, és meg kell hódítania Kínát, hogy elfoglalhassa Ázsiát. A dokumentumot sokáig hitelesnek tekintették, mivel egybeesett a japán külpolitika lépéseivel, azonban valószínűleg hamisítvány.

Taskenti Nyilatkozat India és Pakisztán között 1966. január 10-én aláírt egyezmény, amely hivatalosan is véget vetett az 1965-ös indiai-pakisztáni háborúnak. Az egyezmény értelmében a felek hadseregei visszatértek a konfliktust megelőző állásaikba, helyreállították diplomáciai kapcsolataikat és hadifogolycserét hajtottak végre.

Ta-tao (*Nagy Út*) Japán által létrehozott városállam a kínai Sanghaj területén 1937-38 között. 1938-ban elismerte a nankingi japánbarát kormány fennhatóságát.

Tienanmen tér azaz a *Mennyei Béke tere* Hatalmas tér Peking központjában, a világ legnagyobb tere. 1949-ben **Mao Ce-tung** itt kiáltotta ki a Kínai Népköztársaságot. A ~ azonban elsősorban az 1989-ben itt zajlott diáktüntetések kapcsán vált világszerte ismerté. A **Teng Hsziao-ping** által megkezdett reformok felkeltették a reményt az ország politikai rendszerének átalakításával kapcsolatban, negatív következményükként pedig növelték a korrupció mértékét. A tüntetést 1989. június 4-én erőszakkal feloszlatták, a harcok során több százan vesztették életüket.

Tonkini-öböl Vietnam és Hajnan szigete között fekvő tengeröböl, ahol 1964-ben fegyveres konfliktus történt az észak-vietnami és amerikai hadihajók között. Ez a vietnami háború kitöréséhez vezetett.

Transkei Köztársaság 1963-ban a *xhosa* népcsoport által lakott területeken létrehozott **bantusztán** a Dél-afrikai Köztársaság déli részén, amely 1976-ban, a bantusztánok közt elsőként névlegesen függetlenné vált. 1994-ben szűnt meg.

Tswanaland 1980-ban Dél-Nyugat-Afrika (Namíbia) területén, a *tswana* népcsoport földjén a dél-afrikai **apartheid** rezsim által létrehozott **bantusztán,** amely 1989-ben megszűnt.

U

Umkhonto we Sizwe 1961-ben alapított dél-afrikai földalatti szervezet, az **Afrikai Nemzeti Kongresszus** fegyveres szárnya 1994-ig. Főbb vezetői Chris Hani, Ronnie Kasrils és Joe Slovo voltak.

UNITA (por. *União Nacional para a Independência Total de Angola, Nemzeti Szövetség Angola Teljes Függetlenségéért*) 1966-ban alapított angolai felszabadító mozgalom, amely részt vett a portugál csapatok elleni küzdelemben, majd a polgárháborúban is az **MPLA** ellen. Eleinte maoista, szocialista nézeteket vallott, később azonban markánsan antikommunista, konzervatív szervezetté vált. A portugálok elleni harc során még Kína és a Szovjetunió támogatását élvezte, a polgárháborúban már Dél-Afrika és Zaire voltak legfőbb külföldi szövetségesei. Az 1992-es megegyezést követően nem sokkal kiújultak a harcok az MPLA és a ~ között, melyek csak a szervezet vezetőjének, **Jonas Savimbi**nek a 2002-ben bekövetkezett halála után szűntek meg ismét. Ezt követően az ~ a legjelentősebb angolai ellenzéki párttá vált.

V

Vafd Párt 1919-ben **Szaad Zaglul** által alapított egyiptomi nacionalista politikai párt, amely az 1920-30-as években a legnépszerűbb politikai párt volt Egyiptomban és az alkotmányos monarchia kialakítását és a függetlenség kivívását tartotta céljának. Vezetője 1927-től (1952-es betiltásáig) **Musztafa Nahhasz-pasa** volt. 1922-ben Adli Jakan pasa vezetésével a pártból kilépők egy csoportja megalapított a *Liberális Alkotmányos Párt*ot, amely elsősorban a magasabb osztályok és az egyiptomi britek között lett népszerű. 1938-ban Ahmed Maher és

Mahmud Fahmi Elnokrasi kilépett a pártból, megalapítva a *Szaadista Pártot*. 1952-ben mindhárom pártot betiltották.

Venda Köztársaság 1973-ban a *venda* népcsoport által lakott területeken létrehozott területeken létrehozott **bantusztán** a Dél-afrikai Köztársaság északi részén, amely 1979-ben névlegesen függetlenné vált. 1994-ben szűnt meg.

Việt Cộng (*Mặt trận Dân tộc Giải phóng miền Nam Việt Nam, Nemzeti Front Dél-Vietnam Felszabadításáért*) 1954-ben létrehozott vietnami szervezet, amely a Dél-Vietnam területén működő **Vietnami Köztársaság** megdöntését és az ország északi és déli részének egyesülését tűzte ki céljául. Leginkább az amerikai beavatkozást követően vált ismerté. Az ország egyesülését követően feloszlott.

Việt Minh (*Việt Nam Độc Lập Đồng Minh Hội, Vietnami Függetlenségi Liga***)** Vietnami katonai-politikai szervezet, amelyet **Hồ Chí Minh** kezdeményezésére a japán és francia megszállók elleni harc céljából hoztak létre 1941-ben. 1951-ben egyesült a **Liên Việt**-tel.

Vietnam Kommunista Pártja (*Đảng Cộng sản Việt Nam*) 1930-ban *Indokína Kommunista Pártja* néven alapított vietnami politikai párt. A második világháború idején a japán, majd a francia megszállókkal vívott függetlenségi háborút. E célra 1941-ben megalakították a *Viet Minh* nevű egységszervezetet. 1951-ben a párt három nemzeti szekcióra (vietnami, kambodzsai, laoszi) vált szét, a vietnami ág a *Vietnami Dolgozók Pártja* nevet vette fel. Vezetője **Hồ Chí Minh** volt. Az első és második indokínai háborúban előbb a francia, majd az amerikai megszállás elleni küzdelem meghatározó ereje, az ország északi részén kikiáltott **Vietnami Demokratikus Köztársaság**ot gyakorlatilag egypártrendszerben irányította. Az amerikai csapatok kivonulása után 1975-re az egész ország a kommunisták uralma alá került. Az 1980-as évektől Kínához hasonlóan a kizárólag állami tulajdonra épülő gazdasági rendszeren lazítottak, és átálltak a szocialista jellegű piacgazdaságra.

Vietnami Állam (*Quốc gia Việt Nam,* fr. *État du Viêt-Nam*) Francia irányítás alatt álló államalakulat Dél-Vietnam területén, melynek államfője **Bảo-đại** korábbi vietnami császár volt. A francia csapatok vereségét és kivonulását követően területén kikiáltották a **Vietnami Köztársaság**ot.

Vietnami Birodalom (*Đế quốc Việt Nam*) Rövidéletű japán bábállam Vietnam területén 1945-ben, melynek vezetője formálisan **Bảo-đại đế** volt. Fővárosa *Huế* volt. Az ország északi

részét de facto a **Việt Minh**, a japán csapatok vereségét követően pedig a ~ megszűnt. Az ország északi részét a **Vietnami Demokratikus Köztársaság**, a délit pedig a francia gyarmati erők vették át.

Vietnami Demokratikus Köztársaság (*Việt Nam Dân Chủ Cộng Hòa*) 1945-76 között fennálló államalakulat Vietnam északi részén, amely felvette a harcot a francia, majd az amerikai csapatokkal, illetve az ezek által támogatott déli államalakulatokkal (**Vietnami Állam**, **Vietnami Köztársaság**). 1975-ben vereséget mért Dél-Vietnamra, a két országrész pedig **Vietnami Szocialista Köztársaság**ként egyesült.

Vietnami Dolgozók Pártja l. Vietnam Kommunista Pártja

Vietnami Hazafias Front (*Mặt Trận Tổ Quốc Việt Nam*) 1955-ben alapított vietnami ernyőszervezet, amely az észak-vietnami politikai és társadalmi csoportosulásokat tömörítette a **Vietnami Dolgozók Pártja** vezetésével.

Vietnami Köztársaság (*Việt Nam Cộng Hòa*) 1955-75 között Dél-Vietnam területén fennállt államalakulat, amely az amerikaiak támogatását élvezte. 1963-tól jórészt katonai irányítás alatt állt. 1975-ben vereséget szenvedett az észak-vietnami csapatoktól és megszűnt. Fővárosa Saigon volt.

Vietnami Szocialista Köztársaság (*Cộng Hòa Xã Hội Chủ Nghĩa Việt Nam*) 1976-ban Észak- és Dél-Vietnam északi vezetés alatt történő egyesülését követően létrejött állam Vietnamban. Mai napig fennáll, fővárosa Hanoi (*Hà Nội*).

Vörös Khmer l. **Kambodzsa Kommunista Pártja**

Z

ZANU (*Zimbabwe African National Union – Patriotic Front, Zimbabwei Afrikai Nemzeti Unió – Hazafias Front*) 1963-ban baloldali nacionalista mozgalomként indult zimbabwei fekete mozgalom, amely a fehér kisebbség uralmának megdöntését célozta. 1980-tól kezdve **Robert Mugabe** autoriter uralmát támogató kormánypárt, 1988-ban a *Zimbabwei Afrikai Népi Szövetség*gel egyesülve vette fel mai nevét.

BIBLIOGRÁFIA

Dawson, Raymond: *A kínai civilizáció világa*. Budapest, 2002, Osiris

Fage, J. D. – Tordogg, William: *Afrika története*. Budapest, 2004, Osiris

Gernet, Jacques: *A kínai civilizáció története*. Budapest, 2001, Osiris

J. Nagy László: *Az arab országok története a XIX-XX. században*. Budapest, 1997, Eötvös József Könyvkiadó

Jordán Gyula: *Kína története*. Budapest, 1999, Aula Kiadó

Németh István (szerk.): *20. századi egyetemes történet, II. kötet: Európán kívüli országok*. Budapest, 2006, Osiris

Polonyi Péter: *Kína története*. Budapest, 1994, Maecenas

Reischauer, Edwin O.: *Japán története*. Budapest, 1995, Maecenas

Totman, Conrad: *Japán története*. Budapest, 2001, Osiris

История Кампучии. Краткий очерк. Москва, 1981, Наука

Меликсетов, А.В (ред.). *История Китая.* М., 2002, Изд-во МГУ, Изд-во ≪Высшая школа≫, 2002.

Родригес А. М. (ред.). *Новейшая история стран Азии и Африки. В 3 ч.* Москва, 2001, ВЛАДОС

Розалиев, Ю. Н. *Новая и новейшая история стран Азии и Африки*. Москва, 1987, Высш. шк.

Тихонов В.М., Кан Мангиль. *История Кореи. В двух томах*. Москва, 2011

Торкунов, А.В. (ред.). *История Кореи.* Москва, 2003, МГИМО, РОССПЭН